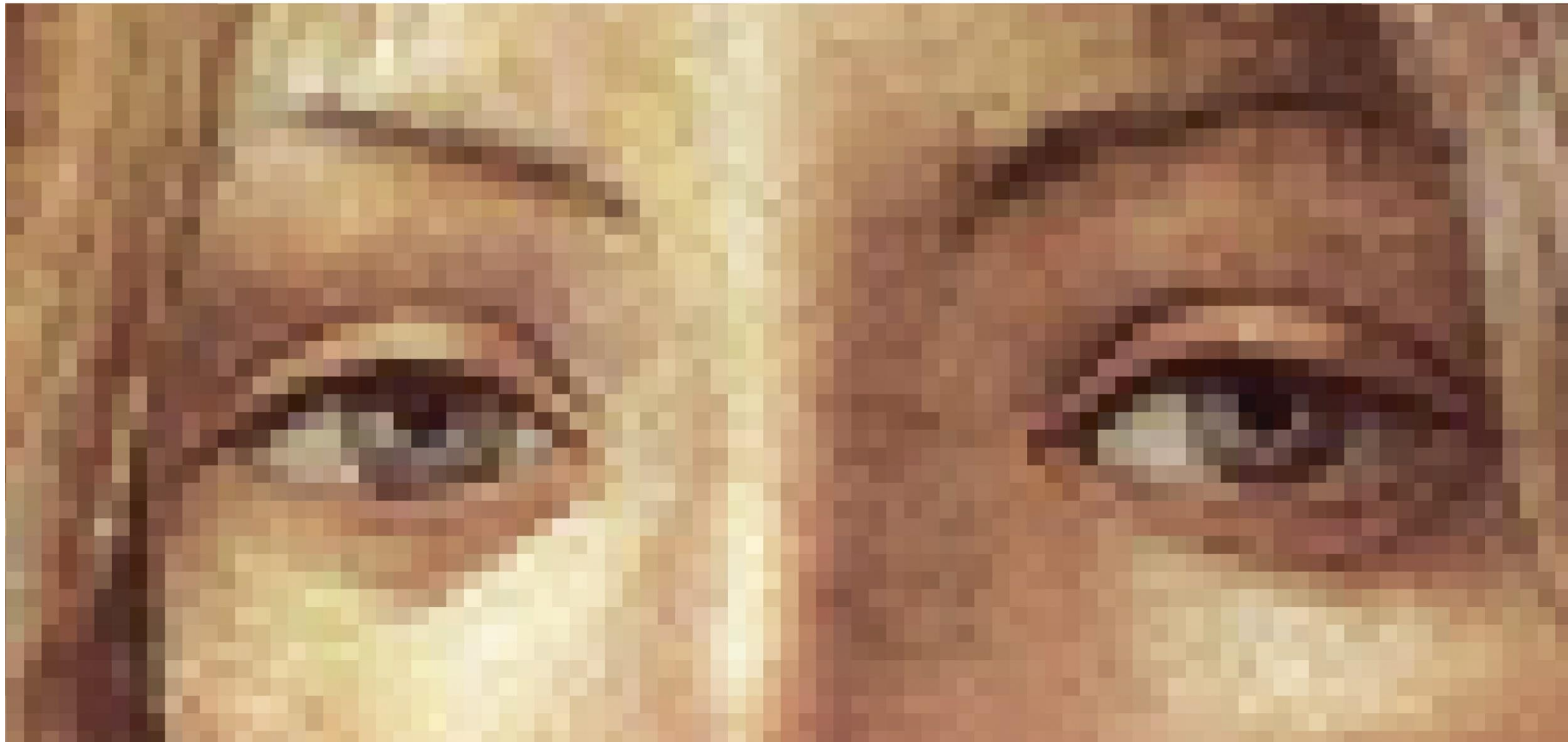

Jongeren en studenten met een leefloon: het GPMI-student

Michel Albertijn, Mathias Albertijn en Sabine Janssens, maart 2023

Inhoud

Samenvatting	3	V. Standpunten van jongeren over het GPMI-student	125
I. Het GPMI-student	9	1. De stem van de jongeren	126
1. Het Geïndividualiseerd Project voor Maatschappelijke Integratie	10	2. Het perspectief van de studenten	128
2. Het GPMI-student	12	3. De ervaring van niet-studenten	145
3. Een groeiende groep rechthebbenden	15	4. Enkele inspirerende praktijken	152
4. De opdracht van dit onderzoek	17	V. Besluit en aanbevelingen	154
II. Het gebruik van het GPMI-student en de ondersteuning van de jongeren	19	1. Preambule	155
1. Methodologische aanpak	20	2. Jongeren weten niet dat ze een GPMI ondertekenden	156
2. Het eerste contact met het OCMW.	25	3. Studeren zou zonder ondersteuning van het OCMW moeilijk of onmogelijk zijn	157
3. Het GPMI-student	28	4. Studenten slagen in hun studie	159
4. Het effect van het GPMI-student	44	5. Verschillende studentenprofielen	161
5. Ondersteuning voor niet-studenten	52	6. Het veranderende onderwijslandschap en de rol van de maatschappelijk werker	164
III. De ‘gebruikers’ van het GPMI-student	54	7. De meeste studenten met GPMI hebben een studentenbaan	165
1. Een enquête bij jongeren met een GPMI-student	55	8. De geografische afstand van studenten uit het hoger onderwijs beïnvloedt de relatie met de maatschappelijk werker	166
2. Jongeren met een GPMI-student	59	9. Er zijn belangrijke verschillen tussen OCMW's	167
3. De huidige studies van jongeren met een GPMI-student	66		
4. De jongeren en hun schoolloopbaan	71		
5. GPMI-studenten en de relatie met hun maatschappelijk werker	93		
6. De financiën van jongeren met een GPMI-student	103		
IV. Instap in een evolutie binnen GPMI-dossiers van jongeren	111		
1. Inleiding	112		
2. Instap in de begeleiding	115		
3. De eerste evaluaties van het GPMI	119		
4. Uitkomst van de GPMI-begeleiding	123		

Wie we zijn

Tempera is een onafhankelijk onderzoeksbureau, gespecialiseerd in toegepast onderzoek over arbeid en sociaal beleid.

Tempera
Lovelingstraat 62
2060 Antwerpen
Tel. 03-270.38.00
info@tempera.be
www.tempera.be

The logo for Tempera, featuring the word "tempera" in a white, lowercase, serif font, centered within a solid red rectangular background.

Samenvatting

Steeds meer jongeren sluiten een GPMI-student met een OCMW. Op vijftien jaar tijd verdrievoude het aantal jongeren met zo'n overeenkomst tot 27.000. Het "Geïndividualiseerd Project Maatschappelijke Integratie" helpt de jongere in moeilijkheden bij diens reïntegratie in de samenleving. Het GPMI-student doet dat vooreerst door de studies van de jongere mogelijk te maken. De overeenkomst hecht dan ook veel belang aan het goede verloop van die studies.

Er is relatief weinig geweten over hoe het de groep van GPMI-studenten vergaat. Deze studie probeert via verschillende invalshoeken inzicht te krijgen in welke mate het GPMI-student bijdraagt aan de duurzame integratie van jongeren met een leefloon in onze maatschappij.

Met een online-enquête peilt dit onderzoek naar de ervaringen van de jongeren met een GPMI-student. De enquête werd door 1023 jongeren ingevuld en is representatief naar taalgroep en leeftijd.

De jongeren zijn weinig vertrouwd met het administratieve kader van een GPMI-student. Meer dan de helft weet niet af van het bestaan van het eigen GPMI-contract; of ontkent formeel het bestaan ervan. Ook andere administratieve plichtplegingen zoals het type leefloon dat de jongere ontvangt, zijn voor velen onduidelijk of worden verkeerd geïnterpreteerd. Deze vaststellingen nuanceren het gewicht dat we moeten toekennen aan het bestaan van de contractuele GPMI-relatie.

Ongeveer een derde van de respondenten volgt secundair onderwijs. Een groot deel volgt beroepsonderwijs (52%) en weinig jongeren (16%) kiezen voor algemeen secundair onderwijs.

De overige twee derde van de respondenten volgt hoger onderwijs, waarvan 40 procent aan een hogeschool studeert en 27 procent aan een universiteit. In vergelijking met het Belgische hoger onderwijs, kiezen wat meer GPMI-studenten voor een hogeschoolopleiding.

In het secundair onderwijs boekte 86 procent van de GPMI-jongeren vooruitgang in het schooljaar 2020-2021. ‘Vooruitgang’ is hier te lezen als overgaan naar een volgend studiejaar. Het is een wat zwakker resultaat dan de norm in het secundair onderwijs.

Hogeschool- en universiteitsstudenten met een GPMI-student boeken respectievelijk 86 en 85 procent vooruitgang naar een volgend studiejaar met het al dan niet meenemen van vakken uit het vorig studiejaar. Het aandeel GPMI-jongeren dat voor hun hele jaar slaagt en geen vakken moeten herdoen in het volgende schooljaar bedraagt respectievelijk 60 procent (hogeschool) en 58 procent (universiteit).

Ook hier suggereren de gegevens een beperkte achterstand van GPMI-jongeren in vergelijking met reguliere studenten. De slaagkansen van die laatste groep liggen wat hoger. Wanneer het vertrekpunt van de GPMI-jongeren — hun problematische leefsituatie — mee in ogenschouw genomen wordt, stelt zich echter de vraag of dit resultaat niet veeleer een succes kan genoemd worden.

De enquêteresultaten suggereren dat de meeste jongeren behoorlijk intens opgevolgd worden door hun maatschappelijk werker. Drie op vijf jongeren had een persoonlijk gesprek in het OCMW-kantoor gedurende de laatste drie maanden voor de enquête. Daarbovenop kwam vaak nog een ander, recenter contact dat informeler verliep. Bij jongeren zonder recent persoonlijk gesprek compenseert hun maatschappelijk werker dit door beroep te doen op andere communicatievormen. Contact gebeurt vooral met e-mail en soms telefonisch. De meer laagdrempelige chatapplicaties worden nauwelijks gebruikt. Maatschappelijk werkers opteren voor enige formele afstand tussen zichzelf en de jongeren.

Zowat elke jongere bespreekt het verloop van haar studie en de studieresultaten met haar maatschappelijk werker. Die opvolging is dan ook het hart van een GPMI-student-overeenkomst. Maar de overlegmomenten praten breder: woonsituatie, toekomstplannen, rechten en plichten, ... Doorheen het jaar komen in de gesprekken tussen jongere en maatschappelijk werker gemiddeld 4,5 van zulke onderwerpen aan bod.

‘Werkbereidheid aantonen’ is een thema dat een GPMI-overeenkomst expliciet vermeldt. Het topic wordt verrassend weinig aangekaart. Ongeveer de helft van de jongeren bespreekt het met hun maatschappelijk werker.

55 procent van de jongeren deed vakantiewerk in de zomer van 2021. De zomervakantie is de periode bij uitstek waar een GPMI-student werkbereidheid kan aantonen. Daarnaast had 30 procent van de jongeren een bijverdienste in de drie maanden voor de enquêtering — maart tot mei 2022. De twee groepen overlappen danig. Driekwart van de jongeren die in maart-mei werkten, doen ook zomers vakantiewerk. Omgekeerd werkte 38 procent in geen van beide periodes.

Verschillende onderzoeksbevindingen suggereren dat de groep GPMI-studenten uiteen valt in twee deelpopulaties. Enerzijds zijn er jongeren die hoger onderwijs volgen, waarvan het schooltraject relatief vlot verloopt en al bij al aansluit bij dat van studenten zonder GPMI. Vaak lijkt deze groep een weinig intense begeleiding te behoeven. Anderzijds zijn er de GPMI-jongeren in het secundair onderwijs. Die maken een danig afwijkende studiekeuze in vergelijking met hun leeftijdsgenoten zonder GPMI-student. Ze lijken meer zorg nodig te hebben dan GPMI-jongeren uit het hoger onderwijs.

Een uitgebreid kwalitatief onderdeel interviewde 25 maatschappelijk werkers en 75 jongeren (50 studenten en 25 niet-studenten). Het traject van 136 jongeren met een GPMI werd geïnventariseerd, schriftelijke opmerkingen van 154 studenten werden geanalyseerd en er werden vier focusgroepen gehouden met in totaal 47 maatschappelijk werkers (en aanverwante functies) en 26 studenten.

Het verzamelen van al die informatie had tot doel de jongeren te leren kennen die zich tot het OCMW wenden, te ontdekken hoe het GPMI-student of het algemene GPMI voor niet-studenten worden opgesteld, de analyse van de ondersteuning en hulpverlening door OCMW's aan jongeren, en het in kaart brengen van de ervaring van de rechthebbenden en hun beleving van de OCMW-ondersteuning, ...

Jongeren ontdekken het OCMW en de hulp die ze er kunnen krijgen op verschillende manieren; soms veeleer laat door een gebrek aan informatie. Ze geven aan dat ze niet altijd duidelijk begrijpen wat een OCMW is of welke diensten het aanbiedt. Het eerste contact van de jongere met het OCMW kan op verschillende momenten plaatsvinden, soms voor de leeftijd van 18 jaar wanneer bijvoorbeeld haar ouder(s) OCMW-rechthebbenden zijn. Dit eerste contact kan het initiatief zijn van de jongere, maar ook van een familielid. Volgens de maatschappelijk werkers neemt het aantal jongeren voortdurend toe dat door intermediaire organisaties naar het OCMW wordt verwezen.

Een jongere wendt zich tot het OCMW om verschillende redenen: hij woont bij een begunstigde van een leefloon en wordt 18 jaar, zij verlaat geplaatst wonen en wordt door de organisatie naar het OCMW verwezen, na familiale moeilijkheden wil de jongere alleen wonen, als student ondervindt zij financiële moeilijkheden, ...

Wanneer de jongere zich bij het OCMW aanmeldt, wordt hij opgevangen naargelang zijn statuut en de interne organisatie van elk OCMW. Veel jongeren onder de 25 jaar zijn al aan het studeren als ze een beroep doen op het OCMW. Zij krijgen dan een GPMI-student aangeboden. Niet-studenten krijgen een algemeen GPMI aangeboden.

De ondersteuning voor niet-studenten is specifiek gericht op het oplossen van de problemen van deze jongeren. Vaak missen ze toekomstperspectief of toekomstplannen. Het is een uitdaging is om te beslissen welke richting ze uit willen in hun leven.

De doelstelling in een GPMI-student is het behalen van een diploma met het oog op een duurzame sociaal-professionele integratie. De studiekeuze wordt over het algemeen aan de jongere overgelaten.

Deze studie verzamelde de suggesties van de verschillende belanghebbenden ter verbetering en ontwikkeling van het GPMI-student. Het bevestigt de resultaten van de kwantitatieve component en concludeert:

- *Het positieve effect van het GPMI-student is onmiskenbaar, ook al is het niet altijd objectief meetbaar* — Hoewel jongeren zich zelden herinneren dat ze een GPMI-student-overeenkomst ondertekenden, zijn ze het er allemaal over eens dat de door het OCMW geboden ondersteuning hen in staat stelt om met meer gemoedsrust aan hun opleiding te beginnen of deze voort te zetten. Dankzij het GPMI-student kunnen ze zich meer op hun studie concentreren. Studenten met een GPMI gaan vooruit, behalen een diploma en ambiëren de arbeidsmarkt te betreden om zo niet langer ‘afhankelijk’ te zijn van het OCMW.
- *De relatie tussen studenten en hun maatschappelijk werker wordt beïnvloed door het profiel van de studenten en de eventuele geografische afstand* — Leerlingen uit het secundair onderwijs worden dicht gevolgd door hun maatschappelijk werker. Met studenten uit het hoger onderwijs is het contact minder intens en behandelen de contacten voornamelijk de studies en de studentenarbeid. Studenten worden geacht zelfredzamer te zijn. De afstand tussen de woning van de student en het OCMW maakt het bovendien moeilijk om ontmoetingen te organiseren. Sommige studenten en maatschappelijk werkers zouden graag frequentere contacten zien ook de contacten over andere levensgebieden intensiveren. Zij zien in een overstap naar de OCMW’s van studentensteden — dichtbij de studenten — een mogelijk alternatief.
- *Er zijn heel wat verschillen tussen OCMW’s wat betreft de geboden ondersteuning, extra steun, de mogelijkheden voor verdere studie, de verwachtingen op het vlak van werkbereidheid, enz.* — OCMW’s hanteren verschillende visies en praktijken bij het GPMI-student. Daardoor staan verschillende studenten voor verschillende situaties. Zelfs binnen een OCMW zijn studenten niet noodzakelijk begunstigden ‘zoals ieder ander’. OCMW’s zijn op het gebied van werkgelegenheid soms strenger dan voor andere bestaansminimumgerechtigden. Dit doet de vraag rijzen naar billijkheid tussen de rechthebbenden. Meer samenhang in de werkmethoden zou door maatschappelijk werkers en studenten als rechtvaardiger worden beschouwd.

- *Het beheersen van het veranderende (hoger) onderwijslandschap vereist nieuwe vaardigheden van maatschappelijk werkers* – Bovenop hun sociale competenties worden maatschappelijk werkers geconfronteerd met studentenvragen over studie-oriëntatie en -heroriëntatie. Jongeren zoeken hulp bij steeds complexere studietrajecten. Het adequaat ondersteunen van studenten vergt tijd en het verwerven van nieuwe vaardigheden. Samenwerking met gespecialiseerde externe diensten lijkt aangewezen.
- *De meeste studenten met een GPMI arbeiden als jobstudent* – Zoals bepaald in de GPMI-overeenkomst werken de meeste studenten tijdens de zomermaanden, of gedurende het jaar. Elk OCMW kiest hierbij voor eigen criteria en vereisten. De studentenarbeid is een grote bron van stress voor veel studenten die een sanctie riskeren als ze niet voldoen aan de verwachtingen van het OCMW. Werken laat hen niet toe om een ‘spaarpotje’ aan te leggen omdat het leidt tot een herberekening van het leefloon dat ze ontvangen. Naast de financiële gevolgen beïnvloedt studentenarbeid de beschikbare studietijd en dus de studieresultaten.

Het GPMI-student

1. Het Geïndividualiseerd Project voor Maatschappelijke Integratie

Het Geïndividualiseerd Project voor Maatschappelijke Integratie — Het Geïndividualiseerd Project voor Maatschappelijke Integratie (GPMI) is een overeenkomst tussen een OCMW en een rechthebbende. Met de overeenkomst spreken het OCMW en de rechthebbende een aantal doelstellingen en acties af die de rechthebbende helpen bij diens integratie in de samenleving. Het contract streeft ernaar dat de rechthebbende zelfredzaamheid opbouwt om zo uiteindelijk zonder het OCMW weer verder te kunnen.

De afspraken in een GPMI kunnen een ruime bandbreedte bezitten. De overeenkomst kan doelstellingen formuleren en acties afspreken over allerlei levensterreinen: wonen, gezinssituatie, gezondheid, ... In de praktijk bevat een GPMI vaak meerdere doelstellingen en acties, op maat van de situatie en noden van de rechthebbende.

Sinds een wetwijziging uit 2016 besteedt een GPMI meer aandacht aan werkbereidheid, maar die hoeft niet noodzakelijk prioritair te zijn in de overeenkomst. Een GPMI kan opteren om eerst andere, dringende problematische situaties van de rechthebbende aan te pakken. Wie pakweg ziek is of dakloos, probeert denkbaar eerst zulke levensterreinen op orde te krijgen; om pas daarna de blik op arbeid te richten.

Introductie in 2002 — Het GPMI zag het levenslicht in 2002, in de wet van 26 mei 2002 betreffende het recht op maatschappelijke integratie. Van bij aanvang maakte de wetgever een onderscheid tussen jongeren die minder dan 25 jaar oud waren en alle andere rechthebbenden. Initieel lag wat meer focus op het ondersteunen met een GPMI van jongeren:

Wet betreffende het recht op maatschappelijke integratie, 26 mei 2002, Belgisch Staatsblad, 31 juli 2002, 2002022559, pp. 33610 e.v.

- Jongeren die studeerden of een traject richting arbeid volgden, dienden steeds een GPMI met het OCMW te sluiten. Voor andere groepen jongeren, bijvoorbeeld in een deeltijdse tewerkstelling, hoefde dit niet. Ook gezondheids- of billijkheidsredenen konden ingeroepen worden om af te zien van een GPMI.
- Voor rechthebbenden van 25 jaar of ouder was het sluiten van een GPMI mogelijk, maar niet noodzakelijk. Een GPMI kon opgesteld worden “ofwel op verzoek van de betrokkene zelf, ofwel op initiatief van het centrum”. Wanneer beide partijen niet overtuigd waren van de meerwaarde, hoefde een GPMI bijgevolg niet.

Een verruiming van het GPMI in 2016 — De wet van 21 juli 2016 en de bijhorende omzendbrief (12 oktober 2016) schaaft de wet bij van 2002 (en andere herzieningen tussen 2002 en 2016). In de nieuwe tekst besteedde de wetgever bijvoorbeeld extra aandacht aan de werkbereidheid van de rechthebbende en moet het GPMI stappen zetten op weg naar arbeid, ervan uitgaande dat een inschakeling in het beroepsleven een sterke stimulans is in het traject naar maatschappelijke integratie.

De herziening van 2016 verruimde ook het gebruik van het GPMI. Sinds de wetsherziening is de opmaak van een GPMI de norm bij zowat iedere rechthebbende die zich aanmeldt bij een OCMW. De wetgever ziet het GPMI dan ook als een centraal instrument in de begeleiding van de rechthebbende. De omzendbrief van 12 oktober 2016 omschrijft het als volgt: “Een GPMI is [...] tegelijkertijd een begeleidings- en opvolgingsinstrument ‘op maat’ en het idee van contractualisering van de hulpverlening via het GPMI sluit aan bij de methodiek van de taakgerichte hulpverlening in maatschappelijk werk.”

Wet houdende wijziging van de wet van 26 mei 2002 betreffende het recht op maatschappelijke integratie, 21 juli 2016, Belgisch Staatsblad, 2 augustus 2016, 2016/11330, pp. 47094-47097

Omzendbrief naar aanleiding van de wet van 21 juli 2016 houdende wijziging van de wet van 26 mei 2002 betreffende het recht op maatschappelijke integratie

2. Het GPMI-student

Het ‘GPMI-student’ voor studerende jongeren — Naast het ‘algemene’ GPMI koos de wetgever al in 2002 voor een ‘GPMI-student’ dat zich specifiek richt op studerende jongeren. Elke rechthoudende jongere onder de 25 jaar die voltijds studeert sluit zo’n GPMI-student met het begeleidende OCMW.

Het GPMI-student deelt veel met het algemene GPMI: het formele kader, evaluatieprocedures, mogelijkheden tot sanctionering, begeleidingsafspraken, ... Maar het GPMI-student kiest voor een grotere focus: in de acties concentreert het zich op het degelijk uitvoeren van de studies door de jongere. Een GPMI-student wordt opgebouwd rond één doelstelling: het met succes beëindigen van een opleiding. Anders dan een regulier GPMI wordt een GPMI daarom meteen gesloten voor de gehele studieduur; vaak gaat het om meerdere jaren, zijnde de tijd nodig om de studie te vervolmaken. Die initieel langere duur verhindert echter niet dat een contract tussentijds kan aangepast worden of dat opeenvolgende contracten kunnen gesloten worden.

Het GPMI-student detailleert de precieze studie die de jongere volgt en de onderwijsinstelling waar de jongere ingeschreven is. Binnen een GPMI-student zijn allerlei studies mogelijk. Het kan gaan om secundair onderwijs, maar ook om studies aan een hogeschool of aan een universiteit. Gelijkgestelde studies zijn het deeltijds beroepssecundair onderwijs, de leeropleiding voor de middenstand, en dagopleidingen georganiseerd door het onderwijs voor sociale promotie die leiden tot een getuigschrift. De wetgever legt wel op dat het om een studie met voltijds leerplan moet gaan, die leidt naar een diploma en dat de opleiding gegeven dient te worden door de Gemeenschappen erkende, georganiseerde of gesubsidieerde onderwijsinstelling.

Studies die de inschakelingskansen in het beroepsleven verbeteren — Het is aan de jongere om de eigen studiekeuze te bepalen. Wel is voor de wetgever belangrijk dat de gevolgde studies de

inschakelingskansen in het beroepsleven verhogen. De jongere moet de studiekeuze daartoe met het OCMW bespreken. Jongere en OCMW moeten het bijgevolg eens zijn over het studieproject van de jongere. De wetgever laat het aan elk OCMW over om te bepalen of een studie de inschakelingskansen in het beroepsleven al dan niet verbetert. Wel specificeert de omzendbrief uit 2016 wel dat masterstudies (na een initiële bacheloropleiding) en overstapjaren zeker kunnen, net zoals sommige bijkomende specialisatiejaren.

Technische afspraken in een GPMI-student — Een jongere moet logischerwijze aan het OCMW aantonen dat ze ingeschreven is in een onderwijsinstelling. In het GPMI-student-contract verbindt de jongere zich verder om de lessen op regelmatige wijze te volgen, examens af te leggen en alle noodzakelijke inspanningen te leveren om te slagen.

In de opvolging van een GPMI-student gaat veel aandacht naar de studieresultaten. Zo moet een jongere binnen de zeven werkdagen de eigen studieresultaten bezorgen aan haar maatschappelijk werker. Die resultaten gebruikt het OCMW om de voortgang van het GPMI-student te evalueren. Jongeren moeten ingaan op de vraag van hun OCMW tot een evaluatiegesprek (en de uitkomsten daarvan volgen).

Een GPMI-overeenkomst legt de jongere op om de eigen rechten te vrijwaren: een studietoelage aanvragen en bij een eventuele relatiebreuk met de ouders verzekeren dat kinderbijslag en/of onderhoudsgeld bij de jongere terechtkomen.

Omgekeerd detailleert een GPMI-student dat de jongere van het OCMW onder meer ondersteuning krijgt bij de studies en dat de organisatie de jongere helpt bij een relatiebreuk met diens ouders. Het spreekt voor zich dat de begeleiding door het OCMW in de praktijk veel ruimer is.

Het aantonen van werkbereidheid — Naast de focus op de studies legt een GPMI-student eigenlijk slechts één ander accent: het aantonen van werkbereidheid door de jongere. Wanneer de

studies het toelaten, moet die een (tijdelijke) bijverdienste zoeken. Dat kan op allerlei niet-studiemomenten (weekeindes, avonden, ...); in de praktijk krijgt dit vaak de vorm van studentenarbeid tijdens een schoolvakantie.

De studie is essentieel — Een GPMI-student wordt verplicht afgesloten met elke studerende jongere onder de 25 jaar. Gezien de focus op voltijdse studies richt een GPMI-student zich logischerwijze op jongeren van 18 tot 24 jaar, maar uitzonderingen in beide richtingen zijn mogelijk. Jongeren onder de 18 jaar kunnen een GPMI-student sluiten wanneer ze bijvoorbeeld zelf kinderen ten laste hebben. Omgekeerd kunnen jongeren ook na hun 24ste levensjaar een studie vervolmaken en houden ze dan hun GPMI-student aan.

Voor een GPMI-student is de aanwezigheid van studies cruciaal. Wanneer de jongere om de een of andere reden de studie staakt, vervalt het GPMI-student. Wel kan dan aansluitend een regulier GPMI gesloten worden.

Met jongeren onder de 25 jaar die niet studeren sluit een OCMW een algemeen GPMI. Dat is qua aanpak en doelstellingen identiek aan een GPMI van een wat oudere rechthebbende. Een verschil is dat een algemeen GPMI verplicht is voor elke niet-studerende jongere tussen 18 en 25 jaar, terwijl voor rechthebbenden buiten die leeftijdsgroep uitzonderingen bestaan die het opstellen van een GPMI (tijdelijk) opzij schuiven.

3. Een groeiende groep rechthebbenden

Jongeren op een scharnierpunt in hun leven — Met het GPMI-student zet onze samenleving extra in op jongeren. De wetgever tekende een apart statuut uit, dat studerende jongeren een duidelijk pad voorhoudt: het ‘GPMI-student’ geeft absolute prioriteit aan de studies.

Die aandacht is terecht. Elk jongere die een GPMI-student ondertekent, staat op een scharniermoment in haar leven. De doelgroep van het GPMI-student bestaat volledig uit jonge mensen, die zich per definitie — gezien hun GPMI-status — in een kwetsbare maatschappelijke situatie bevinden en voor een schoolse uitdaging staan.

De groep jongeren met een GPMI-student is behoorlijk groot. In september 2022 telde België 25.500 GPMI-studenten (Barometer voor Maatschappelijke Integratie, POD.MI). Dat is een aanzienlijke groep, goed voor 2 tot 3 procent van alle Belgische jongeren uit de leeftijdsgroep 18-24 jaar. Dit is een benaderend cijfer. De precieze vergelijking wordt bemoeilijkt omdat ook jongeren onder de 18 jaar of van 25 jaar en ouder een GPMI-student-statuut kunnen bezitten. Maar het benaderende cijfer illustreert afdoende dat veel jongeren op het GPMI-student beroep doen. Het aandeel jongeren met het statuut is bijvoorbeeld ook hoger dan het aandeel van leefloners in de Belgische populatie (18-64 jaar). In september 2022 bedroeg dat 1,3 procent.

Omdat het GPMI-student een leeftijdsgebaseerde afbakening hanteert, is de samenstelling van de groep van 25.500 jongeren per definitie vluchtig. Uitgaande van de leeftijdscontouren 18 tot 24 jaar, wisselt de quasi-volledige populatie sowieso snel. Na een zevental jaren bestaat de groep GPMI-studenten zowat volledig uit andere jongeren.

In de praktijk gebeuren de instroom en uitstroom diverser en sneller. Bijvoorbeeld omdat de studies vaak vroeger dan op 24 jaar beëindigd worden. Met het einde van de studies verdwijnt ook de status van GPMI-student. Sommige jongeren stappen dan weer voor hun 18de levensjaar in. Dat kan bijvoorbeeld wanneer de studerende jongere kinderen ten laste heeft. Bovendien kan een

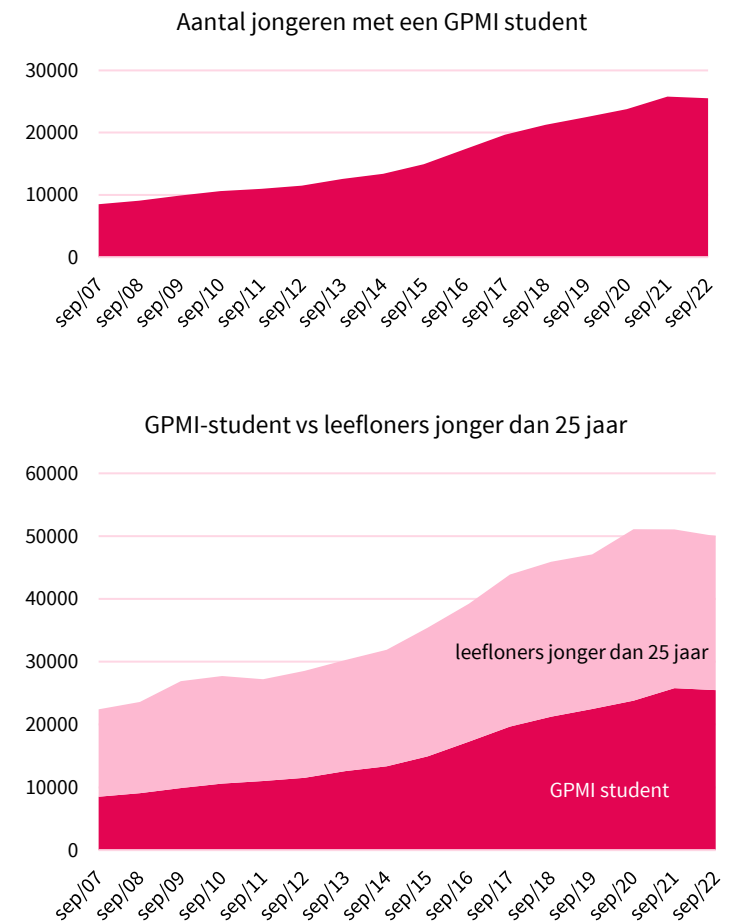
<https://www.mi-is.be/nl/studies-publicaties-statistieken/barometer-voor-maatschappelijke-integratie>

studerende jongere voorbij de leeftijd van 25jaar een GPMI-student aanhouden, om een lopende studie af te werken. Tenslotte hoeven jongeren niet op de leeftijd van 18 jaar in het statuut in te stappen. Een nieuwe aanmelding bij een OCMW leidt mogelijk naar een GPMI-student. Het kan gaan om een jongere van 19, 20, 21, ... jaar die al studeert, maar in de problemen kwam en daarmee naar het OCMW trok. Evenzeer kan een niet-studerende jongere die al ondersteund wordt door het OCMW, maar geen student is, na 18 jaar alsnog kiezen om een opleiding aan te vatten.

De gestaag groeiende groep GPMI-studenten — De groep GPMI-studenten groeit gestaag aan. De Barometer voor Maatschappelijke Integratie van de POD Maatschappelijke Integratie toont sinds 2007 een verdrievoudiging van het aantal GPMI-studenten. In september 2007 telde de Barometer 8503 GPMI-studenten; een getal dat in september 2022 was verdrievoudigd naar 25.500 jongeren (+ 200%).

In dezelfde periode maakte het totale aantal ontvangers van een leefloon lang niet dezelfde stijging door (+89%), zodat GPMI-studenten een steeds groter deel vormen van de hele groep leefloongerechtigden.

Overigens groeide ook het aantal jongeren die jonger dan 25 jaar zijn en een leefloon ontvangen — zowel studerend als niet-studerend — tussen 2007 en 2022 minder sterk aan: +123 procent. Een steeds groter aandeel van de jongeren met een leefloon is bijgevolg aan het studeren. In september 2007 bezat 38 procent van de leefloonjongeren (18-24 jaar) een GPMI-student; in september 2022 was dat aandeel gegroeid tot 51 procent.

4. De opdracht van dit onderzoek

Een kwalitatieve blik op de jongeren met een GPMI-student — Er is relatief weinig geweten over hoe het de groep van GPMI-studenten vergaat. De jongeren, op dat zo belangrijke scharnierpunt in hun leven, gaan op in de veel ruimere groep van rechthebbenden al dan niet met een (algemeen) GPMI-contract. Daarom richt deze studie zich specifiek op de GPMI-studenten en probeert ze via verschillende invalshoeken inzicht te krijgen in welke mate het GPMI-student bijdraagt aan de duurzame integratie van jongeren met een leefloon in onze maatschappij. De studie wil met andere woorden evalueren of de inspanning van de OCMW's lonen om leefloombegunstigden (jonger dan 25 jaar) te laten studeren.

Deze studie verloopt parallel met een ander onderzoek, naar de socio-economische positie van de jongeren in de jaren nadat ze hun studies afrondden. Deze tweede, kwantitatieve studie gebruikt daartoe data van de Kruispuntbank van de Sociale Zekerheid, waarmee inzicht verkregen wordt hoe de jongeren het qua arbeid en socio-economische positie doen na hun studies; en in vergelijking met andere jongeren. Dat onderzoek wordt uitgevoerd door de studiedienst POD MI.

De voorliggende studie is aanvullend op dat werk van de studiedienst POD MI. Ze vult die uitermate kwantitatieve invalshoek aan met meer kwalitatieve inzichten, door bij verschillende groepen betrokkenen te peilen naar hun gebruik en ervaringen met het GPMI-student. Doorheen deze studie komen daarom zowel jongeren met een GPMI-student aan bod, maar ook de OCMW's en hun maatschappelijk werkers die de jongeren opvolgen en niet-studerende jongeren.

Dit rapport vult die opdracht op de volgende wijze in, wat meteen de structuur van de volgende hoofdstukken voorstelt:

Hoofdstuk 2 *Het gebruik van het GPMI-student en de begeleiding van de jongeren.* Hoe hanteren OCMW's het GPMI-student en hoe begeleiden ze jongeren met een GPMI-student (en jongeren zonder GPMI-student)? Dit luik is uitermate kwalitatief van aard en steunt

Deze studie put uit materiaal verzameld bij:

- 1023 jongeren met een GPMI-student, die antwoordden op een online-enquête over het GPMI-student
- 25 OCMW's en maatschappelijk werkers die face-to-face geïnterviewd werden over hun ervaringen met het GPMI-student
- 136 GPMI-overeenkomsten met jongeren
- 50 interviews met jongeren met een GPMI-student
- 24 interviews met niet-studerende jongeren met een leefloon
- Twee focusgroepen met 47 maatschappelijk werkers (en verwante functies)
- Twee focusgroepen met in totaal 26 jongeren met een GPMI-student

op interviews met maatschappelijk werkers van vijftientig OCMW's;

Hoofdstuk 3 De 'gebruikers' van het GPMI-student. Hoe ziet de groep jongeren eruit die met een GPMI-student studeren? Dit luik enquêteerde jongeren met een GPMI-student, peilde naar hun maatschappelijke situatie, studie en studieresultaten en hun band met het OCMW;

Hoofdstuk 4 Instap in en evolutie binnen GPMI-dossiers van jongeren. Een steekproef van willekeurige GPMI-dossiers verkent hoe jongeren instappen in het GPMI-statuut, hoe de eerste evaluaties verlopen en zoekt naar de uitkomst van het GPMI;

Hoofdstuk 5 De mening van jongeren over hun GPMI-student. Vijftig gesprekken met leerlingen en studenten met een GPMI-student geven inzicht in hoe de jongeren met dat statuut omgaan, wat ze bereiken en hun relatie met hun maatschappelijk werker. Vierentwintig gesprekken met niet-studerende jongeren met een leefloon contrasteren;

Hoofdstuk 6 Besluit, een afronding die de centrale vaststellingen van de studie oplijst, goede praktijken signaleert en de onderzoeksresultaten kristalliseert in enkele beleidsaanbevelingen.

II. Het gebruik van het GPMI-student en de ondersteuning van de jongeren

1. Methodologische aanpak

1.1. De steekproef

Een relatief groot aantal OCMW's in de studie — De steekproef beoogde een relatief groot aantal OCMW's te bevragen.

Een regionale spreiding — De geselecteerde OCMW's zijn verdeeld over Vlaanderen, Wallonië en Brussel. Het beoogde aantal Vlaamse en Waalse OCMW's in de steekproef is identiek (10 OCMW's per regio) terwijl 5 OCMW's uit de Brusselse regio worden geselecteerd. De selectie van vijf OCMW's in Brussel kan verrassend zijn, omdat het Brusselse gewest 19 gemeenten telt. Deze keuze is gerechtvaardigd omdat:

- Volgens de POD MI Barometer telt Brussel zelfs per 1.000 inwoners een hoger percentage studenten met een GPMI
- In absolute termen heeft Brussel meer studenten met een GPMI dan Vlaanderen (9940 versus 6687)

Een steekproef op basis van de Belfius-typologie en de databanken van de POD MI-studiedienst over de spreiding van jongeren over OCMW's — In elk gewest zorgt een spreiding volgens de Belfius-typologie en de gemeentegrootte ervoor dat de deelnemende OCMW's voldoende van elkaar verschillen. De selectie van de OCMW's is dan ook vooral gericht op een spreiding van de gemeenten - om de rijkdom van het Belgische OCMW-landschap te capteren - en niet zozeer op een maximale representativiteit volgens het aandeel studenten met een GPMI of de grootte van het OCMW.

Regio		
Vlaanderen	Wallonië	Brussel
10	10	5

- *Brussel* telt 5 clusters volgens de Belfius-typologie. In elke cluster wordt willekeurig één gemeente gekozen.
- In Vlaanderen en Wallonië werden de twee grootste steden geselecteerd
- In Vlaanderen :
 - *De Belfius-typologie* telt 16 Vlaamse clusters, verdeeld in zes typen gemeenten: elk type gemeente werd in de steekproef vertegenwoordigd (met uitzondering van de kustgemeenten)
De POD MI-database groepeert gemeenten volgens grootte in vier clusters waarbij elk type twee clusters van verschillende grootte heeft: keuze van twee gemeenten van verschillende grootte voor elk type.
- In Wallonië :
 - *De Belfius-typologie* telt 16 Waalse clusters die verdeeld zijn in types van gemeenten: vertegenwoordiging van elk type gemeente in de steekproef
 - *De POD MI-gegevens* groeperen gemeenten volgens grootte in vier clusters waarbij elk type twee clusters van verschillende grootte heeft: keuze van twee gemeenten van verschillende grootte voor elk type (behalve stedelijke gemeenten).

Criteria voor de selectie van gemeenten binnen een cluster van type en grootte — Bij de keuze van de gemeenten werd rekening gehouden met de volgende beperkingen:

- Het vermijden van OCMW's die hebben deelgenomen (of weigerden deel te nemen) aan recente studies van de POD MI
- Het rangschikken van de gemeenten volgens het aantal GPMI-studenten
- De selectie van de gemeente die het dichtst bij de mediaan ligt

Bron van de gegevens

Voor de berekeningen van de steekproef zijn gegevens gebruikt die openbaar beschikbaar zijn op de Barometer voor Maatschappelijke Integratie van de POD Maatschappelijke Integratie (<https://stat.mis.be/nl/>). Ten tijde van de steekproefselectie waren de data van maart 2019 de meest recente gegevens. De cijfers voor het aantal personen met een GPMI-student per gemeente werden beschikbaar gesteld door de studiedienst van de POD MI.

Deelnemende OCMW's:

- Vlaanderen : Aarschot, Bocholt, Boechout, Dessel, Erpe-Mere, Gent, Hasselt, Heist-op-den-Berg, Maldegem, Wevelgem en Zelzate
- Brussel : Anderlecht, Bruxelles, Elsene, Sint-Jans-Molenbeek, Schaarbeek
- Wallonië : Engis, Eghezee Libramont, Liège, Mouscron, Namur, Rebecq, Ottignies Louvain-la-neuve, Soumagne

- Een vertegenwoordiging van elke provincie

Bij deze theoretische benadering werden aanvankelijk 25 gemeenten geselecteerd:

- De steekproeftrekking stelde een van de rijkste gemeenten van het land voor, maar ook een gemeente die geleden had onder de overstromingen van juli 2021 en daardoor overbelast was met werk.
- De selectie bestond uit een onvoldoende aantal studentengemeenten
- De selectie omvatte enkele kleine gemeenten met te weinig begunstigen uit de doelgroep 18-24 jaar

Vergelijkbare OCMW's — Na aanpassing van de bovenstaande manco's ontvingen de 25 geselecteerde OCMW's een uitnodiging om deel te nemen aan de studie. Bij een weigering om deel te nemen, werd een vergelijkbaar OCMW uitgenodigd. Uiteindelijk namen 11 Vlaamse, 9 Waalse en 5 Brusselse OCMW's deel aan de studie.

1.2. Gegevensverzameling

Individuele en groepsinterviews — Tussen april 2022 en maart 2023 werden 25 maatschappelijk werkers individueel of in kleine groepen geïnterviewd over de ondersteuning die hun OCMW biedt aan jongeren van 18 tot 24 jaar, en meer specifiek aan studenten. De meeste van deze interviews vonden plaats in de gebouwen van een OCMW, enkele interviews werden telefonisch of per videoconferentie afgenomen.

Een semigestructureerde interviewgids als leidraad — De interviews werden afgenomen op basis van een semigestructureerde interviewgids. Het gebruik van die interviewleidraad zorgt voor consistentie in de behandelde onderwerpen. Het maakt het ook mogelijk bepaalde aspecten te kwantificeren en geeft de respondenten de gelegenheid specifieke antwoorden toe te lichten.

Nadat de onderzoekcontext was toegelicht, werden de volgende onderwerpen besproken:

- *Jongeren van 18 tot 24 jaar die naar dit OCMW komen: wie zijn ze, hoe verloopt hun leven, waarom belanden ze bij een OCMW...*
- *De GPMI-student: waarom start men een GPMI-student-traject, hoe begeleidt het OCMW de student in zijn studiekeuze, hoe past het OCMW het federale wettelijke kader in (recht op studietoelagen, kinderbijslag en/of alimentatie, werkbereidheid...), hoe komt de begeleiding tot stand...*
- *Begeleiding van jonge niet-studenten*
- *Werkwijzen om het GPMI-student te verbeteren en te ontwikkelen: voorstellen om de waarde van het instrument te verbeteren voor de belanghebbenden*
- *Inspirerende praktijken*

Vertrouwelijkheidsovereenkomsten — Tijdens het eerste (telefonische) contact beklemtoonden de onderzoekers de vertrouwelijkheid van de verzamelde gegevens. Tijdens de vergaderingen kreeg elk OCMW een kopie van een “vertrouwelijkheidsovereenkomst” die door de onderzoekers werd ondertekend. Deze overeenkomsten detailleren ook het anonimiseren van alle gegevens en het uitsluiten van elke analyse op individueel niveau.

2. Het eerste contact met het OCMW

Jongeren ontdekken op verschillende manieren het OCMW en de hulp die ze er kunnen krijgen — Jongeren gaan naar het OCMW om verschillende redenen.

De maatschappelijk werkers beschrijven de volgende omstandigheden:

- *De jongere woont samen met een bestaansminimumgerechtigde* — Wanneer een jongere 18 jaar wordt, kan het recht op bestaansminimum geopend worden en kan de jongere een aanvraag voor het bestaansminimum indienen. Vaak wanneer een kind van een ouder die een leefloon ontvangt meerderjarig wordt, informeert de maatschappelijk werker de ouder vaak bijna automatisch over het recht van elke samenwonende om het recht op maatschappelijke integratie te verkrijgen indien hij of zij aan de wettelijke voorwaarden voldoet. De jongere wordt dan uitgenodigd om een steunaanvraag in te dienen. Vaak volgt de jongere op dat moment nog secundair onderwijs.
- *De jongere verlaat een situatie van begeleid wonen* — Een plaatsing in een instelling of pleeggezin of andere ondersteuningsmaatregelen eindigen wanneer de jongere meerderjarig wordt. Veel jongeren wenden zich dan tot het OCMW, vaak toegeleid door de organisaties die ze verlaten, door hun school of door familieleden die een soortgelijke ervaring meemaakten.
- *De jongere wil alleen wonen* — Veel jongeren wenden zich tot het OCMW wanneer door familiale moeilijkheden de thuissituatie "onhoudbaar" wordt en ze onafhankelijk willen worden. Soms stellen hun ouders hen voor om zich tot het OCMW te wenden voor financiële steun.
- *De jongere is student en heeft moeilijkheden* — Veel studenten wenden zich tot het OCMW wanneer ze familiale of financiële problemen ontmoeten die de voortzetting van hun opleiding in gevaar brengen. Sommige van die studenten wonen nog thuis, anderen hebben een eigen woning of een kot.

« Dans ce cas, à 18 ans, il est accompagné par un éducateur, car leur aide s'arrête à 18 ans »

« De meesten worden doorverwezen door externe organisaties. Het merendeel weet niet van het bestaan van het OCMW of zelfs dat ze geholpen kunnen worden.

Je merkt dat ook aan de jongeren die hier toekomen Die hebben bijna allemaal eerst een ander traject van hulp zoeken geprobeerd. Dat rechtstreeks als eerste bij ons komen aankloppen gebeurt heel zelden »

« Je constate une évolution lors de l'inscription. Auparavant, beaucoup plus de jeunes venaient d'eux-mêmes, alors qu'aujourd'hui, ils sont de plus en plus envoyés par d'autres organisations Certaines écoles sont très sensibilisées aux questions sociales par exemple »

« De meeste jongeren vinden de weg naar het OCMW wel zelf via het internet of hun sociaal netwerk. Soms stuurt de brugfiguur van een middelbare school ook een jongere door. Dat is vooral in het middelbaar, bij de hogeschool gebeurt dat zo goed als niet »

Het verzoek om ondersteuning — Tijdens het eerste contact probeert het OCMW de situatie en hulpvraag te begrijpen en gaat het na of het de problematiek kan aanpakken. Tijdens het eerste gesprek met de jongere worden zaken onderzocht zoals de situatie van de jongere, de woonplaats, de relatie met de ouders, het sociale netwerk, het opleidingsniveau, enz. Tijdens dit intakegesprek wordt ook de gezinssituatie nader bekeken om vervolgens de onderhoudsverplichting van de ouders te onderzoeken. In sommige OCMW's wordt tijdens deze eerste afspraak al een GPMI opgesteld, nog voor de beslissing van het OCMW.

Het belang van toeleiders — Volgens de OCMW's neemt het aantal jongeren toe dat via toeleiding naar het OCMW wordt doorverwezen en vertegenwoordigt het 50 tot 90% van de contacten. De tussenpersonen waarlangs dit gebeurt variëren onderling: jeugdhulp, gezinshulp, opvangcentra, sociale diensten van scholen, ziekenfondsen, enz. Sommige maatschappelijk werkers stellen vast dat het OCMW bij een groot aantal jongeren onvoldoende bekend is. Zulke jongeren maken pas laattijdig gebruik van de beschikbare hulp. Deze maatschappelijk werkers wijzen er echter tegelijk op dat jongeren uit het hoger onderwijs over het algemeen goed geïnformeerd worden door de sociale dienst van hun school. In het middelbaar onderwijs is dit minder het geval.

De relatie met de ouders — Bijzonder belangrijk is of de relatie tussen de jongere en de ouder(s) al dan niet verstoord is. Dit maakt meestal een verschil voor de jongere. Slechts een minderheid van de jongeren die hulp zoeken bij een OCMW heeft nog een goede relatie met hun gezin. Waar mogelijk wordt de jongere toch aangemoedigd om thuis in de gezinssfeer te blijven wonen. Als dat niet mogelijk is, wordt de onderhoudsplicht van de ouders onderzocht.

« À 18 ans, le jeune se retrouve cohabitant. Il est alors en secondaire, ou en fin de secondaire. Ce jeune n'est pas demandeur, c'est nous qui allons le chercher »

« Als ik een familie begeleid en binnen die familie wordt er iemand 18 jaar, [dan] wordt die meegenomen in de begeleiding als een apart GPMI »

« ... nous commençons à travailler avec eux, puisque les parents sont déjà avec nous »

« Meestal gaat het als volgt: een jongere schrijft zichzelf in een studierichting, pas een maand later komt het besef dat ze het niet gaan kunnen blijven betalen. Op voorhand is er weinig besef van de kosten die school met zich meebrengt en hoe ze dit alleen gaan kunnen volhouden. Dat zie ik vaak terugkomen bij de jongeren hier »

Alimentatieplicht — De maatschappelijk werker kan de gemeente vragen de alimentatieplicht van de ouders niet te onderzoeken. Dit type verzoek komt in verschillende situaties voor, zoals :

- De ouders van de jongeren hebben weinig middelen
- Bij ernstige ziekte van een van hen, omdat de situatie te belastend kan worden
- In geval van een conflictueus, uiteenvallend gezin

Het statuut van de jongere op het ogenblik van de aanvraag bepaalt het type GPMI — Een jongere die zich bij een OCMW aanmeldt, wordt opgevangen volgens zijn statuut en hoe het OCMW zich intern organiseerde. Als een jongere op het moment van registratie van de bijstandsaanvraag voltijds onderwijs of een vergelijkbare opleiding volgt, wordt hem gevraagd om binnen de drie maanden na de toekenning van het leefloon een GPMI-student af te sluiten. In vrijwel alle andere gevallen krijgt de jongere een algemeen GPMI aangeboden.

« L'accompagnement tient compte de la situation à la maison. Les jeunes qui habitent avec leur(s) parent(s) ne doivent pas gérer seuls les questions financières. Les autres doivent tout apprendre par eux-mêmes, tout faire par eux-mêmes. Le soutien d'adultes est limité pour ces jeunes-là »

« Les jeunes issus de familles 'difficiles' rencontrent plus de difficultés pour poursuivre leurs études »

3. Het GPMI-student

3.1. Het profiel van de studenten

Maatschappelijk werkers hebben een zeer positieve kijk op jongeren in het onderwijs — Maatschappelijk werkers identificeren studenten als een bijzondere doelgroep binnen het OCMW. Het is een publiek met wie ze minder frequent en minder intensief contact hebben dan met andere begunstigden. De werker bezit een minder diepgaande kennis. Maar het is een doelgroep die ze bewonderen en waarvan ze de veerkracht respecteren.

Maatschappelijk werkers beschrijven de studenten als:

- *Vindingrijk en zelfredzaam* — studenten zijn in staat om hun studie te combineren met het beheren van hun leven en het runnen van hun huishouden. Ze zijn onafhankelijk en hebben over het algemeen minder behoefte aan contact met hun maatschappelijk werker.
- *Met grote karaktersterkte* — Studenten maken moeilijke (gezins)situaties mee. Het vergt karakter om daarmee om te gaan en de studie voort te zetten. Desondanks blijven studenten gefocust op hun studie...
- *Gemotiveerd* — Studenten zijn meer gemotiveerd dan niet-studenten. Deze tweede groep is veel moeilijker te activeren.
- *Doorzettingsvermogen* — Doorzettingsvermogen is noodzakelijk en zeer belangrijk. De meeste studenten hebben geen netwerk om op terug te vallen. Ondanks momenten van twijfel of onzekerheid die zich kunnen voordoen, is hun wil om te slagen sterk.

« Studenten zijn sterk. Om dat vol te houden. Er moet soms nauwelijks naar gekeken worden. Je ziet die om de drie maanden en dat gaat prima. Vergelijk het met de tweewekelijkse begeleiding van mijn reguliere klanten... Je kan soms drie studenten begeleiden in de tijd die je nodig hebt voor één reguliere klant »

Leerlingen uit het secundair onderwijs bevinden zich op het snijvlak tussen studenten en niet-studenten — Leerlingen secundair of studenten in het buitengewoon onderwijs zijn jongeren die op elk moment naar de groep van niet-studenten kunnen verhuizen. Velen van hen kampen met schoolse achterstand in vergelijking met een “traditioneel” studietraject. Ze kunnen gedemotiveerd zijn en lopen het risico om de school voortijdig te verlaten. De grootste uitdaging voor maatschappelijk werkers is die jongeren zover te krijgen dat ze een opleiding beëindigen.

3.2. Het opstellen van een GPMI-student

De student klopt aan bij het OCMW voor een leefloon — Studenten stappen naar het OCMW voor hulp bij financiële moeilijkheden. Ze zijn vooral geïnteresseerd in die financiële steun en weten dat ze een leefloon kunnen krijgen. Zeer weinig studenten kennen het GPMI. Daarom vragen ze er nooit expliciet naar. Hoewel maatschappelijk werkers het contract graag uitleggen aan studenten wanneer het wordt opgesteld, wordt de afkorting 'GPMI' achteraf nauwelijks gebruikt.

De maatschappelijk werker heeft de leiding over het proces — Omdat er onvoldoende tijd beschikbaar is om samen met de student het GPMI op te stellen, is het meestal de maatschappelijk werker die de pen vasthoudt en ervoor zorgt dat het GPMI zo goed als mogelijk aansluit bij de noden van de student. Sommige OCMW's gebruiken daarbij instrumenten, zoals een ‘autonomie-matrix’, die studenten helpen om zichzelf beter te leren kennen en zo hun prioritaire doelstellingen te identificeren.

Een gestandaardiseerd instrument, om het gebrek aan tijd te compenseren en het federale wettelijke kader te volgen — Het GPMI-student wordt soms opgesteld tijdens de eerste

« Ik vind het ook geen fijn gevoel om een gestandaardiseerd contract te maken zodat ik kan voldoen aan de voorwaarden van de POD MI. Daar draait voor mij deze job helemaal niet om. Het invullen van een GPMI gaat ook zeer traag »

« Het meest dringende voor de cliënten zijn meestal de financiën. Dat lukt na drie maanden. Maar al de rest wat er rond die cliënt afspeelt, ja daar heb je geen idee van na drie maanden. De echte sociale aspecten komen pas na een jaar tot uiting. Dat krijg je nooit in een GPMI geplakt »

« L'étudiant n'est pas toujours là, je fais généralement le travail préparatoire moi-même. Je prépare le PIIS, je l'envoie et je leur demande de le signer. La méthode de travail s'est surtout imposée par l'intermédiaire du Covid. Les étudiants ne remettent pas non plus cela en question. Ce n'est pas qu'ils veulent ajouter des choses par la suite, mais leur contribution est le plus souvent inexistante ! »

« De student heeft inspraak bij het opstellen van het GPMI-contract. Hij of zij kan zelf aangeven welke doelen uitgebreider moeten of bij welke doelen nog aanvullingen moet komen. Ze hechten daar wel waarde aan; kleine dingen maken een groot verschil voor studenten »

ontmoeting met de jongere, op een moment dat de relatie tussen de maatschappelijk werker en de jongere nog in de kinderschoenen staat en de noodzakelijke vertrouwensrelatie nog niet is opgebouwd. Zelden kan een tweede of zelfs een derde ontmoeting worden georganiseerd om zo een geïndividualiseerd traject uit te stippelen. Het gebruik van vooraf vastgestelde vragenlijsten doet daarbij tijd besparen.

Het ondertekenen van een contract is geen triviale handeling — Maatschappelijk werkers melden dat het ondertekenen van een GPMI sommige jongeren imponeert en zelfs angst oproept. In dergelijke gevallen is het belangrijk om het document met hen door te nemen en het doel van het GPMI als hulpmiddel uit te leggen! Andere jongeren tonen zich minder geïnteresseerd in de inhoud van het contract.

Het GPMI wordt snel vergeten — Hoewel het ondertekenen van een contract een handeling is waar sommige studenten voorzichtig mee omspringen, stellen maatschappelijk werkers dat studenten het GPMI, als het eenmaal ondertekend is, meestal vergeten. Dit is deels te wijten aan het feit dat het contract als zodanig achteraf weinig wordt gebruikt en nauwelijks wordt aangehaald. In plaats daarvan gebruiken de maatschappelijk werkers termen zoals het “project” of het “studieproject”.

3.3. De inhoud van het GPMI-student

Het GPMI-student richt zich op één hoofddoelstelling — Het GPMI-student wil de student stimuleren om een diploma te behalen om zo te integratie in de samenleving te vergemakkelijken. Het hoofddoel van het GPMI ligt dan ook niet verrassend op de studies.

« Zo'n contract ondertekenen werkt ook heel afschrikwekkend voor de student merk ik. Ik moet ze tijdens het overlopen van het contract vooral geruststellen dat het niet veel voorstelt. Maar ja, dat afschrikwekkende is toch niet het effect dat we willen creëren bij de jongeren »

« La plupart des étudiants ne savent pas ce que contiennent les documents. Leur motivation est très souvent la suivante : si je ne signe pas ce document, je ne recevrai pas le RI. C'est la raison pour laquelle ils signent »

« Allé, de doelstellingen zijn vanzelfsprekend en die kennen ze wel, het contract zelf kennen ze helemaal niet »

« De nombreux étudiants oublient tout simplement l'existence du contrat PIIS. C'est un document qui ne compte pas dans leur vie. Ils ont d'autres préoccupations que ce papier »

« Student – GPMI's zijn ook vrij gemakkelijke GPMI's. Het doel is daar heel duidelijk. Afstuderen om richting arbeidsmarkt te gaan. Het GPMI is eigenlijk louter een controle van de schoolresultaten »

Het GPMI stelt doelstellingen op verschillende andere werkerreinen — Afhankelijk van de specifieke situatie van elke student kan het GPMI ook doelstellingen op andere terreinen stellen, om zo de student ruimer te steunen. Voorbeelden zijn op het gebied van gezondheid, administratie, tewerkstelling, schulden, familie, sociaal-culturele participatie, mobiliteit... Ook wanneer een student door een externe organisatie naar het OCMW wordt doorverwezen, kunnen de doelstellingen van het GPMI worden geformuleerd zodat ze het eerder gelegde traject voortzetten.

« Ik kan jongeren niet zomaar alleen gaan laten wonen omdat ze het willen en op kosten van het OCMW. Als er een goed contact is met de ouders en de jongere is er nog steeds welkom, dan kan ik dat gewoon niet toestaan »

De kwestie van huisvesting — Verschillende maatschappelijk werkers gaven aan dat studeren soms impliceert dat studenten de thuiswoning moeten verlaten en op zichzelf moeten gaan wonen. Soms is het ook noodzakelijk om de student weg te halen uit een moeilijke omgeving en de bijhorende gezinsproblemen om hem in staat te stellen de uitdaging van het studeren in een rustige omgeving aan te pakken. Andere hulpverleners zijn van mening dat het op kot wonen altijd een positieve ervaring is voor een student. Het leefloon kan ertoe bijdragen dat deze studenten overstappen naar een eigen, individuele huisvesting (een kot).

« Het ding van zo'n steunpakket is, dat je daar allemaal automatisch recht op hebt. Je moet dus met andere woorden niet meer wachten op de goedkeuring van het comité »

Andere hulpverleners zijn voorstander van thuisblijven, wanneer de relatie met de ouders goed is.

Er bestaat specifieke ondersteuning — Naast eenmalige maatregelen zoals ZOOM 18/25 hebben sommige OCMW's specifieke ondersteuning ontwikkeld die systematisch aan studenten wordt toegekend. Dit omvat bijvoorbeeld:

« Les étudiants peuvent demander ce dont ils ont besoin et tout est examiné en fonction de barèmes de soutien »

- Een steunpakket omvat een busabonnement, psychologische ondersteuning, vergoeding van medische kosten en financiële deelname aan de aankoop van een fiets
- Een jaarlijks budget van 950 euro voor schoolgerelateerde uitgaven
- Extra middelen voor schoolondersteuning
- ...

In de meeste OCMW's wordt andere (financiële) ondersteuning voor leerlingen ad hoc toegekend, afhankelijk van de individuele behoeften. Studenten krijgen waarschijnlijk dezelfde steun als andere begunstigten. Dit kan bijvoorbeeld omvatten:

- Interventie voor mentaal welzijn en psychologische kosten
- Administratieve ondersteuning, doorverwijzing naar geschikte diensten of organisaties
- Zorgvuldig en welwillend luisteren

Sommige OCMW's koppelen de vergoedingen die studenten kunnen aanvragen aan de inzet die ze tonen, bijvoorbeeld door hun aanwezigheid op de lessen. Het nadeel van deze aanpak is dat er al bij al weinig controle mogelijk is.

De kwestie van de financiële situatie van samenwonende studenten met een GPMI-student —

Verschillende maatschappelijk werkers wijzen op de gunstigere financiële situatie van samenwonende studenten wanneer ze een GPMI-student hebben. Volgens deze hulpverleners hebben deze studenten minder financiële problemen dan alleenwonende studenten of andere leefloongerechtigden. Ook de aanwezigheid van meerdere GPMI-studenten in eenoudergezinnen heeft een zeer positieve invloed op het inkomen van samenwonenden.

Alleenwonende studenten worden daarentegen geacht in grotere financiële moeilijkheden te verkeren, ondanks de mogelijkheid om een iets hogere studiebeurs te ontvangen.

3.4. De studiekeuze

De student heeft de vrijheid om de studies te kiezen waarin hij denkt te kunnen slagen — In de overgrote meerderheid van de gevallen worden alle erkende opleidingen door een OCMW

« Studenten hebben het niet heel slecht. Het leven als student is goedkoop. Daar komt ook nog eens een studietoelage bij. Ze zijn welgestelder dan de gemiddelde OCMW-cliënt hier. Ze zijn beter geschoold en hebben meer capaciteiten dan de andere doelgroepen van het OCMW »

« Een alleenstaande ouder met meerdere meerderjarige kinderen die dan allemaal een leefloon krijgen, onderhoudsgeld van de andere partner, kinderen die allemaal studentenwerk kunnen doen, studietoelage. Dat is eigenlijk wel veel geld in totaal »

« Les autres étudiants doivent vraiment se débrouiller seuls pour joindre les deux bouts, ils fréquentent l'épicerie sociale. C'est vraiment un monde de différence »

« Het leefloon voor alleenstaanden studenten is een zure appel »

« Er wordt wel gekeken naar de studieachtergrond van de student zelf. Maar over het algemeen komen weigeringen zelden voor. De mensen krijgen hier altijd de kans om een opleiding te starten. Zelfs als de studie iets te hoog gegrepen lijkt. Iedereen mag starten in een opleiding naar keuze, maar wel met strikte opvolging »

toegelaten. Wel onderzoekt en analyseert de maatschappelijk werker het verleden en de studieresultaten van de jongere. Soms raadt de maatschappelijk werker richtingen af als die te veeleisend worden geacht voor een student. Maar het beoordelen van de studiec capaciteiten van een student na één of slechts enkele gesprekken is niet eenvoudig. Daarom vertrouwen sommige OCMW's de studie-oriëntering van studenten toe aan externe deskundigen.

Een moeilijke oriëntatie — Maatschappelijk werkers melden dat de studie-oriëntatie moeilijk is voor veel studenten en dat die het risico lopen verkeerde keuzes te maken. Een (grotere) aanwezigheid van studieadviseurs in de OCMW's zou deze situatie kunnen verbeteren door een betere begeleiding van studenten met oog voor hun aanleg en beweegredenen.

Empowerment en autonomie van de student — Voor sommige maatschappelijk werkers is de student in staat het initiatief te nemen in de keuze van zijn studies, wat dan weer helpt naar een relatief vlot onderwijstraject. De motivatie en vastberadenheid van de student moeten de maatschappelijk werker overtuigen van de kansen op succes in de gekozen opleiding. De maatschappelijk werker beoordeelt de capaciteiten en de kans dat de student zal slagen in de gekozen studie. De ondersteuning, begeleiding en monitoring van de student door de maatschappelijk werker zijn erop gericht dit doel te bereiken.

Het bijzonder comité volgt meestal de aanbeveling van de maatschappelijk werker, vooral als de gekozen opleiding de kansen op een baan vergroot.

Gegarandeerd werk — Sommige OCMW's adviseren studenten om na te gaan in hoeverre de door hen gekozen studie arbeidsmarktgericht is. Ze moeten hun keuze kunnen beargumenteren. Hoe meer informatie ze hebben, hoe meer ze de mogelijkheden kunnen aantonen om op het einde van de opleiding snel een job te vinden.

« Je soutiens mes étudiants. Je pense qu'ils savent s'autoévaluer raisonnablement bien »

De visie van het OCMW — Sommige OCMW's kadreren de studiekeuze nog meer. Ze ontwikkelden een visie op leerlingen en studiekeuze. Zo moet de door de student gekozen studie een verhoging van de kansen op de huidige arbeidsmarkt bieden. Het bestaan van die kansen wordt beoordeeld aan de hand van een analyse van het vacatureaanbod op de website van Forem of VDAB.

Bovendien moet de leerling zich kunnen inpassen in het beroepsleven waarnaar hij zich richt en moet dit verenigbaar zijn met de gezinssituatie. Is bijvoorbeeld een nachtjob mogelijk voor een alleenstaande moeder met jonge kinderen?

Geografische nabijheid van het studieaanbod — Uitzonderlijk wensen OCMW's dat studenten in de buurt van hun OCMW studeren. In die OCMW's worden studenten uitgenodigd om studies aan te vatten die dit mogelijk maken. Deze OCMW's kiezen hiervoor omdat het een regelmatige opvolging van studenten mogelijk maakt, in de lokalen van het OCMW.

Toegestane veranderingen van studiekeuze — Een student mag zich over het algemeen heroriënteren. Die heroriëntatie gebeurt vaak na een eerste studiejaar. De heroriëntatie moet gemotiveerd worden en de student wordt soms gevraagd om aan te tonen aan het bijzonder comité welke inspanningen hij zal leveren om te slagen.

Het behalen van meer dan één diploma wordt soms aangemoedigd, soms beperkt — Wanneer succes wordt geboekt, willen sommige studenten hun studie voortzetten naar een tweede diploma. De positie van de OCMW's in dit opzicht verschilt. In sommige gevallen worden verdere studies aangemoedigd, vooral als het eerste diploma gemakkelijk te behalen was. Andere OCMW's verzoeken de student het behaalde diploma te valoriseren door een intrede op de arbeidsmarkt.

« Ons bestuur geeft wel geen akkoord voor het behalen van een tweede diploma in het hoger onderwijs. Ik bedoel dan een diploma voor twee verschillende richtingen. Dus niet als het een logisch vervolg is zoals eerst een bachelor op de universiteit en dan nog een master in dezelfde richting. »

« Un étudiant peut obtenir un bachelier et ensuite un master supplémentaire. Ensuite, c'est fini. Ils doivent alors le financer eux-mêmes. »

3.5. De verplichtingen van de student

Het GPMI-student voldoet aan de wettelijke verplichtingen — OCMW's controleren en respecteren de voorwaarden die de wetgever aan een GPMI-student oplegt. Sommige OCMW's stellen zelfs een "GPMI-verantwoordelijke" aan om te controleren of elk GPMI voldoet aan de wettelijke vereisten. Alle OCMW's vragen studenten om :

- Hun recht op kinderbijslag op te eisen
- Hun recht op studietoelagen (beurs) op te eisen
- Bereid te zijn te werken tijdens periodes waarin dat verenigbaar is met hun studies
- De lessen te volgen, de examens af te leggen, een eindwerk in te dienen en alles in het werk te stellen om te slagen (behalve wanneer gezondheids- of billijkheidsredenen dit verhindert)
- De opvolgingsgesprekken met het OCMW bijwonen
- Hun studieresultaten binnen de 7 werkdagen aan het OCMW mee te delen

Het verzekeren van de naleving door studenten van bepaalde voorwaarden is echter minder eenvoudig. Waar de regelmatige aanwezigheid in de lessen relatief makkelijk kan worden geverifieerd bij een leerling in het secundair onderwijs, wordt dit bijna onmogelijk voor studenten in het hoger onderwijs.

Werkbereidheid — Veel OCMW's vragen dat studenten hun werkbereidheid aantonen. Werken leert studenten zelfredzaam te zijn. Daartoe bieden sommige OCMW's, in samenwerking met de gemeente of externe partners, hulp aan om studenten te helpen bij het zoeken en vinden van werk.

De vereisten die werkbereidheid aantonen, variëren enigszins tussen het ene en het andere OCMW:

- Minimaal 4 weken per jaar werken

« Daar worden de wettelijke dingen in vastgelegd. Dat zijn: de resultaten tijdig doorsturen, in juli, augustus of september één maand werken. Ook actief zelf zoeken naar vakantiewerk. Er wordt ook standaard gevraagd om een studiebeurs aan te vragen. »

« Le travail ne doit jamais être au détriment des études. Et on conseille aux étudiants de travailler le weekend, afin de pouvoir immuniser 250€. »

« Het vakantiewerk wordt hier wel snel opgevolgd. De sancties zijn meestal een schorsing. Er zijn geen vaste afspraken. Meestal beginnen we met één week. »

- 22 dagen werken, naar wens te verdelen over het jaar. Gebeurt dit niet, dan volgt een schorsing die overeenkomt met het aantal ontbrekende dagen
- Een vakantiebaan hebben tussen juli en oktober, minimaal 20 hele dagen
- Een maand werken tijdens de zomer
- ...

Studenten moeten contracten en loonfiches opsturen en sommige OCMW's controleren het aantal gewerkte dagen bij de Kruispuntbank voor Ondernemingen.

Bij andere OCMW's primeert de verplichting om een job te zoeken op het vinden ervan. De maatschappelijk werkers die dit standpunt verdedigen zijn van mening dat de prioriteit voor studenten ligt bij het slagen in hun studies. Studentenwerk kan dit in gevaar brengen. Desondanks werken veel studenten om hun levensomstandigheden te verbeteren, want, zoals sommige maatschappelijk werkers benadrukken: *“de studenten zijn dapper!”*

De OCMW's zijn veeleisender voor studenten dan voor andere leefloners — De maatschappelijk werkers vermelden ook dat de OCMW's veel strenger zijn voor studenten op het gebied van werkgelegenheid dan voor andere leefloongerechtigden, van wie sommigen na tien jaar steun nauwelijks vooruitgang hebben geboekt naar de arbeidsmarkt.

Onderwijssucces — Om onderwijssucces te beschouwen moet het eerst gedefinieerd worden. In het secundair onderwijs is dat relatief gemakkelijk te bepalen, aangezien de leerling aan het eind van het schooljaar ofwel “slaagt” ofwel niet. Aan het eind van de cyclus kan hij al dan niet het certificaat secundair onderwijs behalen (CESS, CQ7, ...).

Het begrip succes is in het hoger onderwijs complexer. Het gaat er immers om dat de student vooruitgang kan boeken in de studiecycclus zonder noodzakelijkerwijze van het ene naar het volgende jaar over te gaan.

« Na een tweede jaar op een rij slechte punten wordt er gevraagd om te stoppen met studeren en een job te gaan zoeken. Een jaar bissen kan zeker bij ons, een tweede is moeilijk te verantwoorden. Er zijn natuurlijk uitzonderingen, mogelijk door externe factoren. »

Daarom kan succes in het hoger onderwijs door OCMW's op verschillende manieren worden geïnterpreteerd:

- Het succesvol afronden van alle vakken, dat wil zeggen de student behaalt alle studiepunten in zijn jaarprogramma.
- De toepassing van de voorwaarden voor succes zoals bepaald in het decreet dat het hoger onderwijslandschap en de academische organisatie van de studies definieert
- Het behalen van een bepaald aantal studiepunten (zijnde 2/3 of de helft)
- ...

Succes kan ook worden opgevat in termen van de duur van het studietraject — Sommige OCMW's bepalen een toegestane studieduur voor de student. Er zijn verschillende benaderingen, aangezien elk OCMW vrij is om zijn normen te bepalen:

- Toestemming om een jaar te herhalen
- De normale studieduur plus één jaar
- De normale studieduur plus twee jaar
- Tot 3 keer een eerste jaar
- ...

Sommige maatschappelijk werkers merken op dat OCMW's door deze normen veeleisender zijn voor studenten met een leefloon dan met studenten die geen OCMW-ondersteuning krijgen. De gemiddelde student realiseert immers zelden een modelstudietraject en heeft vaak minstens een jaar extra nodig om zijn studietraject af te ronden. Ook zijn de levensomstandigheden van studenten met een OCMW moeilijker.

« C'est très rare, les étudiants qui suivent un trajet modèle et qui réussissent avec seulement une année supplémentaire. L'exception devient la norme. On peut toujours introduire une demande auprès du comité qui est très souple en la matière. »

« Als jongeren hun best doen, dan gaat het OCMW ver mee. Als de jongeren maar voldoende inzet hebben getoond in de eerdere maanden. »

Wanneer resultaten uitblijven — Wanneer de resultaten van de student niet aan de verwachtingen voldoen, analyseren maatschappelijk werkers samen met de student de redenen:

- Psychologische problemen
- Gezinsproblemen
- Gebrek aan motivatie van studenten
- ...

Bij voldoende vooruitgang in de opleiding, betrokkenheid bij de studie, mate van geleverde inspanningen en motivatie kan de student via de maatschappelijk werker van het bijzonder comité een versoepeling op de geldende normen krijgen. De student kan dan een tweede of derde kans krijgen, of de onderwijsrichting wijzigen. In ieder geval heeft de student altijd de mogelijkheid om alle examens van een studiejaar af te leggen om zo alle kansen te (kunnen) benutten.

« Studenten beseffen niet altijd even goed dat dit een samenwerking is. Het is niet alleen een financiële hulp dat ze hier zomaar van ons krijgen. Je moet wel degelijk een verantwoording kunnen afleggen voor alles. Dat is meestal een 'eyeopener' voor hen. »

3.6. Follow-up en evaluatiemomenten van de GPMI-studenten

Ondersteuning van studenten in het hoger onderwijs:

- **Face-to-face-gesprekken zijn zeldzaam** — Afhankelijk van het OCMW worden studenten 3 tot 4 keer per jaar uitgenodigd voor een gesprek met hun maatschappelijk werker. Deze ontmoetingen volgen de academische kalender en vinden plaats aan het begin van het schooljaar in september, na de examenperiode van januari en voor de examenperiode van juni. Soms blijven de persoonlijke ontmoetingen beperkt tot de momenten waarop formele GPMI-evaluaties plaatsvinden. In die gevallen vindt de follow-up plaats via e-mail, sms of videoconferentie. In andere gevallen zijn de bijeenkomsten frequenter, 6 tot 7 keer per jaar. Leerlingen uit het secundair onderwijs worden vaker ontmoet, bijvoorbeeld bij elk schoolrapport.
- **Opvolging die eenvoudiger lijkt** — Studenten zijn een gemakkelijke doelgroep. Zij hebben een duidelijk omschreven project en het is helder wat er van hen wordt verwacht. Studenten hebben weinig vragen en daardoor weinig contacten met hun maatschappelijk werker. In tegenstelling tot jonge niet-studenten hebben zij geen intensieve begeleiding nodig. Administratief gezien is de belasting voor de maatschappelijk werker minder groot, behalve voor studenten die doorheen het jaar werken. Zij moeten het OCMW de documenten bezorgen voor de maandelijkse herberekening van hun leefloon.
- **De student is een actor in zijn ondersteuning** — De student bevindt zich in een echte empowerment positie omdat hij degene kan zijn die het contact met de maatschappelijk werker initieert. Ze zijn vindingrijk, onafhankelijker en hebben minder contact met hun begeleider nodig. Sommige studenten omarmen deze proactieve houding niet en “verdwijnen” wanneer er zich moeilijkheden of academische mislukkingen voordoen. Dit maakt het moeilijker voor de maatschappelijk werker om hen te ondersteunen en verplicht hen achter de veren te zitten.

« Studenten zie je eigenlijk alleen op het einde van het schooljaar. »

« De studenten reiken zelf ook weinig uit. Als ze mij nodig hebben, komen ze wel, daar maak ik me geen zorgen over. Bij de studenten kan je ervan uitgaan dat als ik ze zelf niet hoor, dan weet ik dat het allemaal goed gaat met hen. »

« Dès que les étudiants sont installés dans leur logement et que leurs finances sont un peu réglées, je n'ai plus grand-chose à faire. »

« Als ik kijk naar de cliënten van budgetbeheer die ik begeleid, dat is een wereld van verschil. Daar hoor ik de mensen bijna dagelijks. »

- **Onvermogen om de verwachte follow-up te bieden** — Sommige maatschappelijk werkers melden dat ze ontevreden zijn over de ondersteuning die ze studenten kunnen bieden. Door de grotere autonomie van studenten besteden maatschappelijk werkers minder tijd aan hen dan aan andere begunstigden.
 - Tijdgebrek, te verklaren door het aantal te behandelen dossiers en de werklast, varieert naargelang het OCMW (van 20 tot 160 te beheren dossiers), maar verhindert bijvoorbeeld om de student verder te begeleiden in de zoektocht naar een studentenjob, of gewoon om snel beschikbaar te zijn voor een persoonlijke ontmoeting.
 - De fysieke afstand verhindert kleine frequente contacten die de band helpen creëren. De lage contactfrequentie leidt tot minder wederzijdse kennis en begrip. Contacten kunnen kouder en afstandelijker zijn.
 - Deze afstand kan de ondersteuning door de maatschappelijk werker bijzonder complex maken. Huisbezoeken kunnen bijvoorbeeld helemaal niet plaatsvinden. En voor de student kan de reisafstand tussen zijn studieplaats en het OCMW een echte belemmering zijn.
 - De beperkte beschikbaarheid van studenten: de lessenroosters van studenten zijn niet verenigbaar met de openingsuren van een OCMW. Tijdens de kantooruren volgen de studenten lessen en velen van hen werken tijdens de niet-lesuren.

« J'ai reçu ce mail d'une étudiante : vous ne répondez pas à mes mails, vous n'avez pas le temps de me voir, vous ne servez à rien »

« Je hebt weinig in handen. Er is veel afstand met de studenten. Het is eigenlijk wachten tot er feiten zijn: zijnde een schoolrapport. »

« Bij studenten uit het secundair onderwijs is er wel elke vakantie een rapport en dus een overleg. Daar is veel meer werk. Allé, er is veel frequenter een overleg met die studenten. »

Begeleiding van leerlingen uit het secundair onderwijs:

- **Een eenvoudigere schoolloopbaan** — Middelbare scholieren hebben een eenvoudigere schoolloopbaan. Dankzij tools zoals Smartschool is het gemakkelijk om hun aanwezigheid op te volgen.
- **Een kwetsbaarder publiek vereist meer follow-up** — Een deel van deze doelgroep loopt elk moment ‘het risico om te struikelen’ en de kans om de school voortijdig te verlaten is reëel. Er is frequentere follow-up nodig. Veelvuldige aanmoediging is essentieel. Maandelijkse bijeenkomsten in het OCMW zijn mogelijk vanwege de geografische nabijheid. Leerlingen in het buitengewoon onderwijs moeten ook nauwlettend worden gevolgd.

Delen van het beroepsgeheim met derden — Wanneer een leerling door een externe organisatie naar het OCMW wordt verwezen, kan de maatschappelijk werker van de leerling contact opnemen met de organisatie om samen de vooruitgang van de jongere te bekijken.

Sommige maatschappelijk werkers polsen regelmatig bij de instellingen voor hoger onderwijs van de studenten om informatie te krijgen over de opleidingen en de evolutie van een student in zijn studies. De onderwijsinstellingen worden ook geraadpleegd over de academische capaciteiten van de student.

Voor studenten in het secundair en buitengewoon onderwijs kan samenwerking met de maatschappelijk werker wenselijk zijn.

Andere maatschappelijk werkers nemen nooit contact op met (hogere) onderwijsinstellingen, tenzij op uitdrukkelijk verzoek van de student.

In sommige OCMW's vermeldt het GPMI wanneer de student toestemming geeft aan de maatschappelijk werker om contact op te nemen met de onderwijsinstelling. Zonder deze toestemming vindt er geen uitwisseling van informatie over de student plaats.

« In fine, un PIIS, ce ne sont que des règles. Beaucoup dépend du travailleur social qui interprète les règles. Il y a beaucoup de subjectivité. »

Evaluatie van het GPMI — Evaluaties zijn een verplichting die het formele, contractuele en officiële karakter van het GPMI-student versterkt. Deze formele vorm is niet bevorderlijk voor het intermenselijk contact met studenten, in een context waarin er al weinig contact is.

Bovendien komt het belangrijkste evaluatiemoment overeen met een mededeling van examenresultaten. De beoordeling richt zich daarom vooreerst op deze resultaten en daarna op eventuele andere voorgenomen activiteiten en de naleving van de voorwaarden van het GPMI door de student.

Voor of tegen sanctionering — Sommige OCMW's sanctioneren studenten wanneer ze hun verplichtingen niet nakomen. Andere OCMW's gebruiken sancties alleen in extreme omstandigheden, wanneer het onmogelijk wordt om “anders te handelen”. Vanuit de visie dat het GPMI-student eerst en vooral een instrument is om studenten te ondersteunen, stellen sommige maatschappelijk werkers de toepassing van sancties in vraag. Zij zijn van mening dat studenten nog jong zijn en het recht hebben om fouten te maken. Dit maakt deel uit van het opgroeiproces. Daarom moet een zekere mate van “flexibiliteit” worden toegestaan.

3.7. Perceptie van de ondersteuning door het OCMW

De begeleiding op verschillende manieren percipiëren — Volgens de maatschappelijk werkers varieert de perceptie van de ondersteuning door studenten naargelang het verloop van hun studies en hun individuele levensloop. Wanneer alles goed gaat, wordt de ondersteuning als positief ervaren, wanneer er zich problemen voordoen, kan de ondersteuning negatief beoordeeld worden.

« We zien die studenten minstens om de twee maanden met al die bureelgesprekken. Die gesprekken bundelen we tot een evaluatie en dat wordt dan snel overlopen. We maken er niet nog een aparte afspraak voor. »

« In mijn vorig OCMW waren ze heel strikt met sancties. Daar kreeg de jongere bij de minste afwijking direct een waarschuwingsbrief. Daarna één maand sanctie, vervolgens drie maanden. We mogen van mij wel wat losser zijn met sancties. »

« Ils se sentent en sécurité en sachant qu'ils peuvent s'adresser à quelqu'un pour résoudre leurs problèmes. D'accord, ils ont des amis, mais ce n'est pas la même chose. Aucun amis ne peut jouer le rôle d'un travailleur social. »

De verwachtingen van jongeren lopen uiteen — Sommige jongeren hebben behoefte aan voortdurende aandacht/geruststelling. Zij betreuren dan het gebrek aan beschikbaarheid van hun maatschappelijk werker. Anderen daarentegen willen autonoom zijn. Zij vinden de follow-up misschien te intens wanneer er veel contactmomenten zijn. In het algemeen houdt de maatschappelijk werker rekening met de behoeften van de leerlingen en kan hij zich beschikbaar stellen wanneer een leerling de wens daartoe kenbaar maakt.

« Les élèves du secondaire sont généralement plus difficiles à motiver. Ils veulent se précipiter sur le marché du travail sans diplôme. Souvent, ils souffrent aussi de lassitude à l'égard de l'école. Je dois alors essayer de les convaincre de continuer malgré tout. »

De maatschappelijk werker en zijn rol als motivator — Sommige maatschappelijk werkers geven aan dat wanneer jongeren bij afwezigheid van hun ouders naar het OCMW komen, zij de rol van de ouders enigszins overnemen. Het doel is om positieve versterking te bieden en de leerlingen voortdurend aan te moedigen, te ondersteunen en te motiveren. Deze rol is voor veel leerlingen belangrijk. Velen van hen praten veel met hun maatschappelijk werker en proberen een “diepere” band met hem op te bouwen. Deze band kan gerechtvaardigd zijn vanwege de langdurige relatie, afhankelijk van de duur van de studie.

« Wij steunen de studenten. Ook met kleine aanmoedigings-sms'jes bij het begin van de examens. »

4. Het effect van het GPMI-student

4.1. De ondervonden moeilijkheden

Een GPMI-student heeft dezelfde tekortkomingen als een GPMI — Sommige maatschappelijk werkers herinnerden aan de bezwaren die traditioneel tegen het GPMI werden geuit:

- *De contractualisering van maatschappelijk werk:* het GPMI wordt gezien als een “wapen” dat tegen de begunstigde kan worden gebruikt.
- *De termijn van drie maanden voor het contracteren van een GPMI:* dit wordt gezien als veel te kort om een studie- en levensproject met de studenten op te zetten.
- *De geringe toegevoegde waarde van het GPMI voor de maatschappelijk werker bij de uitvoering van zijn maatschappelijke ondersteuning:* het GPMI is een instrument met een grote administratieve belasting die de band met de student niet versterkt. Een ‘gewone’ follow-up zou daarvoor meer dan voldoende zijn. De door het GPMI vereiste formalisering heeft geen positief effect op de ontwikkeling van de student.

De complexiteit van het (hoger) onderwijs — Maatschappelijk werkers geven aan dat het onderwijslandschap bijzonder moeilijk te monitoren is. In het hoger onderwijs wordt het, sinds de invoering van geïndividualiseerde trajecten, erg moeilijk om de evolutie van de wetgeving te begrijpen, concrete doelstellingen voor een jongere te bepalen en vooral de studieduur in te schatten. Ook het vaststellen welke studies leiden tot een erkend diploma of welke erkende studies leiden tot een leefbaar loon is een echte kopzorg. Sociaal werkers hebben niet altijd aanspreekpunten die hen door deze doolhof loodsen. Deze complexiteit wordt ook ervaren door studenten die moeilijkheden hebben met een studiekeuze. En maatschappelijk werkers hebben zelden doorverwijsadressen om hen te helpen.

Studenten krijgen minder opvolging dan andere OCMW-gerechtigden — Studenten worden soms beschouwd als een zeer kleine groep binnen een OCMW, ook al ontvangen ze een leefloon en hebben ze ondersteuning nodig. Door hun specifieke profiel en zelfstandigheid besteden de maatschappelijk werkers soms minder aandacht aan hen. Zo zijn er minder gesprekken met studenten dan met andere rechthebbenden. Toch hebben studenten die moeilijkheden ondervinden bij hun studie een aanzienlijke follow-up nodig.

De maatschappelijk werkers gaven ook aan dat zij het moeilijk vinden om bepaalde basisvoorwaarden, zoals de aanwezigheid van studenten in lessen, te controleren.

Het bereiken van de inkomensgrens — Een stijging van het gezinsinkomen kan leiden tot het einde van de OCMW-steun. Wanneer een gezin door gewijzigde omstandigheden het bestaansminimum verliest, kan de student gedwongen worden zijn of haar studies stop te zetten. Verschillende maatschappelijk werkers zien dit als problematisch. Zij betreuren het dat de ondersteuning van de student op deze manier kan worden beëindigd. De student wordt onderworpen aan een situatie waar hij geen invloed op heeft, maar die het vervolg van zijn studietraject ingrijpend kan veranderen. Het GPMI van een nog thuiswonende student moet volledig los staan van de gezinssituatie.

De band creëren en onderhouden, het vertrouwen van de student winnen en hem gemotiveerd houden — De beschikbare tijd om een GPMI-student op te bouwen is zeer kort, en het persoonlijke contact is beperkt. Het contact met studenten verloopt via e-mails, SMS, telefoontjes. Deze beperkte communicatie lijkt veel studenten goed te bevallen. De maatschappelijk werkers geven echter aan dat dit het maatschappelijk werk niet dient.

Significante verschillen tussen OCMW's — Maatschappelijk werkers melden dat er verschillen zijn tussen OCMW's in de manier waarop studenten worden begeleid en in de beslissingen die worden genomen. Deze situatie is lastig en leidt soms tot discussies. Meer homogeniteit tussen de praktijken zou door sommige maatschappelijk werkers als eerlijker worden beschouwd.

« Lorsqu'un jeune est étudiant, on élabore un PIIS étudiant. »

« La plupart sont déjà aux études [supérieures]. En général, ils arrivent [au CPAS] alors qu'ils ont déjà commencé leurs études. »

4.2. Studeren of niet studeren? De houding van de OCMW's

Één jongere op twee van 18-24 jaar studeert wanneer hij bij het OCMW aanklopt — Wanneer het OCMW een leefloon toekent aan een student, contracteert het dit in een GPMI-student. De jongere die geen student is, wordt meestal naar de socioprofessionele integratie geleid en tekent een algemeen GPMI.

In dit stadium bestaat de uitdaging voor de maatschappelijk werker erin de student te begeleiden bij zijn studie en hem te leiden naar succes in die studie. Jongeren die nog in het secundair onderwijs of in het buitengewoon onderwijs zitten, vormen een groep die het risico loopt de school voortijdig te verlaten. Jonge allochtonen worden vaak doorverwezen naar het buitengewoon onderwijs.

Het einde van het voortgezet onderwijs: een kantelpunt — Leerlingen in het algemeen secundair onderwijs zijn over het algemeen zeer gemotiveerd om hoger onderwijs te volgen, omdat zij zich bewust zijn van het belang daarvan voor hun toekomstige loopbaan. Leerlingen in het beroepsonderwijs gaan ofwel naar een 7de jaar beroepsonderwijs ofwel naar de arbeidswereld.

De meeste OCMW's "pushen" jongeren niet om te studeren, maar als er op dit cruciale moment aarzeling is om verder te studeren, zal de maatschappelijk werker toch :

- Aandringen op het belang van het afronden van een cyclus om een diploma te behalen
- De student aanmoedigen om een eerste jaar in het hoger onderwijs te proberen

Het OCMW dringt bij jongeren niet systematisch aan om te studeren — Jongeren die niet studeren worden meestal doorverwezen naar socioprofessionele begeleiding om een zoektocht naar werk te beginnen.

« La moitié d'entre eux réussissent bien sans trop de difficultés. C'est génial. On apporte vraiment une valeur ajoutée à ces jeunes et à leur avenir. »

« Les CPAS sont de plus en plus sollicités. C'est une bonne chose. On offre des opportunités à des personnes qui le méritent. Parfois, ce sont simplement des gens ordinaires qui n'ont pas eu de chance. »

4.3. De bijdrage van het GPMI aan de duurzame integratie van studenten in de samenleving

Het GPMI-student stelt jongeren in staat hun studie voort te zetten — Het leefloon en andere steun die beschikbaar zijn voor studenten creëren een context die jongeren in staat stelt te studeren.

« De voornaamste reden dat we een leefloon toekennen is dat ze geld hebben om op kot te gaan en ze weg te halen uit hun problematische thuissituatie. »

Zouden studenten hun studie voortzetten zonder het GPMI-student? De meningen zijn verdeeld. Sommige maatschappelijk werkers zijn van mening dat jongeren zonder het leefloon onvoldoende financiële middelen zouden hebben om toegang te krijgen tot onderwijs. Ze zouden gedwongen kunnen worden zich op de arbeidsmarkt te begeven zodra ze meerderjarig zijn. Of ze zouden erg veel moeten werken als jobstudent, om "rond te komen", ten koste van hun studie.

« Ik denk wel dat bij dit OCMW ongeveer 70% van de studenten afstudeert. Die zien we niet meer terug. Die lijken vertrokken voor de rest van hun leven. »

Andere maatschappelijk werkers merken op dat veel jongeren, met meer of minder succes, hoger onderwijs hebben gevolgd alvorens ze OCMW-steun aanvroegen. Zij gaan ervan uit dat deze

jongeren ook zonder OCMW-steun hun studieplannen zouden hebben voortgezet. Tegelijkertijd geeft het GPMI-student studenten de middelen om met meer waardigheid te leven en te studeren.

Succesvolle studies leiden tot een diploma — Weinig maatschappelijk werkers bezitten statistieken over het studiesucces van 'hun' studenten. De succespercentages die zij rapporteren zijn dus vooral gebaseerd op hun individuele aanvoelen. De cijfers verschillen sterk van OCMW tot OCMW, maar allen zijn het erover eens dat de eerste twee jaar van het hoger onderwijs het moeilijkst zijn (minder dan 50% slaagpercentage). De percentages verbeteren naarmate de student vordert en tot 80% van de studenten in het hoger onderwijs studeert af. Een diploma behalen is een goed voorteken voor de toekomst van jongeren.

Een diploma vergemakkelijkt de toegang tot de arbeidsmarkt — Het is erg moeilijk voor maatschappelijk werkers om te communiceren over het lot van hun afgestudeerde studenten. Na het afstuderen stopt de ondersteuning. En veel afgestudeerden blijven wonen in de stad waar ze gestudeerd hebben. Toch zijn de maatschappelijk werkers ervan overtuigd dat jongeren met een diploma beter in staat zijn een baan te vinden waarmee ze hun levensdoelen kunnen bereiken.

« Als ik kijk naar degene die een diploma halen, die gaan allemaal snel aan de slag, of hebben in ieder geval goede vooruitzichten. Hun kansen gaan er snel op vooruit op de arbeidsmarkt. We begeleiden die doorheen hun studie, die studeren af en daarna zijn we die eigenlijk voorgoed kwijt. »

« Dans mes anciens, j'ai des coiffeurs, des médecins, des électriciens, des dentistes...Parfois j'en crois. J'ai aussi beaucoup de mots de remerciement. »

« Je remarque qu'actuellement, toutes les évaluations ne sont pas significatives et efficaces. »

4.4. Gebieden die voor verbetering vatbaar zijn

In de loop van de gesprekken is de maatschappelijk werkers gevraagd voorstellen te doen voor verbetering van het GPMI-student. Hun voorstellen hebben betrekking op de volgende thema's:

Het GPMI-contract — De maatschappelijk werkers uitten de wens om het GPMI-student als volgt aan te passen:

- *Meer vrijheid voor OCMW's:* Voor veel maatschappelijk werkers is de methodiek van de GPMI waardevoller dan het instrument zelf. Daarom stellen sommigen voor om de GPMI-student niet verplicht te stellen of te koppelen aan enige subsidie. Het moet aan het oordeel van de maatschappelijk werkers worden overgelaten om te bepalen hoeveel beoordelingen nodig zijn naargelang de specifieke behoeften van elke begunstigde. Een minimum van twee beoordelingen per jaar is niettemin aanvaardbaar.
- *Vereenvoudiging van de administratieve vereisten:* het GPMI vraagt om veel formalisering en bijvoorbeeld nauwkeurige documentatie van evaluatiemomenten. Vermindering van deze administratieve taken zou de beschikbare tijd voor maatschappelijk werk vergroten. Het zou de maatschappelijk werker ook in staat stellen af te stappen van een al te administratieve houding.
- *Langere duur:* Zeer weinig studenten zijn in staat hun studie in de beschikbare tijd af te ronden. Het GPMI voor studenten zou rechtstreeks moeten linken met een langere duur, bijvoorbeeld minimaal 5 jaar aan het begin van een bacheloropleiding. Deze langere duur kan bijkomend worden verlengd voor langere studies. Een langer contract zou de bachelorstudent de mogelijkheid bieden om zijn studieplan geredelijker te realiseren.
- *Een nieuwe naam en eenvoudig taalgebruik:* De afkorting GPMI is moeilijk uit te leggen aan jongeren. Ze wordt ook weinig gebruikt door maatschappelijk werkers, zodat dit ondersteuningsinstrument lijdt onder een gebrek aan bekendheid. De hernoemde overeenkomst moet worden geschreven in vereenvoudigde taal die iedereen kan begrijpen.

« Ik kom ze tegemoet op een gemoedelijke manier, niet op een bureaucratische manier. Die zijn 18 jaar en een OCMW binnenstappen, dat mag je niet onderschatten voor hen. 'Comité' is al een groot woord voor hen. Zo eenvoudig mogelijk houden. »

« Het woord GPMI is eigenlijk al zo'n zware term. Geef dat een andere benaming hé. Met het woord 'GPMI' sla je bij wijze van spreken al iemand dood hé. Noem dat opvolgingstraject of begeleidings-traject of zo. Dat is veel toegankelijker naar de cliënten toe. »

Het gebruik van expertise van derden — Maatschappelijk werkers willen inspelen op de behoeften van hun cliënten. Op sommige gebieden willen zij over meer expertise beschikken, bijvoorbeeld :

- *Leerlingen- en studentenbegeleiding:* Gezien de toenemende complexiteit van het onderwijslandschap is de kennis van maatschappelijk werkers op dit gebied onvoldoende. De tussenkomst van externe en neutrale deskundigen (zoals de Leerwinkels) wordt onmisbaar en biedt een reële meerwaarde voor de leerlingen.
- *Voor de aanpak van schooluitval bij middelbare scholieren:* maatschappelijk werkers missen instrumenten om leerlingen te motiveren en te voorkomen dat zij voortijdig de school verlaten. Hulp van professionals op dit gebied is eveneens gewenst.

Meer uniformiteit van praktijken tussen OCMW's — Maatschappelijk werkers constateren uiteenlopende praktijken tussen OCMW's, maar ook het bestaan van inspirerende praktijken:

- De oprichting van een online platform voor de uitwisseling van inspirerende praktijken tussen OCMW's: tot op heden worden er zeer weinig goede praktijken tussen OCMW's uitgewisseld. Zelfs als er samenwerkingsverbanden bestaan, probeert ieder de meest relevante instrumenten “in zijn hoekje” te ontwikkelen. Meer onderlinge uitwisseling over de respectievelijke visies, waarden, normen en instrumenten die in het GPMI-student worden gebruikt, zou op prijs worden gesteld. In een online databank zouden de producties en de toegepaste hulpmiddelen worden bijgehouden.
- Uitgebreide thematische documentatie voor maatschappelijk werkers en studenten: De onderwerpen die maatschappelijk werkers moeten beheersen zijn talrijk en complex. De onderwerpen evolueren. Maatschappelijk werkers en studenten willen toegang tot toegankelijke, betrouwbare en actuele documentatie.

« De middelbare scholieren zijn over het algemeen moeilijker te motiveren. Zij willen zich sneller storten op de arbeidsmarkt zonder een diploma. Die kampen vaak ook met schoolmoeheid. Ik moet ze dan proberen te overtuigen om toch verder te blijven doen. »

« Je ne sais pas comment faire pour les motiver à continuer. Il faudrait pouvoir faire appel à des professionnels en la matière. »

« OCMW's verschillen ook van visie qua waarden en normen op het vlak van studeren en kansen geven. Het is moeilijk om verder te bouwen zo. OCMW's meer op maat maken zodat je die dossiers gewoon kan doorgeven tussen bureaus zou handig zijn. »

« Il serait utile de disposer d'un outil de travail standard couvrant toutes les catégories ou tous les domaines de la vie, que nous pourrions remettre aux étudiants. Un peu de standardisation ne ferait pas de mal. »

Opvolging van studenten door de OCMW's van studentensteden — Een van de moeilijkheden bij de follow-up van studenten is dat velen van hen ver weg wonen van het OCMW waarvan zij afhankelijk zijn. Een te onderzoeken mogelijkheid is dat studenten zich kunnen wenden tot de OCMW's van de studentensteden. Deze OCMW's zouden specifieke (centra van) deskundigheid kunnen ontwikkelen. Sociaal werkers zouden kunnen worden aangeworven om uitsluitend studenten te ondersteunen. Op die manier zouden deze OCMW's veel beter kunnen inspelen op de vragen van studenten.

5. Ondersteuning voor niet-studenten

5.1. Profiel van niet-studenten

Complexe levenstrajecten — Niet-studenten van 18-24 jaar hebben een ander profiel dan studenten. Hun beginsituatie is vaak heel anders gezien hun moeilijkere levensloop en de problemen waarmee zij te maken krijgen:

- Beschadigde gezinsrelaties of het uiteenvallen van het gezin
- Langdurige schooluitval
- Problemen met alcohol- en drugsverslaving
- Huisvestingsproblemen
- Jonge kinderen ten laste
- Problemen met budgetbeheer, schulden
- ...

Verschillende doelstellingen — Niet-studenten moeten hun problemen oplossen. Vaak zonder veel vooruitzichten of een plan voor de toekomst, is de uitdaging ook om te beslissen welke richting zij in hun leven willen inslaan.

Sociaal-professionele integratie: Maatschappelijk werkers geven aan dat niet-studenten ver van werk staan. Bovendien zijn ze niet altijd bereid om te werken.

Terugkeer naar school: Wanneer een jongere die hulp zoekt bij het OCMW gestopt is met studeren, nodigt de maatschappelijk werker hem uit om na te denken over de mogelijkheden. Zeer zelden wordt de optie om terug naar school te gaan vermeld. Een jongere die een leefloon komt aanvragen met het idee om terug naar school te gaan, komt volgens de maatschappelijk werkers niet voor.

« Die [de beginsituatie] is meestal veel erger bij de niet-studenten. De thuissituatie is veel moeilijker en ook gewoon hoe de jongere is opgegroeid. Je krijgt die jongere er niet zo makkelijk uit. »

« Dat zijn probleemjongeren. »

5.1. Verschillende ondersteuning voor verschillende groepen?

Langere ondersteuning — Het profiel van niet-studenten vereist een uitgebreide ondersteuning die verschillende levensdomeinen bestrijkt om zo de gestelde doelen te bereiken. Niet-studenten hebben soms al kinderen. Zij concentreren zich veel meer op de financiële aspecten van het leven, huisvesting en werk. De begeleiding richt zich op deze thema's en de verschillende kleine stappen die zij hebben gezet. Om deze redenen is de ondersteuning door het OCMW een ondersteuning op langere termijn. Straathoekwerkers, jeugdcentra of andere sociale organisaties zijn in dit verband belangrijke steunpunten.

Frequenter contacten — Het belangrijkste verschil in de ondersteuning van studenten en niet-studenten is de frequentie van de noodzakelijke contacten en de aard van deze contacten, die voor niet-studenten veel intensiever zijn. Gezien hun veel zwaardere “rugzak” en de doelstellingen van hun GPMI vereist de opvolging van jonge niet-studenten veel meer persoonlijke ontmoetingen, soms op wekelijkse basis.

Arbeidsgeschiktheid — Sommige jongeren willen niet werken, weigeren arbeidscontracten en kunnen dus niet aantonen dat zij arbeidsgeschikt zijn. Sancties zijn in dit verband talrijker dan bij de groep van de studenten.

« Dat is een veel intensievere begeleiding, daar heb je veel meer ontmoetingen mee. Het is echt bijna wekelijks en veel meer gericht op het vinden van werk. Je moet ook alle andere belemmeringen wegwerken die het zoeken naar werk in de weg staan zoals problematische gezinssituaties en verslavingen. »

De ‘gebruikers’ van het GPMI-student

1. Een enquête bij jongeren met een GPMI-student

Een webenquête bij studerende jongeren met een GPMI — Deze tekst rapporteert over een enquête bij jongeren met een GPMI-student-contract. Daarmee bekijkt het de situatie vanuit de studerende jongere: hoe omschrijft die zijn maatschappelijke omgeving en zijn schoolse situatie? De enquête probeert echter te objectiveren: ze zoekt naar feiten. De enquête peilde bij de jongeren naar hun:

1. Woonsituatie
2. Financiële situatie
3. Familiale situatie
4. De start van het GPMI-student
5. De gevolgde studie en beoogde diploma
6. De schoolse prestaties
7. De contacten met hun maatschappelijk werker
8. De invulling van de notie ‘werkbereidheid’

Alle Belgische OCMW’s aangesproken — Dit onderzoeksproject schreef alle Belgische OCMW’s aan met de vraag om mee te werken aan de enquête. Die vraag tot medewerking bestond uit twee stappen:

1. Aan de persoon die het onderzoek contacteerde werd gevraagd om binnen het eigen OCMW een vooraf opgestelde e-mail met enquêtelink te bezorgen aan vijf maatschappelijk werkers die GPMI-studenten begeleiden.
2. Aan deze vijf maatschappelijk werkers werd vervolgens gevraagd of ze elk de e-mail met enquêtelink wilden bezorgen aan tien GPMI-studenten.

In een optimale situatie leidde de werkwijze in een OCMW tot vijftig uitnodigingen. Maar of dit ook gebeurde is hoogst onzeker. Met de bovenstaande aanpak was het onderzoek volledig afhankelijk van de medewerking van OCMW's en maatschappelijke werkers. Ongetwijfeld hebben sommige OCMW's niet meegewerkt; in andere OCMW's negeerden maatschappelijke werkers mogelijk de vraag of was het hen eenvoudigweg onmogelijk om de vraag helemaal uit te voeren omdat ze minder dan tien GPMI-studenten begeleidden.

Een brede rekrutering maar weinig sturing — Het is duidelijk dat de onderzoekers na de initiële contactname met OCMW's nog nauwelijks greep hadden op het verloop van de uitnodigingen tot deelname. Temeer omdat de onderzoekers niet zelf in contact stonden met maatschappelijk werkers en/of de mogelijke respondenten. Het was onmogelijk om bijvoorbeeld herinneringsmails uit te sturen die mogelijke respondenten aanporren om de vragenlijst in te vullen.

Maar de aanpak had ook voordelen. Zo kreeg de vragenlijst een bijzonder ruime en representatieve verspreiding: elk Belgisch OCMW ontving de vraag tot medewerking. Bovendien kregen jongeren de vraag tot deelname aan de enquête van hun maatschappelijk werker. Die staat relatief dichtbij de jongere wat doet hopen om een grotere bereidheid bij jongeren om de enquête in te vullen.

Een garantie op vertrouwelijkheid — Het onderzoek koos voor deze contactmethode onder meer omdat het delen van persoonlijke gegevens van cliënten door maatschappelijk werkers een delicate kwestie is. De bovenstaande methode voorkomt elke mogelijke schending van de privacy van de jongeren. De studenten worden immers (eenmalig) gecontacteerd door hun eigen maatschappelijk werker en beslissen zelf vrijwillig en eenzijdig over hun deelname.

Enquêteperiode — De studenten kregen ruim een maand de tijd om de enquête in te vullen. De bevraging van GPMI-studenten verliep tussen einde van mei 2022 en 4 juli 2022. Op 20 mei

ontvingen OCMW's de vraag tot medewerking. Het is echter onduidelijk wanneer de bulk van de enquêteringsvragen door OCMW's en hun maatschappelijk werkers uitgestuurd werden. De eerste invullers meldden zich maandag 23 mei 2022. De enquête werd afgesloten op 4 juli 2022.

Respons — De enquête werd 1023 keer gedeeltelijk of volledig ingevuld, waarvan 723 Franstalige reacties en 300 Nederlandstalige reacties. Daarmee bestaat de steekproef voor 71 procent uit Franstalige respondenten. Dit lijkt veel, maar het aandeel volgt nauw de verdeling van de GPMI-studentenpopulatie in België. Die bestaat uit 73 procent Franstalige en 27 procent Nederlandstalige GPMI-studenten.

Overigens is het cijfer van 1023 ingevulde enquêtes goed voor 3,8 procent van alle GPMI-studenten. Omgerekend impliceert dit bij het courant gehanteerde betrouwbaarheidsniveau van 95 procent een foutenmarge van 3 procent.

De onderzoekspopulatie bestaat uitsluitend uit jongeren met een GPMI-contract — De enquête bevraagt enkel jongeren die op het moment van de bevraging een GPMI-contract bezaten. Dat laat toe om van deze jongeren hun huidige maatschappelijke situatie betrouwbaar in kaart te brengen. De respondenten beantwoordden vragen over hun huidige omgeving, over de recente begeleiding door een maatschappelijk werker, over hun recente schoolprestaties, over hun meest recente werkervaring, ...

De aanpak impliceert echter onvermijdelijk ook een beperking : de enquête is uitsluitend gestuurd naar de jongeren die op het moment van de enquêteringsperiode student waren. Daarmee mist de enquête de — evenzeer interessante — groep jongeren waarvan het GPMI-student vroegtijdig eindigde omdat hun studies niet goed verliepen. Deze stopten met studeren en werden daardoor niet bevraagd. Ze bezitten immers geen GPMI-student meer.

In het opzet om jongeren met een GPMI-student te bevragen zit bijgevolg de premisse opgesloten dat er jongeren bevroegd werden met een minimaal succesvolle studieloopbaan. Het zijn allemaal jongeren die hun studieloopbaan aanhouden. Tegelijk mist de enquête de uitvallende jongeren die hun (tegenvallende) studies op eigen initiatief of eventueel onder druk van hun OCMW staakten.

2. Jongeren met een GPMI-student

2.1. Persoonsgebonden kenmerken van de respondenten

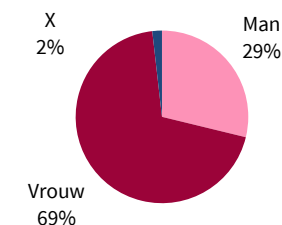
Geslacht en leeftijd van de respondenten — Een ruime meerderheid van de studenten die de enquête invulde was vrouw (69 procent). Vergelijken met de gegevens van de Barometer voor Maatschappelijke Integratie betekent dit een overtegenwoordiging van vrouwelijke respondenten in onze steekproef. Volgens de gegevens van de Barometer (situatie maart 2022) is 58 procent van de GPMI-studenten vrouwelijk.

De meeste respondenten hebben als geboortjaar 2000, 2001 of 2002. Dit vloeit haast vanzelfsprekend voort uit de populatie: Het GPMI-student beperkt zich hoofdzakelijk tot jongeren van 18 tot 24 jaar oud. Tegelijk met het uitstromen uit de studie vervalt bovendien het statuut van GPMI-student. Dit zorgt ervoor dat ‘oudere’ jongeren van 23 of 24 jaar minder vertegenwoordigd zijn.

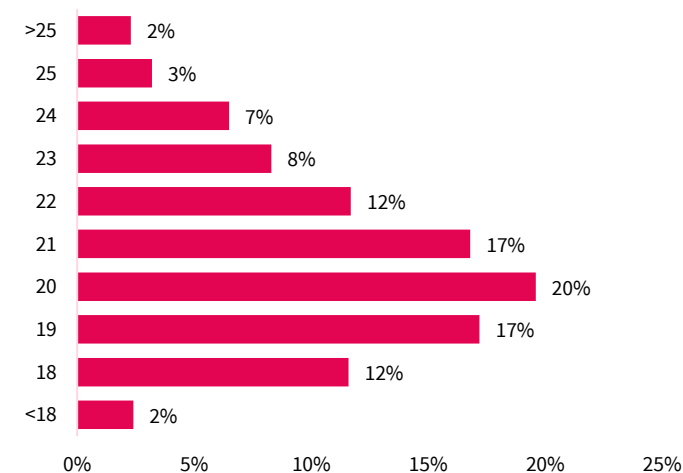
Een kleine groep valt op die buiten de leeftijdsgrenzen viel die de wetgever initieel voor ogen had. 2 procent van de geënquêteerden was op het meetmoment 1 januari 2022 nog geen 18 jaar oud. Het kan gaan om jongeren die omwille van specifieke omstandigheden al vroeger dan 18 jaar instappen in het GPMI-student of om jongeren die bij het invullen van de enquête in mei 2022 wel de leeftijd van 18 jaar bereikt hebben. Omgekeerd was 5 procent naar eigen zeggen reeds 25 jaar of ouder. Daarmee vallen ze buiten de reguliere afbakening voor een GPMI-student, maar de situatie is wel mogelijk. Studerende jongeren kunnen ook in en voorbij hun 25ste levensjaar het statuut van GPMI-student aanhouden.

De Barometer voor Maatschappelijke Integratie gebruikt de volgende leeftijdscategorieën in hun databank: 0-17 jaar, 18-19 jaar, 20-24 jaar en 25-29 jaar. Als de steekproef wordt ingedeeld in dezelfde leeftijdscategorieën, resulteert dit in een mooie benadering van de gegevens uit de populatie. In de steekproef komt 29 procent uit de categorie 18-19 jaar en 64 procent uit de

Geslacht van de respondenten
(n=838)

Leeftijd van de respondenten (n=820)

categorie 20-24 jaar. De overige zeven procent valt buiten deze leeftijdscategorieën. Vijf procent in onze steekproef is ouder dan 24 jaar en 2 procent is jonger dan 18 jaar. Bij de Barometer bestaan de leeftijdscategorieën 18-19 jaar en 20-24 jaar respectievelijk uit 29 procent en 61 procent. Ook volgens de Barometer is 9 procent van de GPMI-studenten ouder dan 24 jaar en 1 procent jonger dan 18 jaar.

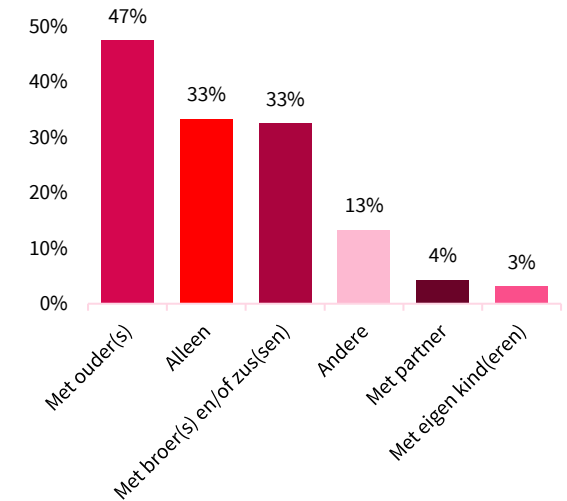
Nationaliteit van de respondenten — In de steekproef bezat 83 procent van de respondenten de Belgische nationaliteit, 10 procent een niet-Europese en 7 procent een Europese (exclusief Belgische) nationaliteit. Opnieuw benadert de steekproef mooi de gegevens uit de Barometer. Volgens de databank is 82 procent van de GPMI-studenten Belg, 11 procent heeft een nationaliteit afkomstig van buiten de Europese Unie en 7 procent is een Europees staatsburger.

Woonsituatie van de jongere — De respondenten kregen twee vragen voorgeschoteld over hun woonsituatie. Een eerste (meerkeuze)vraag had betrekking op de huisgenoten van de studenten, de tweede vraag ging over de effectieve woonplaats waar de student voornamelijk verblijft.

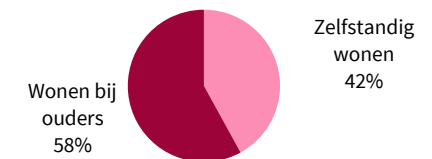
Op de eerste vraag omtrent woonsituatie gaf bijna de helft van de ondervraagde GPMI-studenten aan samen te wonen met één van beide ouders of beide ouders (47 procent). Vaak wonen broers of zussen nog in: 33 procent van de respondenten zegt ook samen te wonen met broers of zussen, al is het niet uitgesloten dat binnen deze groep enkelen uitsluitend samenwonen met broers of zussen.

Behoorlijk veel jongeren wonen alleen. Het gaat om exact een derde van alle respondenten (33 procent). Andere woonsituaties komen weinig voor. Studenten die samenwonen met een partner of eigen kinderen vormen een erg kleine groep, respectievelijk 4 procent en 3 procent. Kwantitatief belangrijker is de groep van 13 procent die samenwoont met een andere persoon dan hierboven vermeld. Het kan onder meer om grootouders, andere familieleden of vrienden gaan.

Woonsituatie van de respondenten
(meerdere antwoorden mogelijk, n=1019)

De woonsituatie van de respondenten
(n=928)

De tweede vraag polste achter of de studenten nog in het ouderlijk huis wonen of alleen in een eigen woning. 58 procent zegt nog bij de ouders te wonen. Deze groep bestaat uit jongeren die volledig bij de ouders wonen (44 procent van de 58 procent) en jongeren die naast het ouderlijk huis ook nog een kot hebben waar hij of zij verblijft (14% van de 58%). De overige 42 procent woont zelfstandig op een kot of in een eigen woning.

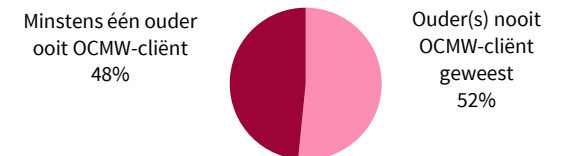
Het al dan niet zelfstandig wonen van een student lijkt een veelzeggende proxy over diens persoonlijke situatie. Functioneert de student binnen een familiale omgeving — met alle voordelen maar mogelijk ook nadelen — of staat ze er alleen voor? Daarom staat dit rapport verderop regelmatig stil bij het onderscheid tussen studenten die zelfstandig wonen (zijnde alleen wonen) versus jongeren die samenwonen met anderen.

Drie kwart studeert in een andere stad — Iets meer dan drie kwart van de jongeren (77%) studeerde niet in de gemeente waar ze hun uitkering ontvangen. Wel had een meerderheid van de studenten (64 procent) haar hoofdverblijfplaats in dezelfde gemeente als waar het OCMW gevestigd was.

Zijn de ouders van de studenten gekend bij het OCMW? — Heel wat studenten met een GPMI komen uit een familie die ondersteund werd of wordt door een OCMW. De vader van 17 procent van de respondenten is een cliënt bij het OCMW; of was dat ooit in het verleden. Voor de moeders ligt dit percentage hoger. 43 procent van de jongeren heeft een moeder die momenteel cliënt is bij een OCMW of dat ooit was in het verleden. Bij een kleine groep van de studenten (4 procent) zijn beide ouders op dit moment een OCMW-client.

Bij de analyses worden twee groepen onderscheiden. Een groep waar één of beide ouders van de student ooit OCMW-client was of is. Deze groep bestaat uit 48 procent van de steekproef. Een

Het verleden bij een OCMW van ouder(s) van de respondenten (n=938)

tweede groep bestaat uit jongeren wiens ouders nooit OCMW-cliënt was en komt overeen met 52 procent van de steekproef.

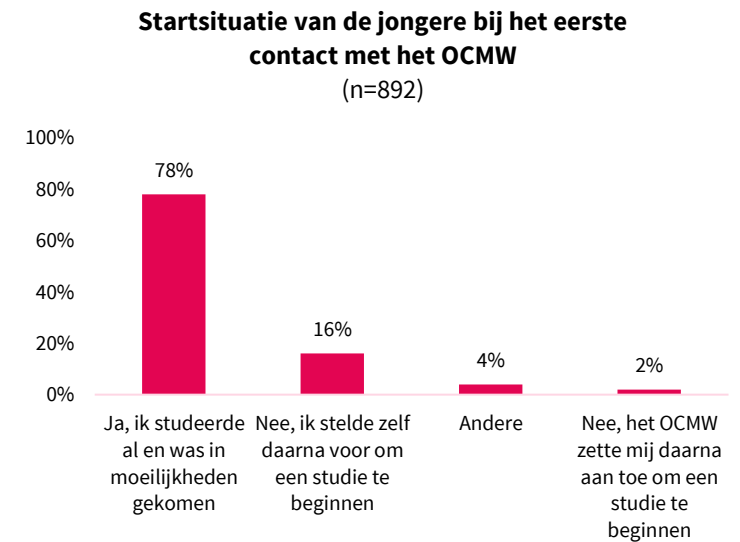
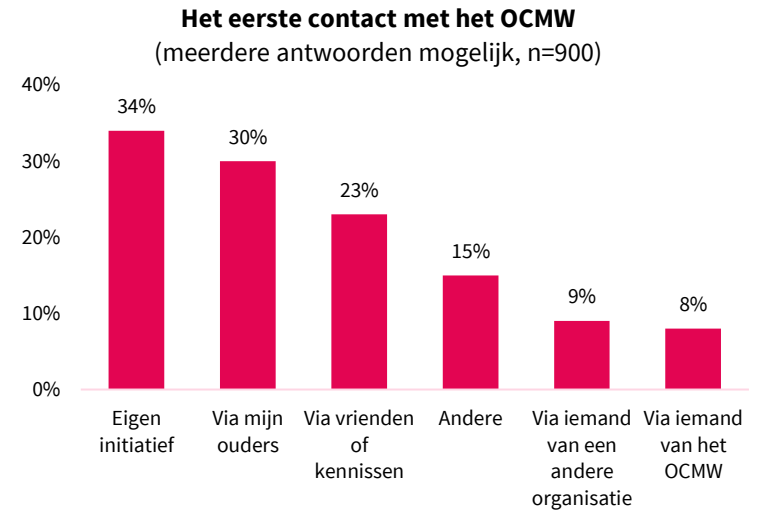
Te benadrukken is dat de ouders niet noodzakelijk op het moment van de enquête onder- steuning ontvingen van een OCMW. De dichotomie probeert veeleer de familiale context op langere termijn in beeld te brengen.

2.2. Instap in het statuut van GPMI-student

Studeren met steun van het OCMW — Voordat de respondenten een leefloonuitkering aanvroe- gen, studeerden ze meestal al. Veel van de jongeren kwamen echter in moeilijkheden, waardoor ze de stap naar het OCMW zetten. Dit is het geval voor 78 procent van de GPMI-studenten. Moeilijk- heden die vaak worden aangehaald door jongeren zijn financiële problemen (alles zelf moeten betalen, te weinig geld voor inschrijvingsgeld en aankoop schoolspullen, ...) en een problema- tische thuissituatie (slechte relatie met ouders, verslavingsproblemen bij ouders, uit huis gezet door ouders, ...).

Slechts in ongeveer 16 procent van de dossiers nam de jongere het initiatief om te studeren. Hoe ambitieuzer de studies, hoe groter de kans dat de jongere zelf voorstelde om een studie aan te vatten. 11 procent van de studenten secundair onderwijs heeft dit voorgesteld, bij hogeschool- studenten was dit 15 procent en bij universiteitsstudenten lag dit percentage op 22 procent. Heel zelden (2%) stelde het OCMW voor om een studie aan te vatten.

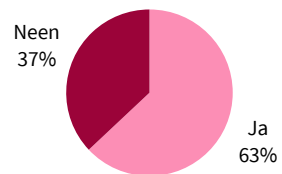
Het initiële traject naar het OCMW — Jongeren stappen voornamelijk op eigen initiatief naar het OCMW. Dit was het geval voor 34 procent van de respondenten. Verder geven ze aan dat ouders of

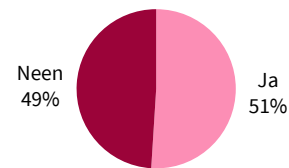
vrienden en kennissen hun erover verteld hebben. Het komt relatief zelden voor dat studenten die worden doorverwezen via een andere organisatie (9%) of aangesproken worden door iemand van het OCMW (8%).

Studies zonder hulp van het OCMW — Opmerkelijk genoeg zegt 63 procent van de studenten dat ze ook zouden studeren zonder de steun van het OCMW. Er is daarbij sprake van een danig verschil naargelang de woonsituatie. 72 procent van de studenten die thuis wonen, geeft aan te zouden studeren zonder OCMW-steun. Bij jongeren die alleen wonen is het antwoord veel gelijkmatiger verdeeld en zegt de helft dit te kunnen.

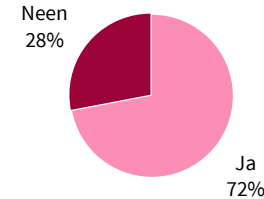
Zou je studeren zonder steun OCMW?
(n=880)

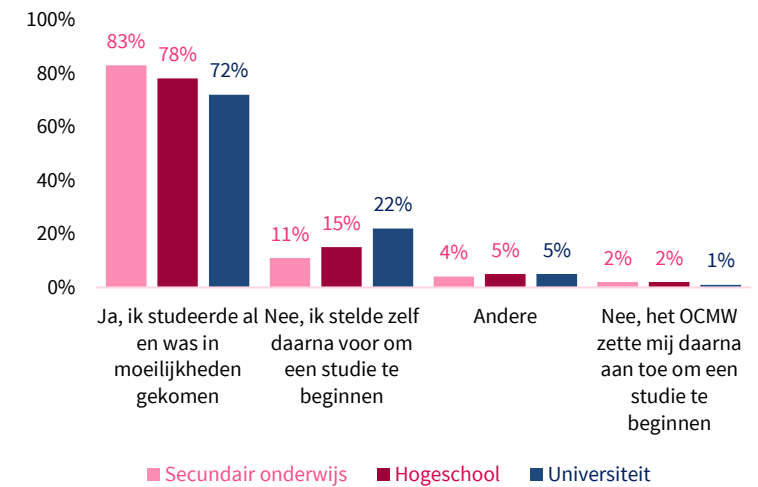
Zou je studeren zonder steun OCMW? - Alleenwonenden
(n=346)

Zou je studeren zonder steun OCMW? - wonen bij ouders
(n=458)

Startsituatie bij instap in GPMI-student
(n=845)

2.3. Kennis van de eigen situatie

Het bestaan van de eigen overeenkomst GPMI — Bij de vraag of de student een GPMI-student heeft afgesloten met zijn of haar maatschappelijk werker antwoordt 45 procent ‘ja’. Twee op vijf heeft bijgevolg weet van het bestaan van de overeenkomst GPMI-student. Daarnaast ontkent een groep van 8 procent het bestaan van de eigen overeenkomst GPMI-student. Mogelijk vooral opvallend is de 47 procent van de respondenten die niet weet of ze ooit een dergelijk contract hebben afgesloten met hun OCMW.

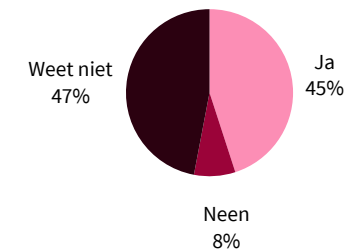
De vaststelling is opvallend: in totaal is haast drie vijfde van de jongeren met een overeenkomst GPMI-student daarvan niet op de hoogte. Alle jongeren ontvingen immers de vraag om deel te nemen aan de enquête enkel wanneer ze een GPMI-student bezaten. Het was dan wel aan de maatschappelijk werkers om deze selectie te maken, maar we hebben geen enkele indicatie dat dit niet correct gebeurde. Doorheen het invullen van de enquête toonden de jongeren — die naar eigen zeggen geen GPMI bezaten — overtuigend aan dat ze inderdaad onderwijs volgden, wat meteen de aanwezigheid van een GPMI-student verzekert.

Sommige OCMW’s of maatschappelijk werkers hanteren een andere term voor de GPMI-overeenkomst. Het is daarom mogelijk dat sommige jongeren het ‘GPMI-student’ onvoldoende associëren met de overeenkomst die ze afsloten bij de aanvang van de begeleiding door hun OCMW. Maar ook elders in de enquête blijkt dat de ondervraagde jongeren een zwakke kennis hebben van hun formele contouren van hun relatie met het OCMW. Die onvertrouwdheid impliceert niet noodzakelijk onbegrip over wat maatschappelijk werker en OCMW van haar verwachten. In de reguliere contacten kan de werker zaken verduidelijken zoals prioriteit aan de studies, werkbereidheid aantonen en studieresultaten bezorgen aan het OCMW.

De verrassend gebrekkige kennis stelde het onderzoek overigens voor enkele analytische problemen. Omdat de meerderheid van de jongeren geen weet heeft van het bestaan van het eigen GPMI-student, was het onderzoekstechnisch moeilijk om de impact van het contract te

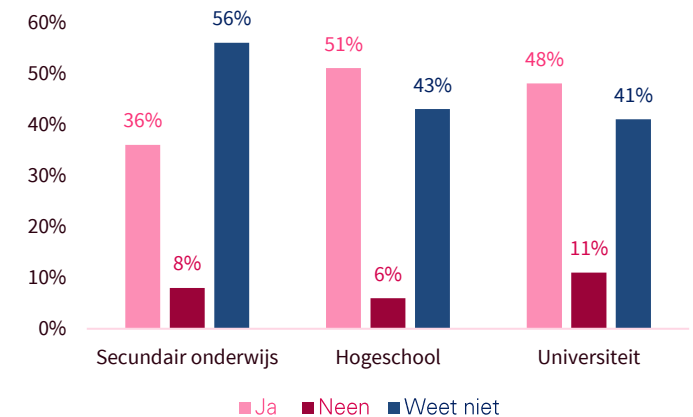
Heb je een GPMI-student afgesloten met je maatschappelijk werker?

(n=917)

Heb je een GPMI-student afgesloten met je maatschappelijk werker?

(n=852)

isoleren. Zo kon slechts voor een minderheid de studieresultaten met en zonder GPMI-student betrouwbaar vergeleken worden.

Te noteren is een verschil in de kennis van het GPMI-contract volgens studie. Van de leerlingen secundair onderwijs heeft 64 procent geen weet over een dergelijk contract of ontkent het bestaan zelfs expliciet. Bij studenten in het hoger onderwijs ligt dit percentage lager: van zowel de hogeschool- als universiteitsstudenten heeft respectievelijk 49 en 52 procent geen weet van het bestaan van het GPMI-contract.

3. De huidige studies van jongeren met een GPMI-student

3.1. GPMI-jongeren in het hoger onderwijs

Twee derde volgt hogere studies — Het merendeel van de studenten in de steekproef volgt hoger onderwijs in het schooljaar 2021-2022. Het gaat om 40 procent die een opleiding volgt aan een hogeschool en 27 procent die studeert aan een universiteit. Samen volgt twee derde van de steekproef een hogere studie.

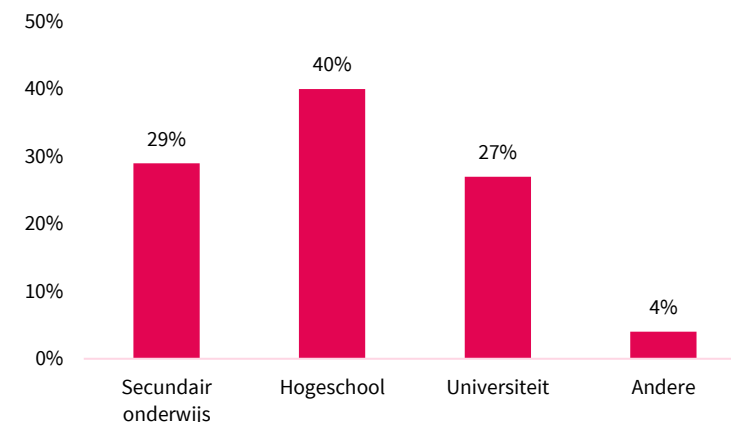
Die vaststelling volgt grotendeels uit de operationalisering van het GPMI-student, dat immers meestal pas vanaf de leeftijd van 18 jaar afgesloten wordt. Jongeren die instappen in het GPMI-student zijn hoofdzakelijk 18 jaar of ouder en leunen daardoor logischerwijze aan bij de leeftijds-groep die aan studies na het secundair onderwijs begint. Zo bekeken is veeleer opvallend dat ongeveer een kwart van de GPMI-studenten (29 procent) het voorbije schooljaar in het secundair onderwijs passeerde.

vier procent volgt nog een andere vorm van opleiding. Dit zijn opleidingen in het volwassenen-onderwijs of bij erkende opleidingscentra zoals Syntra.

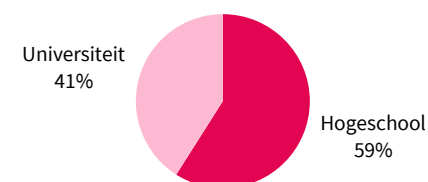
Een groter aandeel GPMI-studenten volgt les in een hogeschool — De groep GPMI-jongeren in het hoger onderwijs spreidt zich over 59 procent in hogeschoolrichtingen en 41 procent die een universitaire studie volgen. Die verhouding telt enkel met jongeren in het hoger onderwijs en filtert de GPMI-student uit het secundair onderwijs (en anderen) weg.

Met die 59/41-verdeling wijken de respondenten wat af van de volledige groep studenten in het Belgische hoger onderwijs. De publicatie *Vlaams Onderwijs in Cijfers 2020-2021* verduidelijkt dat er in het Nederlandstalig hoger onderwijs 54 procent jongeren aan een hogeschool studeren en

Studies van jongeren met een GPMI-student (schooljaar 2021-2022)
(n=894)

Verdeling van studenten hoger onderwijs over hogescholen en universiteiten
(n=600)

46 procent aan een universiteit. Bij hogescholen worden daarin bhbo5 verpleegkunde en graduaatsopleidingen meegerekend.

Voor het Franstalige onderwijs zijn cijfers beschikbaar voor 2019-2020 van de Service de la Coordination statistique et de la Recherche (Ministère de la Fédération Wallonie-Bruxelles). Die wijzen uit dat 49 procent van de Franstalige jongeren in het hoger onderwijs aan een hogeschool studeren en 51 procent aan een universiteit studeren.

Jongeren met een GPMI-student kiezen bijgevolg verhoudingsgewijze wat meer voor een hogeschoolopleiding (en niet voor een universitaire studie) dan te verwachten is op basis van de hele studentenpopulatie in het hoger onderwijs.

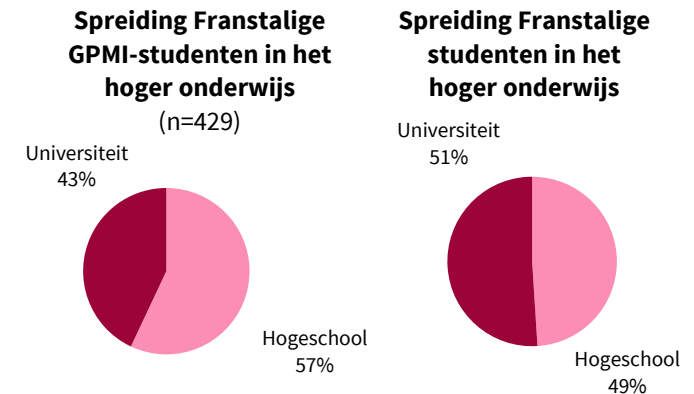
Nederlandstalige GPMI-jongeren kiezen meer voor een hogeschool — De bovenstaande analyse wijst uit dat Belgische jongeren met een GPMI-student in het hoger onderwijs eerder voor een hogeschool kiezen (59%). Dat aandeel is hoger dan de gemiddelde voor de hele studentenpopulatie in zowel het Nederlandstalig landsgedeelte (54%) als in het Franstalig landsgedeelte (49%).

De groep jongeren met een GPMI-student spreidt zich echter niet mooi over de taalgroepen. De overgrote meerderheid van de GPMI-jongeren studeert in Franstalig België. Daarom is een aparte analyse per taalgroep nuttig. Daaruit blijkt dat 57 procent van de Franstalige GPMI-studenten uit het hoger onderwijs studeert aan een hogeschool. Dat is 8 procentpunten meer dan het aandeel jongeren in de hele Franstalige bevolking dat in het hoger onderwijs studeert. Omgekeerd ligt het aandeel Franstalige GPMI-jongeren aan de universiteit op 43 procent (versus 51% in de populatie).

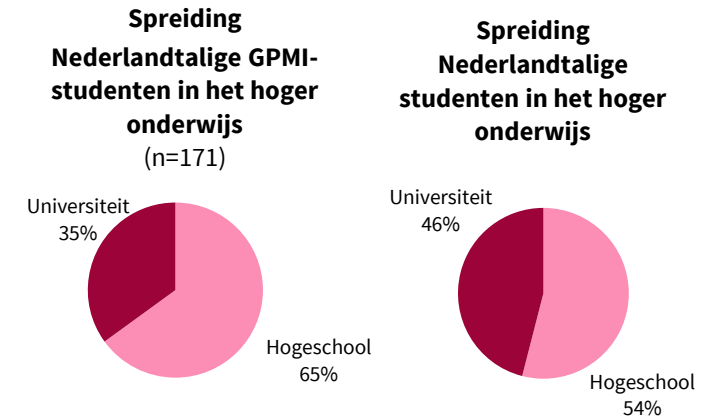
In het Nederlandstalig hoger onderwijs is de verhouding nog iets verder scheefgetrokken. 65 Procent van de GPMI-studenten uit het hoger onderwijs studeert er aan een hogeschool (versus 54% in de populatie). Omgekeerd gaat 35 procent van de GPMI-studenten uit het Nederlandstalig hoger onderwijs naar de universiteit (versus 46% in de populatie).

Vlaams Ministerie van Onderwijs en Vorming, Stafdiensten
Onderwijs en Vorming (2021) *Vlaams Onderwijs in Cijfers 2020-2021*, Departement Onderwijs en Vorming, Brussel

Administration générale de l'Enseignement, *Les indicateurs de l'enseignement 2021*, Fédération Wallonie-Bruxelles

Duidelijk is dat jongeren met een GPMI-student verhoudingsgewijze meer opteren voor een hogeschoolopleiding en minder voor een universitaire opleiding. De oververtegenwoordiging bedraagt 8 tot 11 procentpunten. Dit is een merkelijk verschil. Anderzijds bevinden jongeren met een GPMI-student zich per definitie in een moeilijke situatie, waarin de kortere hogeschoolopleiding mogelijk aantrekkelijker is. Op die wijze bekeken blijft het verschil tussen de GPMI-studenten en de populatie relatief beperkt. Mogelijk wijzen de enquêteresultaten er vooreerst op dat ook in deze achtergestelde groep een behoorlijk groot aandeel van de jongeren kiest voor de langere universitaire studie.

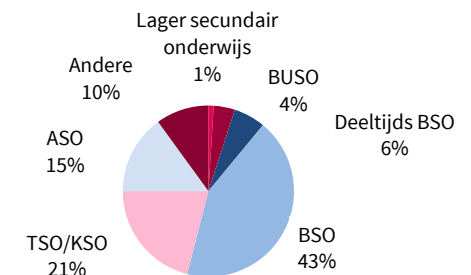

3.2. GPMI-jongeren in het secundair onderwijs

Veel GPMI-leerlingen kiezen voor het beroepsonderwijs — De overige jongeren uit de steekproef volgen secundair onderwijs. Binnen die groep volgen veruit de meeste jongeren beroepssecundair onderwijs. 43 procent volgt een beroepsrichting en nog eens 6 procent een deeltijds BSO. Verder bestaat deze groep uit scholieren technisch of kunstonderwijs (21%) en weinig uit het algemeen secundair onderwijs (15%). Jongeren uit het buitengewoon onderwijs (4%) of uit het lager secundair onderwijs (1%) vormen in onze steekproef telkens een zeer kleine groep. Nog eens 10 procent noemt allerhande andere studies zoals richtingen uit het secundair volwassenonderwijs of een schakeljaar ter voorbereiding op het hoger onderwijs.

Bij de groepen buitengewoon onderwijs of lager secundair onderwijs is een ondervertegenwoordiging in de resultaten niet uitgesloten. Mogelijk is de drempel om een webenquête in te vullen (te) groot voor sommige jongeren uit het buitengewoon onderwijs. Informatie en ervaringen uit andere luiken van deze studie, die meer kwalitatief van opzet zijn, suggereren dat jongeren uit het buitengewoon onderwijs een wat groter aandeel uitmaken in de GPMI-student-populatie.

Spreiding van GPMI-leerlingen in het secundair onderwijs (n=259)

Vergelijking met Nederlandstalige en Franstalige leerlingen — Volgens de publicatie *Vlaams Onderwijs in Cijfers 2020-2021* telde de derde graad ASO in Vlaanderen 54.170 leerlingen; het technisch onderwijs 46.359 leerlingen (plus 3625 leerlingen in het KSO) en het beroepsonderwijs 39.856 leerlingen. De vergelijking kiest voor de derde graad omdat die het dichtst aanleunt bij de doelgroep van jongeren met een GPMI-student, die behoudens uitzonderingen 18 jaar of ouder zijn.

De bovenstaande cijfers impliceren dat 38 procent van de Vlaamse derdegraadsleerlingen ASO volgen; 35 procent TSO+KSO en 28 procent BSO. Dit is een vork die ver afwijkt van de verdeling binnen de steekproef, die bestaat uit 17 procent ASO-leerlingen, 25 procent TSO-leerlingen en 58 procent BSO-leerlingen.

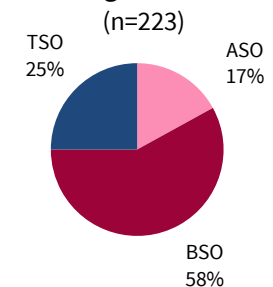
Het Franstalig onderwijs telde in het schooljaar 2019-2020 128.947 leerlingen in de tweede en derde graad ‘de transition’ en 102.906 leerlingen in de tweede en derde graad ‘de qualification’. Omdat technische richtingen zowel kunnen aansluiten bij doorstromende opleidingen als bij opleidingen die beroepskwalificaties leveren, wordt de vergelijking met de respondenten met een GPMI-student moeilijk.

Een betrouwbare vergelijking is methodologisch onmogelijk — De vergelijking tussen de respondentengroep en de hele leerlingenpopulatie stuit op methodologische moeilijkheden. De groep jongeren met een GPMI-student in het secundair onderwijs is moeilijk te vergelijken met de volledige populaties leerlingen uit Franstalig en Nederlandstalig België. De meeste GPMI-contracten worden pas op 18-jarige leeftijd afgesloten, zodat GPMI-studenten die zich in het secundair onderwijs bevinden een atypische groep zijn. Het kan bijvoorbeeld gaan om jongeren in een in potentie bijzonder problematische situatie zoals moederschap voor hun 18de levensjaar. Andere jongeren zijn 18 jaar of ouder maar leggen een traject van zittenblijven voor waardoor ze zich nog steeds in het secundair onderwijs bevinden.

Vlaams Ministerie van Onderwijs en Vorming. Stafdiensten
Onderwijs en Vorming (2021) *Vlaams Onderwijs in Cijfers 2020-2021*,
Departement Onderwijs en Vorming, Brussel

Administration générale de l’Enseignement, *Les indicateurs de l’enseignement 2021*, Fédération Wallonie-Bruxelles, p. 28-29

Bundeling GPMI-jongeren in de drie hoofdstromen hoger secundair onderwijs

Daarbovenop komen nog andere methodologische moeilijkheden: de populatiecijfers zijn geteld op de derde graad; terwijl de GPMI-jongeren ook in pakweg de tweede graad kunnen studeren of in andere onderwijsrichtingen.

Daarom moet de vergelijking tussen GPMI-jongeren en de populatie meer dan voorzichtig gemaakt worden. Ondanks die voorzichtigheid is duidelijk dat beide groepen danig afwijken van elkaar, met onder meer een groter aandeel GPMI-jongeren dat studies volgt in het beroepsonderwijs. Die kloof met de populatie is bijvoorbeeld veel groter dan de vork hogeschool-universiteit in het hoger onderwijs.

4. De jongeren en hun schoolloopbaan

4.1. Schoolloopbanen in kaart brengen

De schoolse prestaties van de GPMI-jongeren — Het GPMI van een student focust bijna uitsluitend op de studies van de jongere. In het contract worden engagementen opgenomen zoals de manier waarop de studies opgevolgd worden. Dit wil zeggen dat de student moet aantonen dat hij/zij de lessen regelmatig volgt, deelneemt aan examensessies en de nodige inspanningen levert om te slagen. Ook wordt de afspraak gemaakt dat de student haar resultaten binnen de zeven werkdagen meedeelt aan het OCMW ter evaluatie.

Dit hoofdstuk schetst het studieverloop van de GPMI-studenten. Aangezien de schoolprestaties een grote en zelfs beslissende factor zijn in het al dan niet verderzetten van het GPMI-student, is dit rapport bijzonder geïnteresseerd in die studieresultaten. Dit hoofdstuk wil te weten komen hoe de GPMI-studenten het er vanaf brengen tijdens hun schoolcarrière.

Succesvol versus niet succesvol een schooljaar volbrengen — De analyse van de schoolse prestaties gebeurt met het resultaat van de student op het einde van het schooljaar. Concreet betekent dit voortbouwen op een dichotomie waarin de student ofwel slaagt voor zijn schooljaar, ofwel niet slaagt. Het voordeel van deze aanpak is dat het een duidelijke indicator levert om analyses op te bouwen. Als nadeel geldt dat dit een eenzijdige indicator is. Alleen tellen met de studie-uitkomsten mist verschillende factoren die een invloed kunnen hebben op de schoolprestaties van de student. Heeft de student een moeilijke thuissituatie, gezondheidsproblemen of problemen met huisvesting? Allemaal zaken die een impact kunnen hebben op het studietraject van GPMI-studenten. Het hoeft weinig betoog dat precies jongeren met een GPMI-student gemiddeld zwakker staan en zulke remmende factoren vaker ontmoeten.

Mogelijke studieresultaten — De enquête vroeg de respondenten naar hun resultaat op het einde van de vier meest recente schooljaren. De inventarisatie gebeurde met meer reliëf dan de tweedeling ‘al dan niet geslaagd’. Het onderzoek beschikt per student en per schooljaar over de volgende informatie:

- *Welke studenten geslaagd waren en overgingen naar het volgende studiejaar.* Voor studenten uit het hoger onderwijs moet de nuance gemaakt worden dat ze doorheen het academiejaar meerdere examenperiodes passeren. Voor examens waar ze niet voor slagen, krijgen ze met herexamens of een tweede zit een tweede kans tijdens de zomervakantie.
- *Welke studenten al dan niet het modeltraject volgen.* Een modeltraject volgen betekent dat de student zijn studieloopbaan in de vooraf bepaalde volgorde en binnen de standaard voorziene termijn doorloopt. De situatie doet zich in het hoger onderwijs voor. De volgorde van vakken en de studietermijn worden er vastgelegd door de onderwijsinstelling waar de student les volgt. Als de student niet slaagt voor een opleidingsonderdeel in eerste of tweede zit, moet hij dat opleidingsonderdeel het jaar daarna opnieuw volgen. Vanaf dat moment wijkt hij af van het modeltraject en volgt hij een geïndividualiseerd traject dat studie-onderdelen van verschillende jaren mengt.
- *Welke studenten hun jaar moeten overdoen.* Deze situatie komt vooral voor in het secundair onderwijs. Wanneer de leerling de vereiste resultaten niet haalt, kan de school beslissen om de leerling het jaar te laten overdoen.
- *Welke studenten van studierichting veranderen en het volgende schooljaar een andere studie aanvatten.* Deze situatie heeft andere implicaties voor jongeren in het secundair onderwijs dan in het hoger onderwijs. Als een jongere van richting verandert in het secundair onderwijs, betekent dit niet per se dat de jongere een jaar vertraging oploopt in de schoolcarrière. Aan de hand van bijvoorbeeld een B-attest start de leerling perfect in het volgende jaar van de nieuwe richting. Wanneer een jongere in het hoger onderwijs van richting verandert, valt deze jongere (groten-

deels) terug naar het eerste jaar van de nieuwe opleiding. Hierdoor loopt hij of zij onherroepelijk vertraging op in de schoolcarrière.

Studieresultaten op korte en langere termijn — De analyse van de schoolresultaten van GPMI-studenten gebeurt op twee verschillende manieren: op korte termijn dan wel op langere termijn.

- *Korte termijn*: een analyse van het meest recente afgeronde schooljaar. Omdat de enquête in mei-juni 2022 plaatsvond, is dit het resultaat van het schooljaar 2020-2021 (alinea's 6.2 tot 6.4).
- *Langere termijn*, zijnde de schoolprestaties van de vier meest recente schooljaren, 2020-2021, 2019-2020, 2018-2019 en 2017-2018 (alinea 6.5).

De analyse van de resultaten van het recente schooljaar is een momentopname. Maar de indicator meet het meest betrouwbaar de impact van het GPMI-student. Het is een recente meting van de schoolse prestaties, op een moment dat haast alle ondervraagde jongeren een GPMI-student bezitten.

Het eenmalige resultaat verruimen met een analyse voor meerdere jaren zorgt voor meer diepgang en nuance in het bestuderen van de schoolcarrières. Nadeel is dat een belangrijk deel van de schoolse loopbaan zich mogelijk voor het afsluiten van het GPMI-student afspeelt. Die periode zonder GPMI-student heeft op zich weinig uitstaans met de latere situatie van een jongere met een GPMI-student.

Bovendien is een langer studietraject een indicator voor een behoorlijk succesvolle studie. Bij jongeren met een moeizame schoolcarrière is de kans groter dat ze hun opleiding staakten en daarmee uitstroomden uit de respondentengroep.

Een kleine groep studeerde niet in 2020-2021 — De groep respondenten waarmee dit hoofdstuk verder gaat, is wat kleiner dan voorheen. De antwoorden van 69 jongeren worden uit de analyse

verwijderd omdat ze geen studieresultaat kunnen opgeven bij het einde van het schooljaar 2020-2021. Het gaat om 8 procent van de personen die de vraag beantwoordden. Deze jongeren vermeldden dat ze in 2020-2021 niet studeerden (33 jongeren) of gebruiken de antwoordcategorie 'weet niet' (36 jongeren). Beide groepen zijn numeriek te klein om een nadere analyse uit te voeren. Anekdotisch kan vermeld worden dat de groep 'geen studie' hoofdzakelijk bestaat uit jongeren die zich op het moment van de enquête (juni 2022) in het secundair onderwijs bevonden. In de groep die op het eerste gezicht het nogal vreemde antwoord 'weet niet' geeft, valt op dat 74 procent van de jongeren zelfstandig woont, wat mogelijk een combinatie met andere problematieken en onduidelijke schoolresultaten suggereert.

4.2. Studieresultaten op het einde van het schooljaar 2020-2021

65 procent van alle GPMI-studenten slaagt over de hele lijn — Op het einde van schooljaar 2020-2021 rondde 65 procent van de GPMI-studenten hun studiejaar met succes af. Het is de som van de studenten die de examens succesvol beëindigden en zonder herexamens (46 procent) of na succesvolle herexamens (19 procent) naar het volgende studiejaar overgaan.

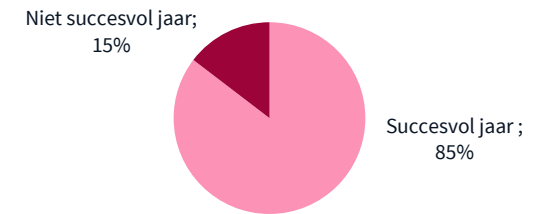
Maar ook andere jongeren maken studievoortgang. Alvast voor studenten in het hogere onderwijs is het beeld immers complexer. Zij kunnen vaak het volgende jaar aanvatten, mits doorheen dat nieuwe schooljaar een of meerdere vakken uit het voorbije schooljaar opnieuw af te leggen. Het opnieuw moeten doen van opleidingsonderdelen is een courante praktijk in het hoger onderwijs en wijst niet noodzakelijk op ingrijpende moeilijkheden in de studieloopbaan. 15 procent van de respondenten is in dat geval. Ook deze jongeren blikken terug op een grotendeels geslaagd studiejaar.

Ongeveer één op acht jongeren uit de steekproef (15%) haperde en moest het studiejaar overdoen. Daarvan deed 10 procent hetzelfde studiejaar over en nog eens 5 procent veranderde van richting (maar bleef in hetzelfde studiejaar).

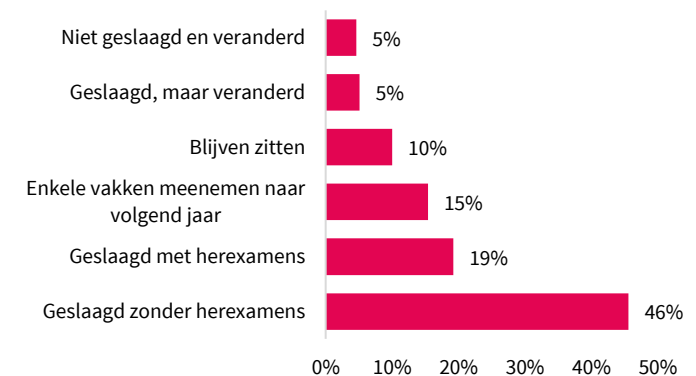
Één op twintig leerlingen (5%) was geslaagd op het einde van het studiejaar 2020-2021 maar koos desondanks voor een andere studierichting. Afhankelijk of dit in het secundair dan wel hoger onderwijs gebeurde, brengt die keuze al dan niet schoolse vertraging mee.

85 procent boekt vooruitgang in de studies — De verschillende antwoordmogelijkheden uit de enquête werden gehercodeerd in een tweedeling, die een ‘succesvol traject’ onderscheidt van ‘geen vooruitgang’:

Studievoortgang van GPMI-jongeren
(schooljaar 2020-2021, n=787)

Studievoortgang van GPMI-jongeren
(schooljaar 2020-2021, n=787)

- *Geen vooruitgang:* Tot de categorie ‘geen vooruitgang’ behoren de antwoordmogelijkheden ‘blijven zitten’ en ‘blijven zitten, maar van richting veranderd’. Deze categorie bevat studenten die met zekerheid vertraging oplopen in hun schoolcarrière.
- *Een succesvol traject:* Alle andere antwoordmogelijkheden uit de enquête zijn te beschouwen als een (deels) ‘succesvol traject’. Het gaat om geslaagde studenten, om jongeren met herexamens, die enkele opleidingsonderdelen opnieuw moeten doen, en om jongeren die in hun examens succesvol aflegden maar alsnog aansluitend van richting veranderden.

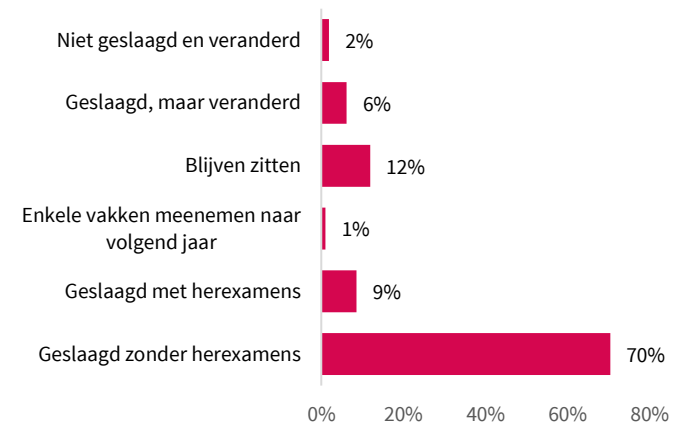
Uit het taartdiagram blijkt dat in totaal 85 procent van de GPMI-studenten het vorige schooljaar (behoorlijk) succesvol afsloot met een onmiskenbare vooruitgang in hun schoolloopbaan. Voor de meerderheid van de jongeren kan dit zonder voorbehoud gesteld worden; voor anderen is ‘een succesvol traject’ een ietwat flatterende omschrijving, omdat het vooreerst niet zeker is dat ze vertraging opliepen. Het zijn studenten uit het hoger onderwijs die een of meerdere opleidingsonderdelen van het voorbije schooljaar moeten overdoen.

Te noteren is dat een beperkt aantal van de jongeren geslaagd was maar aansluitend van richting veranderde en zichzelf daarmee alsnog schoolse achterstand bezorgen. Ook deze groep van 5 procent wordt tot de succesvolle leerlingen gerekend.

4.3. Studieresultaten 2020-2021 in het secundair onderwijs

De leerlingen uit het secundair onderwijs — De bovenstaande analyse omvat de hele respondentengroep. Dat resultaat sommeert jongeren van allerlei verschillende onderwijsvormen, zowel scholieren uit het secundair onderwijs als studenten in het hoger onderwijs. De beide onderwijsvormen volgen nochtans een andere regelgeving en andere procedures. Dit hoofdstuk bekijkt

Studievooruitgang van GPMI-jongeren in het secundair onderwijs
(schooljaar 2020-2021, n=211)

daarom achtereenvolgens de studieresultaten voor de jongeren uit het secundair onderwijs, hogeschool en universiteit.

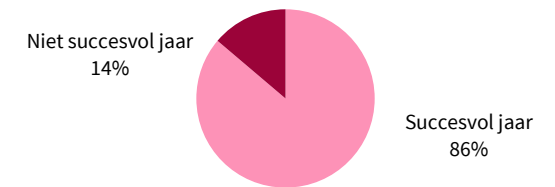
Het onderzoek beschikt over antwoorden van 211 jongeren die in het schooljaar 2020-2021 secundair onderwijs volgden. Bij deze jongeren is hun schoolse vooruitgang relatief eenduidig te meten door hun al dan niet overstap naar het aansluitende studiejaar. De grote meerderheid van de jongeren (70%) lukte in die overstap. Deels wordt dit denkkelijk veroorzaakt omdat herexamens en opleidingsonderdelen het volgende schooljaar opnieuw doen, relatief weinig voorkomen in het secundair onderwijs. Toch beëindigde nog eens 9 procent na herexamens succesvol het studiejaar in het secundair onderwijs. 6 procent van de jongeren uit het secundair onderwijs veranderde na een succesvol schooljaar alsnog aansluitend van studierichting.

Gebundeld in de indeling van succesvol traject versus geen vooruitgang, legt 86 procent van de GPMI-leerlingen uit het secundair onderwijs een succesvol traject voor in 2020-2021.

Een atypische groep leerlingen — Bij de bovenstaande resultaten past een slag om de arm. De instap in het GPMI-student gebeurt door de band genomen pas op de leeftijd van 18 jaar. Bij een groep jongeren die zich op het moment van de enquêtering nog in het secundair onderwijs bevindt, wijst deze situatie op een schoolse achterstand. Het is een groep die denkkelijk meer dan gemiddeld kampt met moeilijkheden op school. De eerder gesignaleerde atypische verdeling van de jongeren over de drie onderwijsvormen ASO, TSO en BSO — met een overaandeel leerlingen in het technisch en beroepsonderwijs — ondersteunt de veronderstelling dat het om een afwijkende populatie gaat.

Bovendien gebeurde het afsluiten van een GPMI met deze jongeren die les volgen in het secundair onderwijs naar verwachting recent. Een GPMI-student wordt meestal op de leeftijd van 18 jaar afgesloten, zodat het contract en de OCMW-begeleiding in het kader van het GPMI-student in tijd beperkt zal zijn. Het inventariseren van het schoolse resultaat op het einde van het schooljaar 2020-2021 schuift de meting vaker terug naar een moment vooraleer het GPMI-student in werking

**Studievooruitgang van GPMI-jongeren
in het secundair onderwijs**
(schooljaar 2020-2021, n=211)

trad. De bovenstaande resultaten vertellen mogelijk even veel over de generieke slaagkansen van jongeren die het maatschappelijk moeilijk hebben.

Slaagkansen in de populatie leerlingen in het secundair onderwijs — De online Dataloep-applicatie van het Vlaamse departement Onderwijs en Vorming geeft inzicht in het aandeel zittenblijvende jongeren in het Nederlandstalige secundair onderwijs in de derde graad, wat de graad is die het dichtst aanleunt bij de doelgroep van jongeren met een GPMI-student. In die derde graad haperde in schooljaar 2020-2021 — hetzelfde schooljaar als de gegevens van de jongeren met een GPMI-student — 1,5 procent van het aantal leerlingen in het zesde studiejaar en 4,4 procent van het aantal leerlingen in het vijfde studiejaar.

<https://dataloep-publiek.vlaanderen.be>

De Administration générale de l'Enseignement van de Fédération Wallonie-Bruxelles berekent in haar jaarboek *Les indicateurs de l'enseignement 2021* dat leerlingen in Franstalig België in de derde graad van het secundair onderwijs respectievelijk 6,1 procent zittenblijven in het zesde jaar en 16,2 procent zittenblijven in het vijfde jaar. Dit zijn resultaten voor het schooljaar 2019-2020, wat één jaar vroeger is dan waarover de enquête en de cijfers uit het Nederlandstalig onderwijs rapporteren. De nuance is niet onbelangrijk omdat vooral schooljaar 2020-2021 een atypisch Covid19-jaar was, waar minder jongeren op het einde van het schooljaar de boodschap kregen dat ze het jaar moesten overdoen.

Administration générale de l'Enseignement, *Les indicateurs de l'enseignement 2021*, Fédération Wallonie-Bruxelles, p. 46-47

Covid19 verklaart de kloof tussen het Nederlandstalig en het Franstalig secundair onderwijs qua slaagpercentages echter lang niet helemaal. Ter illustratie: de cijfers voor het Nederlandstalige onderwijs in het schooljaar 2018-2019 bedragen 2,6 procent zittenblijven in het zesde jaar en 7,7 procent zittenblijven in het vijfde jaar. Deze cijfers liggen hoger dan het schooljaar 2020-2021, maar blijven nog steeds meer dan de helft onder de Franstalige cijfers voor hetzelfde schooljaar.

Een voorzichtige vergelijking van de groep GPMI-student met de populatiecijfers – De groep GPMI-studenten telt een groot aandeel Franstalige jongeren. 92 van die jongeren volgden les in het vijfde en zesde jaar secundair onderwijs. Deze groep is groot genoeg om apart te analyseren. Bij nazicht hadden deze Franstalige jongeren met een GPMI-student in het vijfde en zesde jaar secundair onderwijs een slaagkans van 85 procent (schooljaar 2020-2021, N=92). Ter vergelijking: de hierboven genoemde slaagkans voor het hele Franstalige secundair onderwijs lag op 84 procent (vijfde jaar) en 94 procent (zesde jaar).

De relatief kleine groep van 92 respondenten maakt het moeilijk om betrouwbaar verder op te delen naar het resultaat voor het vijfde dan wel zesde studiejaar. Maar ongeveer tweederde van de respondenten volgde het schooljaar 2020-2021 in het zesde jaar, waar het slaagcijfer van de populatie op 94 procent eindigde. Dit doet de conclusie trekken dat de Franstalige GPMI-leerlingen het er in het secundair onderwijs zwakker van afbrengen dan de populatie.

De enquête telt 40 antwoorden van Nederlandstalige GPMI-jongeren uit het vijfde en zesde studiejaar secundair onderwijs. Dat is een kleine groep, waarvan elke apart analyse met voorbehoud moet gemaakt worden. Anekdotisch kan gezegd worden dat ze het schooljaar eindigen met een slaagkans van 88 procent. Dat is lager dan de populatie van alle Nederlandstalige leerlingen in het vijfde en zesde studiejaar, waar respectievelijk 4 en 2 procent in het schooljaar 2020-2021 haperden.

Andere samenstelling van de groep GPMI-leerlingen en de populatie — De jongeren met een GPMI-student in het secundair onderwijs hebben het moeilijker dan hun studiegenoten. Voor zover vergelijkbaar liggen de slaagpercentages bij de GPMI-jongeren lager. Verregaande conclusies zijn echter moeilijk te trekken, omdat de groep GPMI-jongeren afwijkt van de populatie, met meer jongeren met enerzijds een historiek van schoolse vertraging, en anderzijds in beroepsrichtingen.

4.4. Studieresultaten 2020-2021 in het hoger onderwijs

De leerlingen van hogescholen — De steekproef telt 327 jongeren in een hogeschoolopleiding. Bij deze groep ligt het aandeel jongeren met een succesvol traject hoger dan bij de leerlingen secundair onderwijs. 86 procent boekte in het schooljaar 2020-2021 vooruitgang in de schoolcarrière. Hierbij moet opgemerkt worden dat iets meer dan één derde van alle hogeschoolstudenten (38 procent) een perfect scenario aflegt, namelijk geslaagd zijn voor alle opleidingsonderdelen en zonder herexamens naar het volgende studiejaar overgaan. Meer jongeren passeerden herexamens of namen vakken mee naar het volgende studiejaar: 22 procent van de hogeschoolstudenten geven aan herexamens afgelegd te hebben en 20 procent zegt opleidingsonderdelen te moeten opnieuw doen. Schoolse vooruitgang wordt in het hoger onderwijs noodgedwongen wat vager gemeten, met jongeren die vakken uit twee studiejaar combineren. Het is een uitvloeisel van de regelgeving in het hoger onderwijs — dat de duidelijkheid mist die de A-, B- en C-attesten in het secundair onderwijs brengen.

De enkele resterende procenten succesvolle studenten zijn jongeren die geslaagd zijn, maar alsnog van richting veranderden. Die groep vormt 6 procent van het geheel.

De leerlingen uit het universitair onderwijs — 226 jongeren in een universitaire studie beantwoordden de enquête. Hun studies verlopen behoorlijk goed. 85 procent van de universiteitsstudenten had in het schooljaar 2020-2021 een succesvol jaar. Wanneer die 85 procent onder een vergrootglas gelegd worden, is te merken dat een derde van de studenten ‘met een succesvol jaar’ zonder herexamens (volledig) geslaagd is (32%). Binnen de groep succesvolle studenten had ongeveer een kwart herexamens nodig (26%) om volledig te slagen en nog eens een kwart moet opleidingsonderdelen herdoen (24%) in het volgende schooljaar.

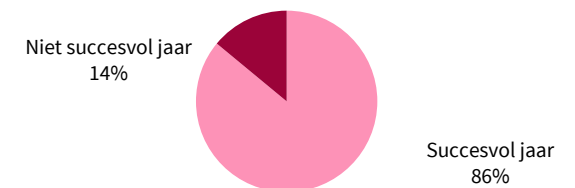
Studievoortgang van GPMI-jongeren in hogescholen

(schooljaar 2020-2021, n=327)

Studievoortgang van GPMI-jongeren in hogescholen

(schooljaar 2020-2021, n=327)

Vergelijking met de studentenpopulatie van hogescholen — De bovenstaande onderzoeksresultaten van hogeschool- en universiteitsstudenten met een GPMI-student zijn moeilijk vergelijkbaar met de hele populatie van Belgische studenten. Voor het hoger onderwijs zijn weinig gegevens beschikbaar over schoolse vertraging, onder meer omdat het hoger onderwijs de studiejaarstructuur grotendeels loslaat. Die flexibele organisatie laat studenten toe om vakken uit verschillende studiejaar te combineren. Maar ze maakt het quasi onmogelijk om precies af te lijnen of een student één studiejaar op één jaar tijd volbracht.

Studenten maken massaal gebruik van de combinatiemogelijkheden. Cijfers van het Vlaams Ministerie van Onderwijs en Vorming wijzen uit dat studenten in de bacheloropleidingen 2020-2021 gemiddeld 65 procent verwerven van hun opgenomen studiepunten. Dat aandeel schommelde de voorbije tien jaar nauwelijks. De 65 procent vertaalt zich ruwweg in de stelling dat 3 à 4 van de 10 vakken het volgende schooljaar opnieuw afgelegd worden. Het is echter moeilijk om meer precieze informatie uit de gegevens te puren. Het is bijvoorbeeld onduidelijk of opnieuw af-te-leggen-vakken zich veeleer concentreren bij een kleinere groep jongeren met een zeer matig bilan; dan wel of ze zich veeleer egaal spreiden over een grote groep studenten met enkele tekorten.

Het Vlaams Ministerie van Onderwijs en Vorming beschikt ook over cijfers over de succesvolle uitstroom uit een bacheloropleiding. De meest recente cijfers wijzen uit dat 30 procent van de studenten (lichting 2018-2019) een bachelordiploma behaalt binnen de vooropgestelde studieduur. Dit zijn studenten die de ritmiek van elk studiejaar grotendeels aanhouden. Het gaat bijgevolg om een minderheid van de studentenpopulatie. De norm ligt logischerwijze veeleer bij de 70 procent overige studenten die kampen met minstens één jaar vertraging.

Nog voor het Nederlandstalig onderwijs leveren oudere gegevensreeksen meer informatie over de mate van schoolse achterstand. Van de instromers in een bachelor-opleiding 2013-2014 beëindigde 31 procent de opleiding binnen de voorziene studieduur; 20 procent eindigde met één jaar vertraging; 10 procent met twee jaar vertraging en 8 procent met drie of meer jaren vertraging. De overige jongeren hadden op dat moment nog geen diploma behaald. Voor Franstalige hogescholen zijn geen gegevens beschikbaar.

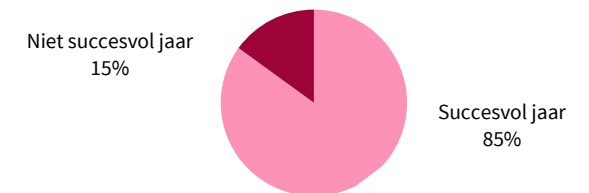
Studievoortgang van GPMI-jongeren in universiteiten

(schooljaar 2020-2021, n=226)

Studievoortgang van GPMI-jongeren in universiteiten

(schooljaar 2020-2021 n=226)

<https://www.vlaanderen.be/statistiek-vlaanderen/onderwijs-en-voeding/studieduur-in-het-hoger-onderwijs>

Vergelijking met de studentenpopulatie van universiteiten — Enig vergelijkingsmateriaal qua schoolse vertraging in het universitair onderwijs is te vinden in het werk van Sebastiano Cincinnato (2020). Die werkt met de studentencohorte die in 2008 instroomde in het eerste jaar van een universitaire opleiding in Vlaanderen.

Cincinnato rekent onder meer met het aantal studiepunten dat studenten op het einde van hun eerste jaar succesvol verzamelen. Uit de data is op te maken (eigen berekeningen) dat 70 procent van de studenten na één jaar studeren in het eerste jaar van het universitair onderwijs minstens de helft van de beoogde studiepunten verzamelt. Dit impliceert dat de overige 30 procent van de studenten minder dan de helft van de beoogde studiepunten haalt en met een danige schoolse vertraging kampt na één jaar universitaire studie.

De cijfers van Cincinnato zijn waardevol in het kader van dit rapport omdat ze een extra indicatie geven over schoolse vertraging in het eerste jaar van het hoger onderwijs. Desondanks zijn ze slechts beperkt bruikbaar voor deze studie. Er wordt gerekend met de instroomcijfers uit 2008 die enkel eerstejaars uit het Nederlandstalig universitair onderwijs omvatten. Die populatie sluit alle studenten uit het Franstalige onderwijs uit en alle studenten die voor een hogeschoolopleiding kiezen. Die groep staat meteen relatief ver van deze studie, met haar GPMI-studenten in het hele hoger onderwijs, die meer dan tien jaar later instroomden, overwegend uit Franstalige jongeren bestaat en waarvan een meerderheid voor een hogeschoolopleiding kiest. Bovendien hanteert de enquête bij GPMI-studenten de grens van 50 procent behaalde studiepunten niet. De 30 procent die in het werk van Cincinnato niet de helft van de studiepunten behaalt, komt inhoudelijk niet precies overeen met de groep uit de enquête die ‘enkele vakken meeneemt naar volgend jaar’.

Franstalige universiteiten volgen een regelgeving die vertrekt van een andere insteek. Eerstejaarsstudenten (BAC1) moeten 45 credits behalen om over te stappen naar een tweede jaar. De 45 credits zijn niet te interpreteren als een volwaardig schooljaar, maar veeleer als een ondergrens om over te gaan naar een volgend schooljaar. Statistisch materiaal is niet beschikbaar, maar

Cincinnato, Sebastiano (2020) *Navigating the road to study success. The importance of study choices after first-year failure in the Flemish open access higher education system*, Multidisciplinary Institute for Teacher Education VUB, Brussel

La Libre Belgique, 13 september 2022

minister van hoger Onderwijs Valérie Glatigny rapporteerde in september 2022 over een slaagpercentage van 46 procent in BAC1 (universitair onderwijs, schooljaar 2021-2022), zijnde jongeren die minstens 45 credits behaalden. Verderop in de studies verhoogt dit slaagpercentage naar 68 procent (bachelor-studies) en 82 procent (master-studies).

De kans op een ideaal traject — De bovenstaande (gebrekkige) cijfers geven een eerste zicht op de slaagkansen van jongeren met en zonder een GPMI-student. Tegelijk maken ze duidelijk dat de schoolse resultaten van de GPMI-jongeren niet degelijk vergelijkbaar zijn met die van andere jongeren uit het hoger onderwijs. Variaties in de regelgeving en de ingebouwde flexibiliteit in studietrajecten maken een vergelijking na één jaar studeren op basis van de beschikbare data onhaalbaar.

Een alternatieve benadering bestaat uit het extrapoleren van de gemiddelde slaagkans naar de kans dat een student een bachelor — op schema — op drie jaar tijd behaalt. Hiervoor zijn enkele referentiecijfers beschikbaar voor de populaties Nederlandstalige en Franstalige studenten. Duidelijk zal zijn dat ook deze aanpak met de nodige voorzichtigheid dient gelezen te worden.

Slaagcijfers zonder ballast in de steekproef — Uitgangspunt is het aandeel jongeren dat het voorbije schooljaar een foutloos traject aflegde, zijnde de optelsom van de studenten die geslaagd zijn zonder herexamens en de groep geslaagd met herexamens. Deze groep vat het volgende jaar aan zonder de ballast van het opnieuw moeten afleggen van vakken uit het vorige schooljaar.

Om zo dicht als mogelijk bij de populatiecijfers aan te sluiten worden deze GPMI-studenten opgedeeld in vier deelgroepen, naar taalgroep en onderwijsstroom:

- Nederlandstalige hogeschoolstudenten: 58 procent succes zonder ballast (N=100)
- Franstalige hogeschoolstudenten: 60 procent succes zonder ballast (N=227)

- Nederlandstalige universiteitsstudenten: 61 procent succes zonder ballast (N=57)
- Franstalige universiteitsstudenten: 56 procent succes zonder ballast (N=169)

Bovenstaande verhoudingen tonen zeer vergelijkbare slaagcijfers in de vier onderscheiden situaties. Telkens lukt ongeveer drie op vijf studenten met een GPMI-student erin om het schooljaar af te sluiten zonder vakken te moeten meeslepen naar het volgende schooljaar.

De succesvork is behoorlijk hoog, onder meer omdat de antwoorden niet alleen van eerstejaarsstudenten afkomstig zijn maar ook van jongeren verderop hun studietraject. Die laatste groep studeert merkkelijk succesvoller dan eerstejaars.

Een bachelor-diploma zonder schoolse vertraging — Ervan uitgaande dat de bovenstaande verhoudingen zich elk jaar herhalen, zou tussen de 18 en 23 procent van de in het hoger onderwijs studerende GPMI-jongeren afstevenen op een bachelor-diploma zonder schoolse vertraging. Dat is het cijfer dat bijvoorbeeld voor Franstalige hogescholen bereikt wordt na drie keer de succesvork te vermenigvuldigen (voor de drie bachelor-studiejaren: $0,60 * 0,60 * 0,60$).

Meer in detail:

- Nederlandstalige hogeschool: 20 procent kans voor een GPMI-student op het afronden van de bachelor in drie schooljaren
- Franstalige hogeschool: 22 procent kans voor een GPMI-student op het op afronden van de bachelor in drie schooljaren
- Nederlandstalige universiteit: 23 procent kans voor een GPMI-student op het op afronden van de bachelor in drie schooljaren
- Franstalige universiteit: 18 procent kans voor een GPMI-student op het op afronden van de bachelor in drie schooljaren

Een bachelor-diploma zonder schoolse vertraging - referentiepopulatie — In de brede populatie van studenten ligt de slaagkans hoger. Hierboven kon voor drie van de vier groepen een inschatting gemaakt worden, en die eindigden tussen de 21 en 40 procent kans om op drie jaar tijd een bachelor af te ronden. Meer in detail:

- Nederlandstalige hogeschool: 30 procent kans voor de populatie op het afronden van de bachelor in drie schooljaren
- Franstalige hogeschool: geen gegevens
- Nederlandstalige universiteit: 40 procent kans voor de populatie op het afronden van de bachelor in drie schooljaren
- Franstalige universiteit: 21 procent kans voor de populatie op het afronden van de bachelor in drie schooljaren

Deze drie cijfers zijn opnieuw benaderingen, die ook inhoudelijk onderling verschillen. De Nederlandstalige hogeschoolcijfers rapporteren over de generatie studenten tussen 2018 en 2021. In het geval van de Nederlandstalige universiteiten is het resultaat berekend op de cohorte die vroeger, in 2008, instroomde. De cijfers voor Franstalige universiteiten combineren dan weer de slaagpercentages in 2021-2022 van drie generaties studenten; en stellen het behalen van 45 credits gelijk met een succesvol jaar.

Met de nodige slagen om de arm lijkt besloten te kunnen worden dat jongeren met een GPMI-student in hun hogeronderwijsstudies minder succesvol lijken dan jongeren zonder GPMI. Hoeveel minder succesvol varieert danig. Bij Nederlandstalige universitaire studies is de kloof aanzienlijk; in Franstalige universitaire studies is er nauwelijks een verschil.

Duidelijk moet zijn dat dit speculatieve berekeningen en vergelijkingen zijn; die enkel een ruwe indicatie geven of de slaagcijfers van GPMI-jongeren in het hoger onderwijs aanleunen bij die van de hele populatie.

Extrapolaties naar de kans op het bereiken van een bachelor-diploma in drie schooljaren

	GPMI-student	populatie
Nederlandstalige hogeschool	20%	30%
Franstalige hogeschool	22%	--
Nederlandstalige universiteit	23%	40%
Franstalige universiteit	18%	21%

Geen impact van woonsituatie en familiale achtergrond

Een analyse van de schoolse resultaten naar moeizame **familiale achtergrond** — geoperationaliseerd met het bestaan van een al dan niet verleden van ouders bij een OCMW — leidt niet naar betekenisvolle verschillen. Van de jongeren zonder familiale OCMW-historiek bereikt 83 procent een succesvol schooljaar (zijnde vooruitgang in de studies) versus 88 procent bij de jongeren met een generationele link met het OCMW. In die laatste groep was minstens één ouder in het verleden of op het moment van de enquêtering klant bij een OCMW. Een verdere opdeling naar secundair onderwijs versus hogere studie herhaalt in beide gevallen de overzichtgegevens.

Ook volgens de **woonsituatie** van de jongere is geen enkel verschil vast te stellen. De analyse deelt de jongeren op in twee groepen: woont de jongere zelfstandig dan wel bij haar ouders. In beide groepen beëindigt 85 procent van de jongeren het schooljaar met een vooruitgang in de studies. Dat algemeen resultaat verhult evenwel een verschil naar studie. Leerlingen uit het secundair onderwijs die alleen wonen leggen wat zwakkere schoolresultaten voor. Dat verschil verdwijnt bij jongeren in het hoger onderwijs.

Schoolse prestaties naar generationele link OCMW

	ouders nooit contact met OCMW (n=356)	ouders met een verleden bij OCMW (n=408)
Succesvol jaar	82%	87%
Geen vooruitgang	18%	13%
Secundair onderwijs (n=79)		(n=132)
Succesvol jaar	83%	88%
Geen vooruitgang	17%	12%
Hoger onderwijs (n=277)		(n=276)
Succesvol jaar	82%	87%
Geen vooruitgang	18%	13%

Schoolse prestaties naar woonsituatie

	Zelfstandig wonen (n=297)	Bij ouder(s) wonen (n=410)
Succesvol jaar	85%	84%
Geen vooruitgang	15%	16%
Secundair onderwijs (n=66)		(n=119)
Succesvol jaar	79%	87%
Geen vooruitgang	21%	13%
Hoger onderwijs (n=231)		(n=291)
Succesvol jaar	87%	83%
Geen vooruitgang	13%	17%

4.5. Studeren met of zonder een GPMI-student

Een langetermijnmeting bleek onbetrouwbaar — De enquête vroeg jongeren naar hun schoolresultaten van de voorbije vier schooljaren. Naast 2020-2021 beschikt het onderzoek daardoor ook over de schoolse resultaten van de voorgaande schooljaren 2017-2018, 2018-2019 en 2019-2020.

Met de gegevens werd initieel het opstellen van een langetermijntraject beoogd: hoe evolueren jongeren met een GPMI-student doorheen hun schoolloopbaan. Dit zou een aanvullende kijk geven op de bovenstaande alinea's, die de schoolresultaten uit het meest recente afgesloten schooljaar analyseerden.

Dat langetermijntraject bleek echter onmogelijk betrouwbaar op te stellen. Uit de enquête bleek dat 55 procent van de jongeren niet wist over het bestaan van het eigen GPMI, laat staan dat ze zich het moment herinnerden wanneer hun GPMI opgesteld werd. De beoogde meting bleek daardoor niet realiseerbaar. De enquête bevat immers geen betrouwbare gegevens over wanneer het GPMI afgesloten werd, zodat ook geen voor- en nameting opgesteld kan worden.

1083 schooljaarresultaten met of zonder GPMI — Van een minderheid van de respondenten (32%) zijn wel betrouwbare gegevens beschikbaar over wanneer ze hun contract GPMI-student afsloten. Per schooljaar varieert het aantal jongeren in die situatie, maar hun aantal schommelt per jaar tussen 246 en 291 jongeren.

De groep jongeren waarvoor betrouwbare kennis bestaat over wanneer ze al dan niet een GPMI-student bezaten, omvat vooral relatief recente intreders. Op het einde van het schooljaar 2020-2021 bezat 73 procent van deze jongeren een GPMI-student. Dat aandeel zakt met elk schooljaar dat verder teruggaat in de tijd: 46 procent had een GPMI-student in 2019-2020; 26 procent bezat

een GPMI-student in 2018-2019; en 17 procent had een GPMI-student in 2017-2018. Die afbouw is een logisch gevolg van de temporele structuur van het GPMI.

Sommige van die cohortes vallen statistisch onbetrouwbaar klein uit — het aantal jongeren met een GPMI-student en studieresultaten in 2017-2018 bleef bijvoorbeeld beperkt tot 44 jongeren. Daarom werd afgestapt van de langetermijnanalyse en werd geopteerd voor een vergelijking tussen het schoolse succes voor en na het afsluiten van een GPMI-student. De resultaten van de vier schooljaren werden daartoe gesommeerd. Dat leidde naar gegevens over 1053 schoolse resultaten — van allerlei schooljaren en over allerlei studieniveaus. Cruciaal is dat voor elk van deze 1053 schoolse resultaten geweten is of de jongere het resultaat haalde voor of na het afsluiten van een GPMI-student.

Nog te noteren is dat met de beperkingen tot ‘betrouwbare’ GPMI-toewijzingen mogelijk een selectiebias in de analyse sluipt. Het resulterende gegevensbestand bestaat volledig uit schoolresultaten van jongeren die weten dat ze een GPMI ondertekenden. Dit is een minderheid. Mogelijk zijn het personen die administratief-proceduraal wat sterker staan; een competentie die ook op school kan helpen.

Voor en na een problematische levenssituatie — De termen ‘voor het afsluiten van een GPMI’ en ‘na het afsluiten van een GPMI’ verdienen enige toelichting:

- *Voor het afsluiten van een GPMI* telt met studieresultaten vooraleer jongeren zich melden bij een OCMW. Omdat het onderzoek rekt met het studieresultaat op het einde van een schooljaar, kan dit schoolse resultaat een hele tijd voor het opduiken van een moeilijkheid in het leven van de jongeren behaald zijn. Maar evenzeer kan er slechts een korte tijd verlopen zijn tussen het studieresultaat en het sluiten van een GPMI-student, waardoor de levensmoeilijkheid die de jongere naar het OCMW doet stappen op dat moment al aanwezig kan zijn.

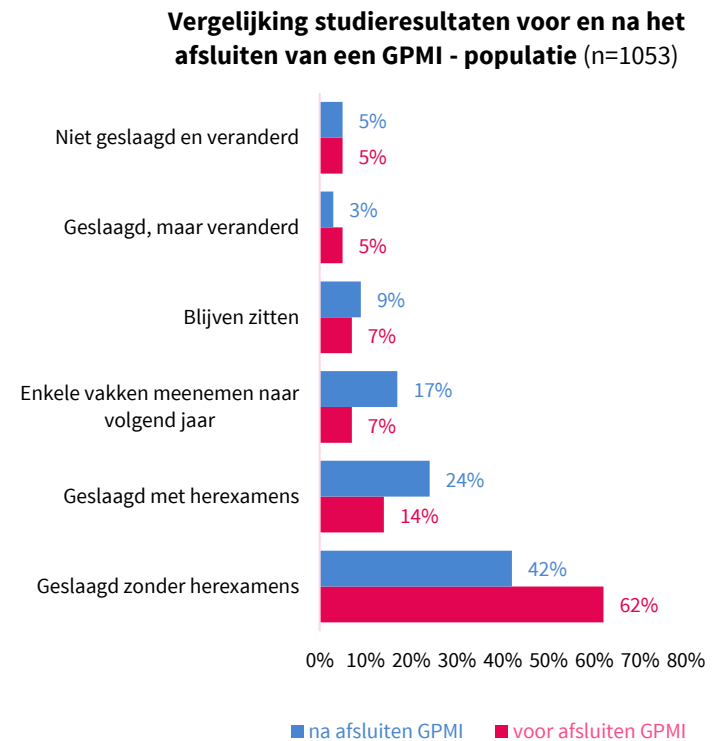
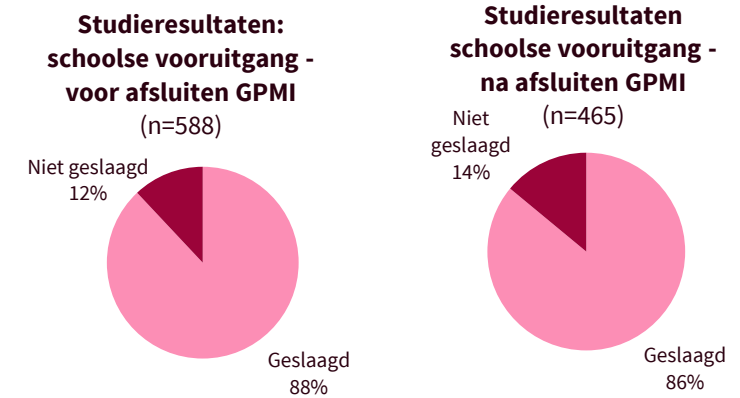
- *Na het afsluiten van een GPMI* telt met schoolresultaten die behaald werden op een moment dat de jongeren in het kader van een GPMI-student ondersteuning krijgt van een OCMW. Bij jongeren in deze situatie is duidelijk dat ze zich op een zwaar problematisch moment in hun leven bevinden, dat haast onvermijdelijk een negatieve impact heeft op hun studies.

De vergelijking van studieresultaten voor en na het afsluiten van een GPMI geeft daarom vooreerst inzicht in welke mate een GPMI-student en de steun van een OCMW/maatschappelijk werker jongeren helpt om de impact van een ingrijpende moeilijkheid in hun leven te verminderen.

Studieresultaten voor of na het sluiten van een GPMI — Het eindresultaat voor de hele groep van 1053 schooljaarresultaten toont geen betekenisvol verschil in de slaagkansen van jongeren zonder of met een GPMI-student. 88 Procent van de jongeren voor het GPMI maakte schoolse vooruitgang, terwijl 86 procent van de jongeren na afsluiten van een GPMI schoolse vooruitgang maakte. Dit is een opvallend en positief resultaat: de ondersteuning door een OCMW neutraliseert de impact van een ingrijpende moeilijkheid in het leven van de jongeren op hun schoolse vooruitgang.

Het detailbeeld dat uit de enquête komt, is echter meer gemengd. Het aandeel jongeren dat slaagt zonder herexamens is groter in de groep voor het afsluiten van het GPMI-student. Daar lukt 62 procent in; terwijl dit in de groep met een GPMI-student beperkt blijft tot 42 procent. De jongeren met een GPMI-student moeten een groter aandeel herexamens passeren om over te gaan (24% versus 14%) en nemen ook meer vakken mee naar het volgende schooljaar (17% versus 7%).

De hulp van een GPMI-student compenseert de achterstelling niet helemaal — Door de band genomen mag van de groep jongeren op een moment in hun leven zonder GPMI verondersteld worden dat ze het makkelijker hebben op persoonlijk-maatschappelijk vlak en daarom ook op het vlak van hun studie. De groep jongeren na afsluiten van een GPMI-student is daarentegen een

homogeen kansarme groep. Het gaat om jongeren die het moeilijk hebben, financiële steun en andere hulp nodig hebben om te kunnen studeren en daardoor beroep doen op een OCMW.

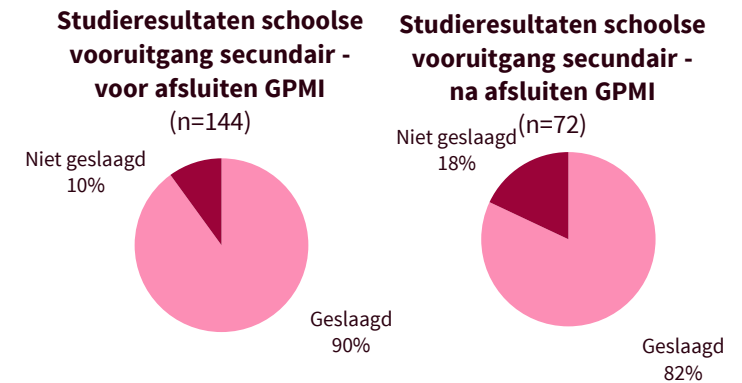
De vergelijking tussen beide groepen levert een gemengd beeld. De schoolse vooruitgang toont twee vergelijkbare aandelen geslaagde studenten, wat suggereert dat het GPMI de jongeren een grote duw in de goede richting geeft. De zwakkere startsituatie vertaalt zich niet in een zwakker eindresultaat.

Binnen de schoolse vooruitgang is echter een substantiële achterstand te merken voor jongeren wanneer die een GPMI bezitten: meer jongeren moeten dan herexamens passeren of vaker schoolvakken herdoen in het volgende studiejaar. De groep in moeilijkheden behaalt mindere schoolse resultaten dan de groep jongeren op het moment voor het afsluiten van een GPMI. Een GPMI-student en de steun van een maatschappelijk werker kunnen op studiegebied niet helemaal de moeilijkheden compenseren waarmee de jongere zich geconfronteerd ziet.

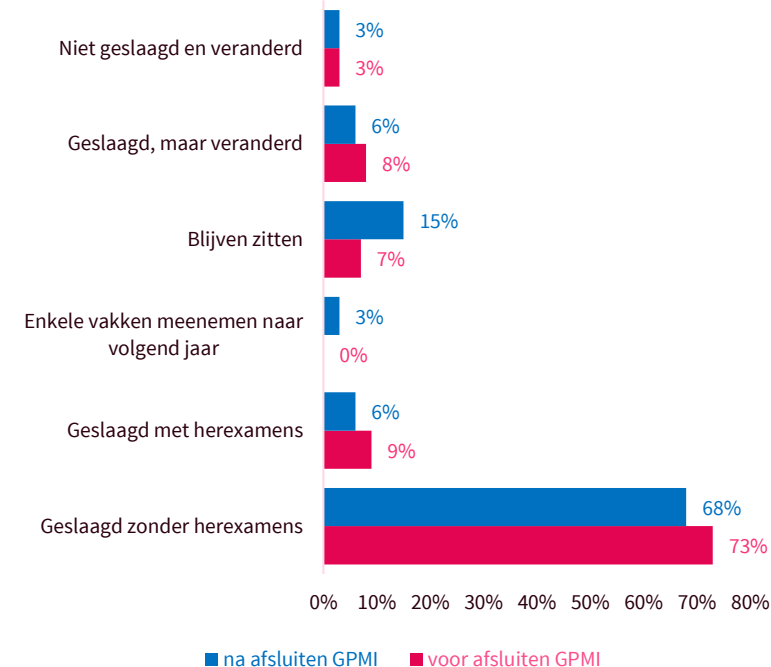
Ter verduidelijking: beide groepen bestaan uit dezelfde jongeren, al dan niet op een vroeger moment in hun leven, toen ze geen beroep moesten doen op steun. De jongeren ontmoetten op dat moment minder moeilijkheden of konden hun moeilijkheden zelf het hoofd bieden. Maar het kunnen ook jongeren onder de 18 jaar zijn — al dan niet met hindernissen in hun leven — die op dat moment geen beroep konden doen op een eigen leefloon.

Resultaten in het secundair onderwijs — De bovenstaande aantallen sommeren alle jongeren, ongeacht of ze secundair dan wel hoger onderwijs volgen. De grafieken hiernaast isoleren de schoolresultaten van jongeren in het secundair onderwijs. Opnieuw gaat het om de groep waarvan een betrouwbare startdatum van het GPMI gekend is. Opnieuw worden de schoolresultaten van deze groep leerlingen vergeleken voor en na het afsluiten van een GPMI.

De resultaten wijken af van de gesommeerde analyse. De hogere slaagcijfers van beide groepen vallen op, die vloeien voort uit de andere organisatie van het secundair onderwijs. Maar ditmaal

Vergelijking studieresultaten voor en na afsluiten GPMI - secundair (n=216)

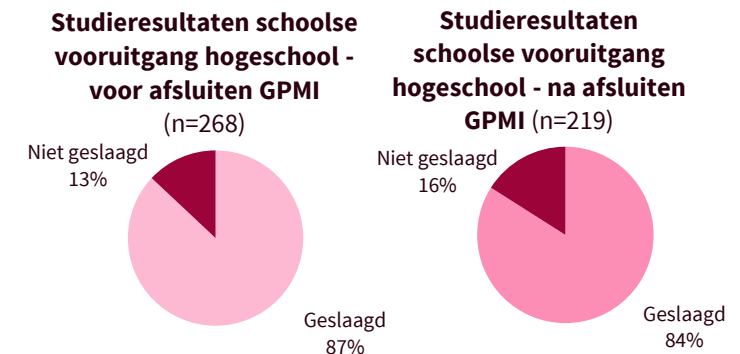
doen jongeren voor het afsluiten van het GPMI het wat beter dan jongeren na het afsluiten van een GPMI. Het aandeel zittenblijvers bedraagt 10 procent (zonder GPMI) versus 18 procent (met GPMI). Het is onduidelijk of deze vaststelling veel gewicht moet krijgen. Het totale aantal schoolresultaten met een GPMI bedraagt 72, wat een kleine groep is om een verregaande conclusie op te baseren. Bovendien wordt geteld met schoolresultaten, waardoor verschillende resultaten van dezelfde jongere afkomstig kunnen zijn. Dit reduceert de steekproef van individuen verder, wat ook de betrouwbaarheid van het resultaat reduceert.

Resultaten in het hoger onderwijs — In een hogeschoolopleiding kunnen jongeren voor en na het afsluiten van een GPMI op het eerste zicht vergelijkbare resultaten voorleggen. 87 Procent maakt vooruitgang in een schooljaar zonder GPMI en 84 procent in een schooljaar met GPMI.

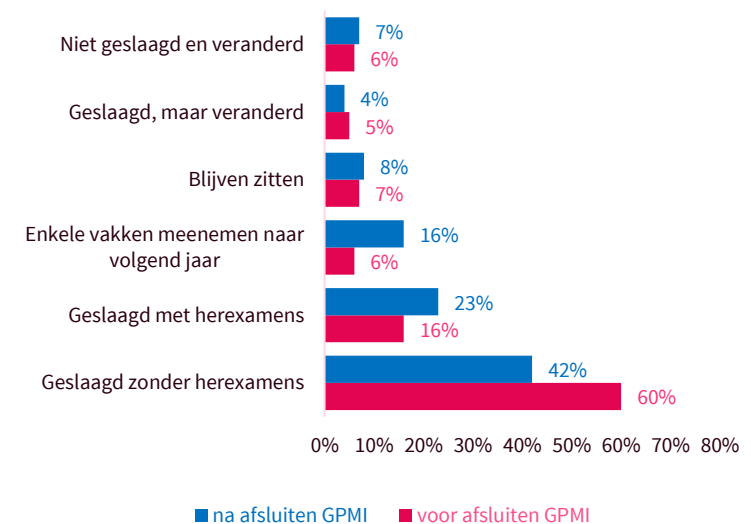
Toch is er een merkelijk verschil tussen beide groepen. Van de jongeren voor hun GPMI slaagt 60 procent zonder herexamens. Dat is meer dan de 42 procent die dat met een GPMI-student doet. Het (aanzienlijke) verschil zit hem in een groter aantal jongeren met een GPMI dat herexamens dient te passeren of vakken dient mee te nemen naar het volgende schooljaar.

De resultaten van jongeren die universitaire studies volgen, tonen een soortgelijk beeld als bij de hogeschoolopleiding. Opnieuw lijken jongeren makkelijker te studeren voor het afsluiten van een GPMI. Net iets meer dan de helft van de jongeren (54%) is geslaagd zonder herexamens. Jongeren met een GPMI halen 33 procent. Opnieuw schuift het verschil door naar herexamens en vakken meenemen. Jongeren zonder of met een GPMI eindigen immers met een vergelijkbaar (hoog) aandeel van studenten met studievoortgang. Respectievelijk 87 procent en 90 procent lukt in een vooruitgang in de studies.

Net zoals de hogeschoolstudenten realiseren de universiteitsstudenten relatief hoge slaagcijfers. Er moet gewezen worden op het feit dat veel van de jongeren die hun schoolresultaten bijdragen aan deze cijfers al enkele jaren studeren in het hoger onderwijs. Naar verwachting zijn het

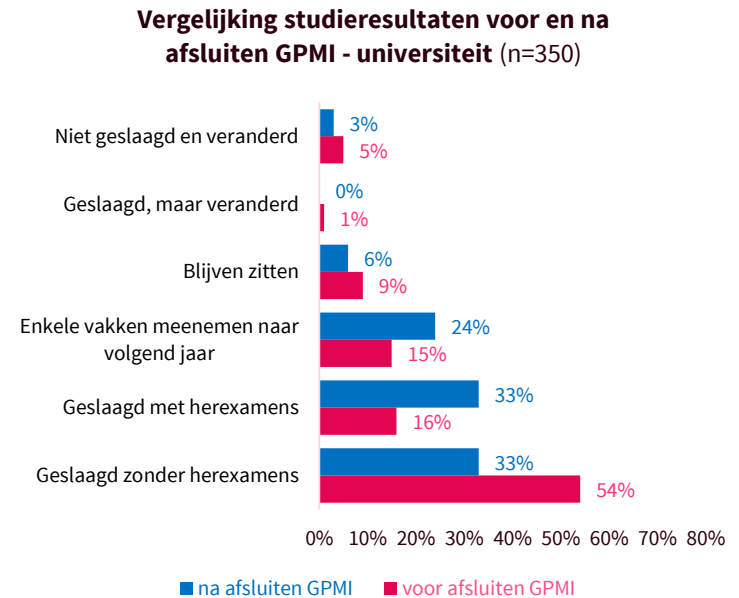
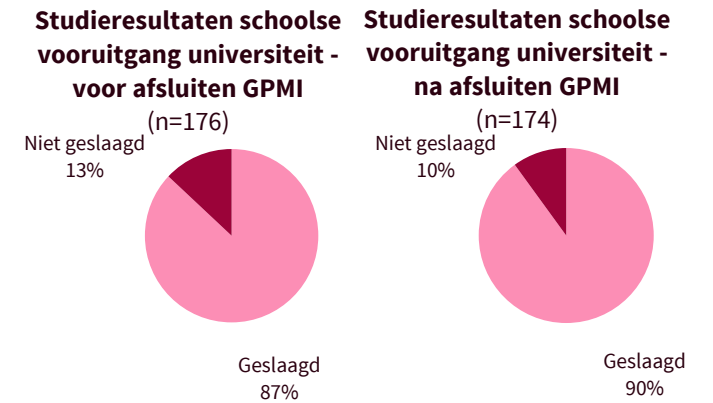
Vergelijking studieresultaten voor en na afsluiten GPMI - hogeschool (n=487)

behoorlijk succesvolle studenten. Hun studiesucces zorgt ervoor dat ze aanwezig blijven in de steekproef en die voeden met behoorlijke studieresultaten.

De impact van moeilijkheden — Jongeren met een GPMI-student, die bijgevolg kampen met een ingrijpende moeilijkheid in hun leven, leggen een vergelijkbare vooruitgang voor doorheen hun studies als op een moment in hun leven zonder GPMI-student — en met naar verwachting minder persoonlijke moeilijkheden. De ondersteuning van het OCMW lijkt falen in de studieloopbaan te voorkomen.

De ondersteuning van een OCMW kan echter niet de volledige impact neutraliseren van de persoonlijke moeilijkheden die de jongeren ondervindt. Wanneer jongeren de ondersteuning van een GPMI-student nodig hebben, blijven hun persoonlijke moeilijkheden deels doorschemeren in een zwakker studieresultaat, wat zich concretiseert in met meer herexamens en meer vakken die over te doen zijn. Ondersteuning door een OCMW doet de impact op studies van allerhande persoonlijke, familiale, ... problemen helaas niet zondermeer verdwijnen.

5. GPMI-studenten en de relatie met hun maatschappelijk werker

5.1. De contacten tussen jongere en maatschappelijk werker

De maatschappelijk werker als toeverlaat — Dit hoofdstuk bekijkt hoe de contacten tussen de GPMI-student en haar maatschappelijk werker verlopen. Elke jongere krijgt immers een maatschappelijk werker toegewezen, die haar traject volgt. De maatschappelijk werker volgt de jongere, helpt bij moeilijkheden en kan doorverwijzen naar of bemiddelen met de juiste instanties. De maatschappelijk werker moet een vertrouwenspersoon zijn voor de student. Het is een persoon waar de jongere op kan steunen en het beste voor heeft met de student.

Drie persoonlijke contacten — Als eerste bekijkt dit rapport de frequentie en de wijze waarop het contact gebeurt tussen jongere en maatschappelijk werker. Per jaar moeten minstens drie persoonlijke formele contacten plaatsvinden tussen de student en diens maatschappelijk werker. De drie momenten worden gezien als evaluatiegesprekken, die de voortgang van de jongere, diens studies en het GPMI onder de loep nemen. Naast twee persoonlijke gesprekken moet éénmaal per jaar ook een globale evaluatie gemaakt worden van het GPMI.

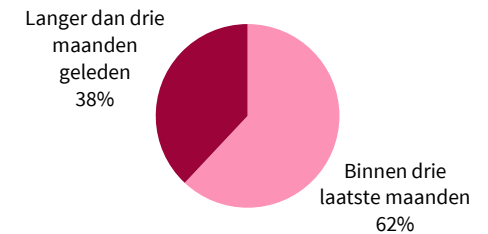
De wetgever bezorgde OCMW's en hun maatschappelijk werkers een ruime vrijheid in de organisatie van die drie of meer contacten. De maatschappelijk werker kan die spreiden over het jaar, maar ook concentreren in een bepaalde periode of de contacten ad hoc inzetten. Die kunnen bijvoorbeeld gedurende pakweg negen maanden niet plaatsvinden en vervolgens in een intens traject driemaal op drie maanden gebeuren.

De drie contacten worden gezien als wat formelere evaluatiemomenten, die stilstaan bij de evolutie van het GPMI. Daarnaast en daarboven zijn uiteraard veel meer reguliere contacten mogelijk tussen jongere en maatschappelijk werker in het kader van de opvolging en begeleiding van de jonge student. De drie contacten leggen een ondergrens. In de praktijk is een meer intense opvolging meer dan denkbaar en volgt die uit de werkingspraktijk van maatschappelijk werk in een OCMW. Jongere en maatschappelijk werker kunnen dan ook een veel intensievere en/of informeler contact aanhouden.

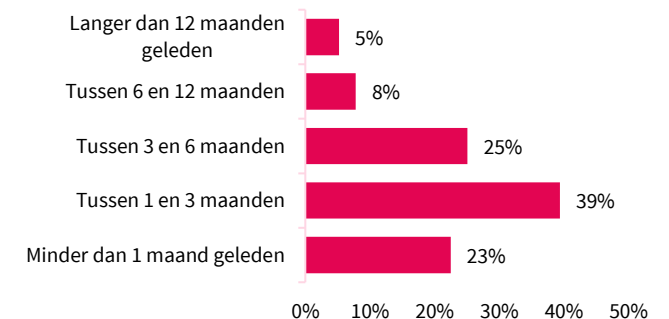
Het meest recente diepgravende contact tussen jongere en maatschappelijk werker — Een contact tussen jongere en maatschappelijk werker kan via allerlei kanalen gebeuren: een gesprek in persoon, telefonisch, met een chat-applicatie, ... De enquête legde echter een hoge lat en peilde naar het moment van de laatste persoonlijke afspraak van de jongere met diens maatschappelijke werker op het OCMW-kantoor. Dat is immers het meest recente intensieve begeleidingsmoment: jongere en maatschappelijk werker zien elkaar, in een één-op-één-contact en gedurende een relatief lang overlegmoment. Dat contact hoeft overigens niet een van de bovenvermelde drie evaluatiemomenten te zijn.

Van de bevraagde studenten had 62 procent in de drie laatste maanden voor de enquêtering — tussen pakweg maart en juni 2022 — een persoonlijke afspraak met de eigen maatschappelijk werker op het OCMW. Haast een kwart van de studenten sprak de maatschappelijk werker in de maand voor de enquête (23%); de overige 39 procent tussen één en drie maanden geleden. Dit zijn hoge cijfers. Bij een ruwe extrapolatie naar een jaargemiddelde overstijgen deze studenten en hun maatschappelijk werkers probleemloos de richtlijn die de wetgever legt met drie persoonlijke contacten. Veelzeggend daarbij is dat het enquêteringsmoment (mei - juni 2022) voor de zomerse examenperiode plaatsvond. Het persoonlijk gesprek waar de jongeren uitspraak over deden, viel daarmee vóór het belangrijke moment waarop ze hun examenresultaten overhandigen aan hun maatschappelijke werkers. Dat resultaat moeten studenten snel bezorgen: zeven werkdagen na ontvangst van het studieresultaat. Die overhandiging van het studieresultaat is een haast vanzelf-

Meest recente contact met de eigen maatschappelijk werker
(n=848)

Laatste persoonlijke afspraak met de eigen maatschappelijk werker op het OCMW-kantoor
(n=848)

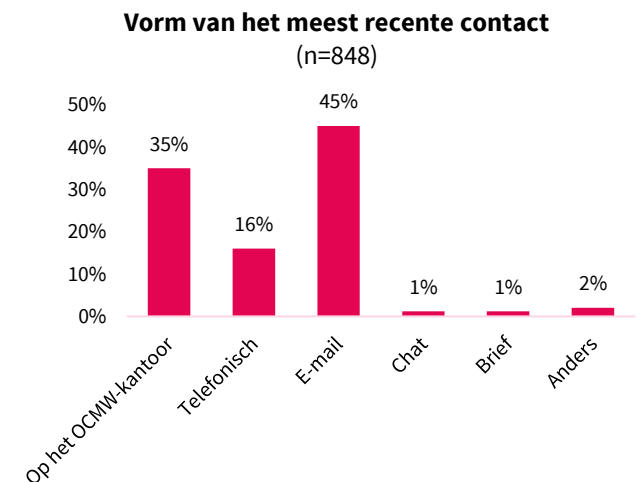
sprekend moment voor jongere en werker om de jaarlijkse evaluatie op te stellen. Uitgaande van dat pivotpunt, is een persoonlijk gesprek in de pakweg vier voorafgaandelijke maanden alvast allesbehalve noodzakelijk om de formele regels te volgen. Daarenboven was dit persoonlijk gesprek op locatie niet noodzakelijk het meest recente contact tussen jongere en werker. Die kunnen parallel allerhande contacten onderhouden, met een meer informeel karakter: chatboodschappen, e-mailverkeer, ...

Eén op twintig had geen persoonlijk contact gedurende het voorbije jaar — Wanneer ongeveer drie vijfde van de jongeren (62%) de voorbije drie maanden een persoonlijk overleg had met hun maatschappelijk werker, impliceert dit dat 38 procent van de jongeren al langer dan drie maanden niet meer in persoon op het OCMW-kantoor passeerde.

Een kwart van de jongeren situeert het laatste gesprek tussen de drie en zes maanden geleden. Dat plaatst het overleg tussen pakweg december en maart, wat een aanvaardbaar moment lijkt voor pakweg het opmaken van een balans van de studieverloop. Dit is een toestand die perfect kan sporen met de regelgeving, die geen frequentie oplegt voor de persoonlijke contacten.

Vijf procent van de jongeren stelt dat het laatste persoonlijke gesprek langer dan een jaar geleden plaatsvond. Dit is een situatie die wel in conflict is met de regelgeving.

Een voorkeur voor formele communicatie — Hierboven peilde dit rapport naar de frequentie van een intens persoonlijk contact tussen jongere en werker. Maar de contacten tussen beiden verlopen lang niet noodzakelijk in persoon. Allerlei — vaak meer informele — wegen kunnen gebruikt worden: chat, sms, e-mails, ... Het zijn kanalen waarvan jongeren graag gebruik maken en die een verdere boost kregen sinds de Covid19-crisis, die uitwisselingen en afspraken naar de online wereld duwde.

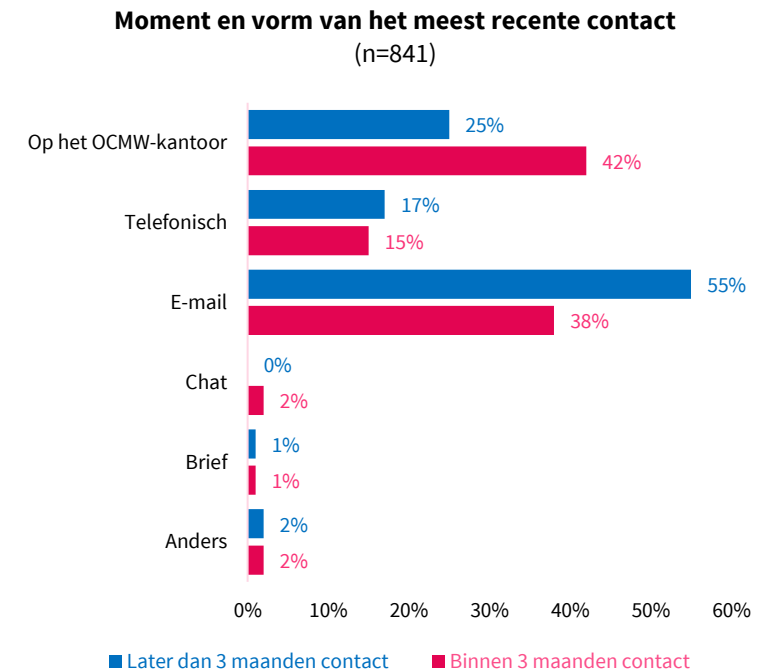

De grafiek hiernaast lijst het communicatiekanaal op dat de jongere gebruikte tijdens diens meest recente contact met de maatschappelijk werker. Uit de grafiek blijkt dat ondanks allerhande toegankelijke elektronische communicatiemiddelen voor meer dan een derde van de studenten (35%) het meest recente contact met de maatschappelijk werker op het OCMW-kantoor plaatsvond.

Één communicatiemiddel doet het beter dan een persoonlijk gesprek en dat is e-mail, dat door bijna de helft van de studenten als meest recente contact gebruikt werd. Veel jongeren studeren in het hoger onderwijs en spenderen daarom hun tijd in een andere stad dan de woonplaats of houden daar een kot aan. In die omstandigheden — op grote afstand van het OCMW — kan het makkelijker zijn om communicatie via e-mail te laten verlopen.

Andere communicatiemiddelen worden weinig gebruikt. Van brieven en mogelijk ook telefoongesprekken was dat te verwachten, maar ook de laagdrempelige chat-applicaties worden nauwelijks vermeld als meest recente contact. Deze resultaten — de meest gebruikte communicatie-instrumenten zijn een persoonlijk gesprek en e-mail — suggereren dat maatschappelijk werkers wat afstand houden van hun GPMI-studenten. Hun begeleiding is eerder formeel georiënteerd en steunt verrassend weinig op informelere communicatiekanalen.

Een gesprek of ander contact — De cijfers hierboven leerden dat de meeste jongeren hun maatschappelijk werker de voorbije drie maanden zagen in een persoonlijk gesprek. De communicatie tussen jongere en werker hoeft echter niet beperkt te blijven tot dit gesprek in de lokalen van het OCMW. De grafiek hiernaast wijst uit dat een meerderheid van die groep een andere contactvorm als meest recente contact opgeeft. Dit betekent dat 58 procent van de jongeren na een recent persoonlijk gesprek (drie maanden of minder) na dit gesprek nog minstens één ander recenter contact hadden met hun maatschappelijk werker. Dat contact verloopt vooral per e-mail of telefonisch.

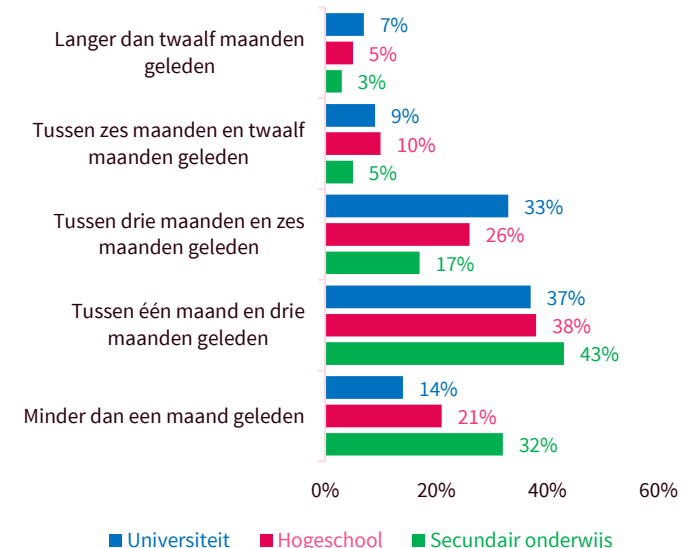

Bij de groep jongeren waarmee het laatste persoonlijk contact langer dan drie maanden geleden plaatsvond, steunen de maatschappelijk werkers meer op andere communicatiekanalen. Opgeteld had 75 procent van deze jongeren een recenter ander contact met hun maatschappelijk werker. Dat gebeurde overwegend per e-mail. De intensiteit van dit contact is niet af te leiden uit de beschikbare gegevens. Net zomin als hoe recent deze uitwisseling gebeurde. Het laatste persoonlijk contact kan dateren van vier, zes, acht, ... maanden geleden, zodat pakweg een 'recentere' e-mailconversatie net gebeurd kan zijn, maar evengoed behoorlijk lang geleden kon plaatsvinden.

Jongeren uit het secundair onderwijs lijken intenser begeleid te worden — Maatschappelijk werkers lijken in hun werk met GPMI-jongeren een aanpak op maat te hanteren. Afhankelijk van de studies (en/of leeftijd) van de jongere, verloopt de persoonlijke begeleiding al dan niet intenser. Ongeveer een derde van de leerlingen uit het secundair onderwijs had minder dan één maand geleden voor het laatst een persoonlijke gesprek met de maatschappelijke werker. Drie kwart van de leerlingen uit het secundair onderwijs (75%) passeerde de voorbije drie maanden voor een persoonlijke afspraak bij hun OCMW-kantoor. Bij de studenten hogeschool en universiteit daalt dit aandeel tot respectievelijk 59 procent en 51 procent.

Het lijkt erop dat maatschappelijk werkers het traject van jongeren uit het secundair onderwijs intenser volgen. Dat kan voortvloeien uit het profiel van de leerling — jonger of mogelijk een problematischer verloop van de schoolloopbaan — maar ook volgen uit meer pragmatische omstandigheden. De eigenheden van een opleiding in het secundair onderwijs voorziet meer evaluatiemomenten, en ook de kleine afstand van de onderwijsinstelling tot het OCMW-kantoor kan een rol spelen. Studenten uit het secundair onderwijs lopen veelal school relatief dicht bij hun ouderlijk huis en daardoor ook dichtbij het begeleidende OCMW. In het hoger onderwijs moeten studenten daarentegen vaak grotere afstanden overbruggen om hun campus te bereiken. Studenten die voor een kot kiezen in de stad van hun campus hebben het moeilijker om tijdens de kantooruren bij het OCMW langs te gaan.

Het meest recente contact met de maatschappelijk werker (n=818)

Maatschappelijk werkers spreken jongeren uit het secundair onderwijs bijgevolg vaker in persoon. Dit betekent niet dat ze studerende jongeren uit het hoger onderwijs verwaarlozen. De helft of meer van die jongeren zagen hun maatschappelijke werker in persoon gedurende de voorbije drie maanden.

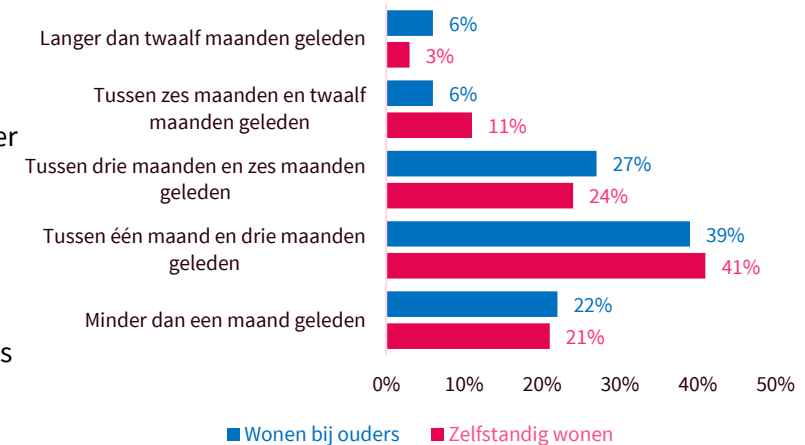
Meer contacten met leerlingen uit het secundair onderwijs — Werkers substitueren hun minder intense begeleiding van de jongeren uit het hoger onderwijs niet door meer op andere communicatievormen beroep te doen. Bij een kruising tussen onderwijsvorm en de vorm van het laatste contact, blijkt het aandeel ‘persoonlijk gesprek’ in deze drie groepen vergelijkbaar als meest recente contact.

In het geval van jongeren uit het secundair onderwijs omschreef 40 procent het laatste contact als een e-mail; bij hogeschool- of universitaire studenten bedroeg dit 49 procent en 48 procent. Maatschappelijk werkers vertrouwen bijgevolg wat meer op e-mail in hun contacten met GPMI-studenten uit het hoger onderwijs, maar de verschillen met de jongeren uit het secundair onderwijs blijven beperkt tot een tiental procentpunten.

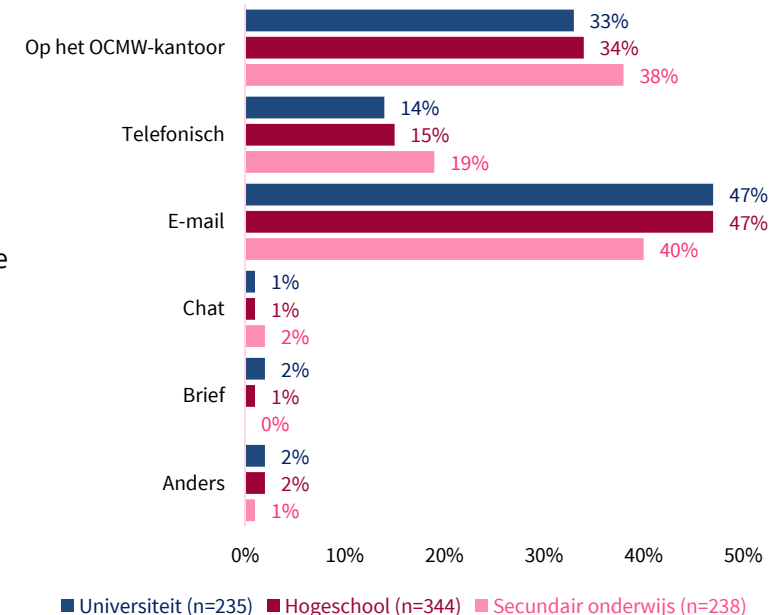
Er zijn tussen de studies relatief weinig verschillen op te merken in de wijze waarop het laatste contact tussen student en maatschappelijk werker gebeurde. Voor zover de gegevens dit kunnen aantonen, lijkt het erop dat maatschappelijk werkers wat minder contacten onderhouden met studenten uit het hoger onderwijs dan met leerlingen uit het secundair onderwijs.

De enquête wijst in de richting dat maatschappelijk werkers niet zozeer andere communicatiekanalen gebruiken, maar de intensiteit van hun begeleiding afstemmen op het profiel van de jonge rechthebbende. Jongeren uit het secundair onderwijs worden intenser begeleid dan jongeren uit het hoger onderwijs. Dit doet vermoeden dat jongeren uit het hoger onderwijs gemiddeld een makkelijker begeleidingstraject impliceren voor een maatschappelijk werker.

Meest recente contact met de maatschappelijk werker volgens woonsituatie
(n=776)

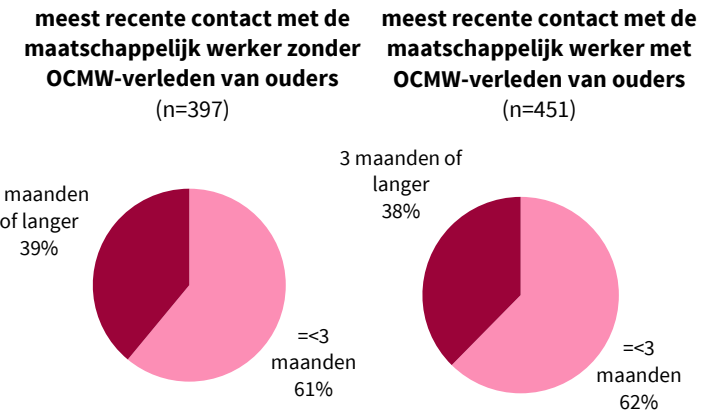

Vorm van het meest recente contact volgens studie

De laatste contacten naar woonsituatie en ouderlijk verleden bij OCMW — De woonsituatie van de jongeren — alleenwonend of inwonend bij ouders — brengt weinig verschil aan het licht. Het laatste persoonlijk contact van alleenwonende jongeren, die vaak op kot zitten en zich bijgevolg naar verwachting op een grotere afstand van hun OCMW bevinden, wijkt niet betekenisvol af van het laatste persoonlijk contact van thuiswonende jongeren.

Er is evenmin verschil te merken tussen de jongeren waarvan een van de ouders een verleden had bij een OCMW en jongeren waarbij dit niet het geval is. In beide groepen sprak ongeveer 60 procent de voorbije drie maanden in persoon met hun maatschappelijk werker. Soortgelijke overeenkomsten komen terug bij de wijze waarop het laatste contact met de maatschappelijk werker gebeurde (telefoon, in persoon, ...). Jongeren uit een gezin dat al dan niet eerder begeleiding kreeg of in begeleiding is door het OCMW, vragen niet om een andere aanpak of intensiteit van hun begeleiding.

5.2. Gespreksonderwerpen tussen jongere en maatschappelijk werker

Zowat iedere jongere bespreekt de eigen studies met de maatschappelijk werker — De jongeren detailleerden welke gespreksonderwerpen ze bespreken met hun maatschappelijk werker. Er werden hen daartoe een lijst van mogelijke gespreksonderwerpen voorgesteld, waarop ze alle thema's konden aanduiden die 'gedurende dit schooljaar' aangekaart werden in de contacten tussen jongere en maatschappelijk werker.

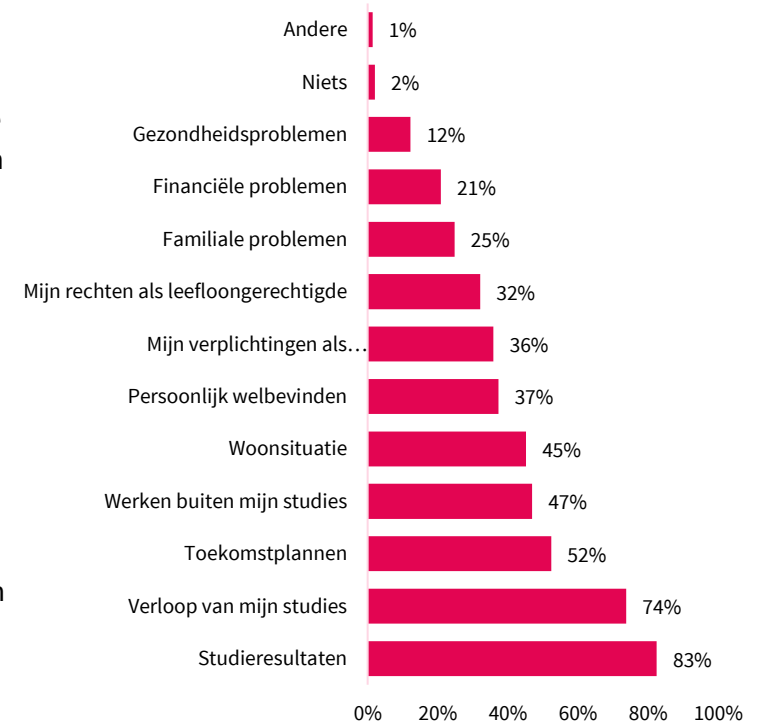
Gezien de enquête begin juni 2022 gebeurde, bestrijkt 'gedurende dit schooljaar' een relatief lange periode van ongeveer negen maanden. Naar verwachting had de jongeren verscheidene contacten met hun maatschappelijk werker. Daardoor geven de antwoorden een goed inzicht geeft in het karakter en de breedte van de relatie tussen jongere en de begeleidende maatschappelijk werker.

De twee met voorsprong meest voorkomende gespreksonderwerpen zijn studiegerelateerd. Respectievelijk 83 procent en 74 procent van de jongeren geeft aan de studieresultaten en het verloop van de studies te bespreken met de maatschappelijk werker. Dit zijn te verwachten bevindingen aangezien het GPMI-student grotendeels is opgebouwd rond studieresultaten en studieverloop.

Ongeveer de helft van de jongeren (47%) besprak gedurende het schooljaar het thema 'werken buiten mijn studies'. Dit is mogelijk verrassend weinig, gezien de klemtoon in een GPMI-student op het aantonen van werkbereidheid (wanneer dit de studies niet hindert). Het is echter onduidelijk in welke mate het studieverloop van de jongere geen bijverdienste toelaat, dan wel dat jongeren op eigen houtje een bijverdienste zochten of dat maatschappelijk werkers dit onderwerp inderdaad minder belangrijk vinden.

Studeren en werkbereidheid — De studieresultaten, het verloop van de studie en werkbereidheid zijn de drie thema's die de wetgever accentueert in de regelgeving van het GPMI-student. De

Gespreksonderwerpen gedurende het schooljaar
(meerdere antwoorden mogelijk, n=847)

enquête toont dat bij 93 procent van de jongeren minstens één van de drie thema's besproken worden met de maatschappelijk werker. De volle honderd procent wordt bijgevolg niet gehaald; grotendeels omdat ongeveer 5 procent van de jongeren het voorbije schooljaar geen persoonlijk gesprek met de eigen maatschappelijk werker had.

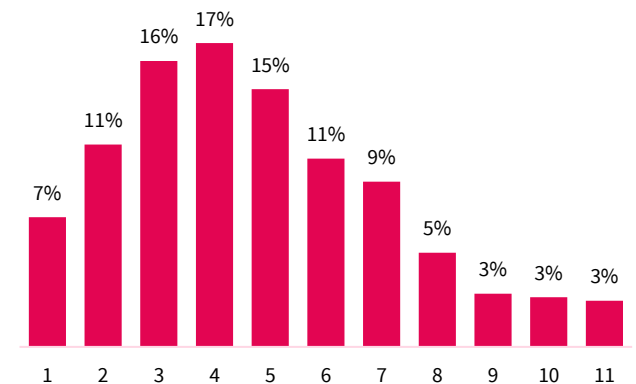
Één op drie (36%) van de jongeren besprak met de maatschappelijk werker de studieresultaten en het verloop van de eigen studies en werken buiten de studies. Dit zijn de drie weerkerende thema's die figureren in elk GPMI-student. Zoals eerder al opgemerkt lijkt er bij maatschappelijk werkers wat minder animo om werkbereidheid prominent ten berde te brengen.

Maatschappelijk werkers bespreken studies altijd — 82 Procent van de jongeren besprak de studieresultaten en/of het verloop van de studie met hun maatschappelijk werker 'doorheen het schooljaar'. Rekening houdende met het feit dat het schooljaar nog lopende was op het moment van de bevraging en het belangrijke juni-rapport nog moest materialiseren, leunt dit aan bij de hele groep respondenten. Temeer omdat 5 procent van de jongeren hun maatschappelijk werker het voorbije jaar niet spraken (en dus ook niet over studies kon praten).

Twee op drie jongeren (66%) bevestigen dat hun maatschappelijk werker zowel het verloop van hun studies als de schoolse resultaten met hen bespreekt. Dat is het inhoudelijke hart van een GPMI-student. Net zoals hierboven moet opgemerkt worden dat sommige jongeren (5%) geen contact hadden met hun maatschappelijk werker en dat er nog zulke gesprekken gepland kunnen zijn na het bekend worden van het schooljaarresultaat van de jongere.

De gesprekken gaan breder dan studies en werk — Jongeren en maatschappelijk werker bespreken echter meer dan de kernwaarden studie en werk van het GPMI-student. Ongeveer de helft van de jongeren praat met de maatschappelijk werker over de eigen toekomstplannen (52%) en de woonsituatie (45%). De gesprekken met een derde van de jongeren kaarten persoonlijk

Aantal onderwerpen doorheen het schooljaar besproken met maatschappelijk werker
(n=832)

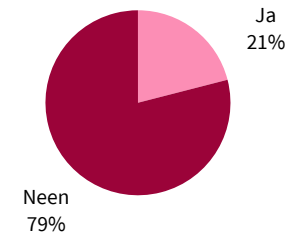
welbevinden aan (37%) en maatschappelijk werkers preciseren doorheen het schooljaar de verplichtingen (36%) en rechten (32%) van de jongere (zie grafiek hierboven).

De breedte van het contact met de maatschappelijk werker wordt mogelijk het beste geïllustreerd door het aantal onderwerpen dat een jongere aanduidt: gemiddeld kruist elke jongere 4,5 thema's aan. Maatschappelijk werkers kijken bijgevolg voorbij de studiefocus van het GPMI-student en onderzoeken ook de persoonlijke situatie van de jongere.

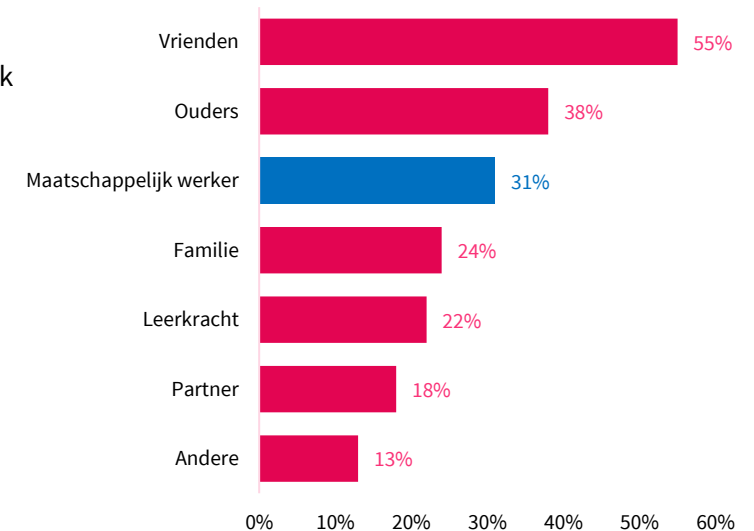
Uitreiken bij een belangrijk studieprobleem — Tenslotte vroeg de enquête aan de jongeren of ze afgelopen schooljaar op een studieprobleem waren gebotst waar ze zelf geen oplossing voor vonden. Bij 21 procent van de jongeren was dit het geval. Deze jongeren signaleren daarmee het bestaan van een in potentie belangrijke studiemoeilijkheid.

Jongeren die bij zo'n (belangrijk) studieprobleem hulp gaan zoeken, doen dat vooral bij vrienden (55%) en ouders (38%). Één derde van de jongeren met een studieprobleem praat erover met hun maatschappelijk werker (31%). De maatschappelijk werker is bijgevolg niet het eerste aanspreekpunt bij een 'studieprobleem waarvoor je geen oplossing vond'. Maar misschien is die 31 procent veeleer als een relatief zijn hoge score te interpreteren, waaruit vertrouwen in de maatschappelijk werker spreekt. De maatschappelijk werker wordt nauwelijks minder geraadpleegd dan de eigen ouders (38%) en meer dan dichte personen zoals familieleden en leerkrachten.

Aandeel jongeren dat het afgelopen schooljaar op een studieprobleem botste waar ze zelf geen oplossing voor vonden (n=845)

Met wie bespreken jongeren een studieprobleem waarvoor ze geen oplossing vinden (meerdere antwoorden mogelijk, n=175)

6. De financiën van jongeren met een GPMI-student

6.1. Het leefloon

Jongeren en hun leefloon — Het is een open deur intrappen, maar 98 procent van de respondenten ontving gedurende de drie maanden voorafgaand aan de enquête minstens één keer een leefloon. Dat zit uiteraard opgesloten in het statuut van GPMI-student. Het wekt veeleer verbazing dat dit niet 100 procent van de studenten is. Bovenop nieuwe instromers in het statuut — die nog geen leefloon ontvingen — kan de kleine afwijking veroorzaakt worden door studenten die tijdelijk inkomsten hadden door andere activiteiten. Het schoolvoorbeeld hiervan is werken als jobstudent. Indien de jongere dankzij vakantiewerk tijdelijk een hoger inkomen realiseert, kan het leefloon geschorst worden.

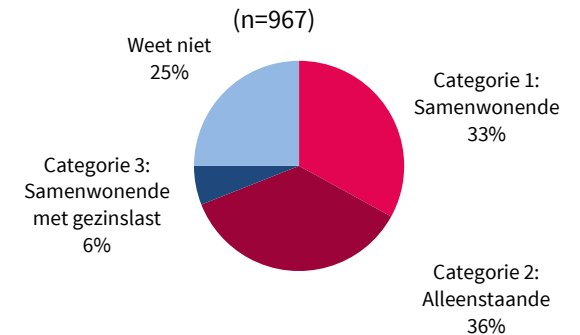
Ongeveer één derde van de jongeren ontvangt een leefloon alleenstaande (36%). Dat aandeel is in overeenstemming met de woonsituatie van de jongeren, die de enquête met een aparte vraag in kaart bracht.

33 procent stelt dat een OCMW een leefloon samenwonende uitkeert aan hem. Nochtans duidt elders in de enquête al behoorlijk meer jongeren (47%) aan dat ze bij één of beide ouders inwonen. Dit is een discrepantie: meer jongeren wonen samen met hun ouders dan jongeren die het overeenkomstige type van leefloon aanduiden in de enquête.

Het doet vermoeden dat heel wat jongeren niet goed begrijpen welk type leefloon hij of zij ontvangt. 25 Procent van de jongeren geeft dat ook toe en antwoordt ‘weet niet’ op de vraag.

Voornamelijk studenten die nog thuis wonen weten niet welk type leefloon ze ontvangen. 34 procent van deze jongeren kan het type van het eigen leefloon niet benoemen. Bij de jongeren die

Type leefloon volgens de respondent

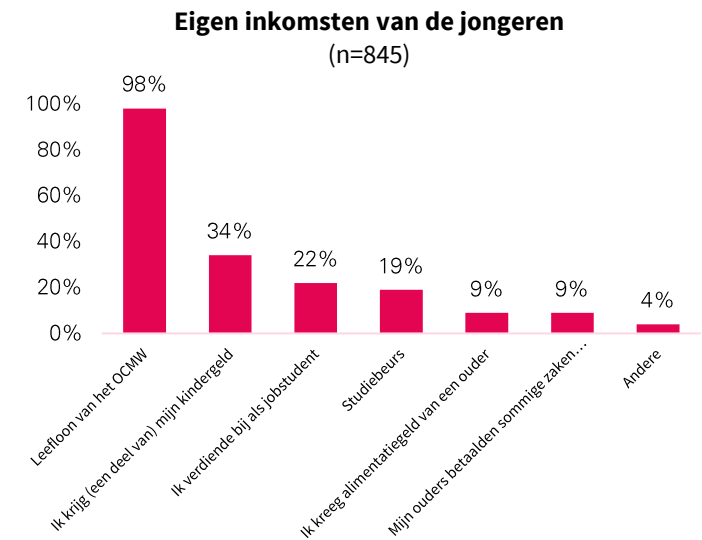
zelfstandig wonen is dit slechts 7 procent. Die laatsten onderhouden hun eigen financiën en weten denkkelijk meer over hun leefloon.

Gezien de grote onduidelijkheid bij jongeren over welk type leefloon ze ontvangen, is een verdere analyse weinig zinvol. De antwoorden zijn onbetrouwbaar.

6.2. Andere inkomsten van de jongeren

Inkomsten naast het leefloon — Één derde van de jongeren beschikt over (een deel van) het eigen kindergeld (34%). Iets meer dan één op vijf verdiende bij als jobstudent (22%). Opvallend is dat een vijfde van de jongeren (19%) een studietoelage opgeeft als inkomsten. Dit is relatief weinig. Als begunstigde van het leefloon hebben studenten uit het hoger onderwijs recht op een studietoelage. Die studenten hoger onderwijs maken 67 procent uit van onze steekproef, waarvan bijgevolg minder dan één derde naar eigen zeggen ook een studietoelage ontvangt; dan wel weet heeft van de uitkering van de studietoelage aan hun ouders. Net zoals hierboven signaleert het resultaat mogelijk vooreerst dat jongeren weinig greep hebben op hun financiën.

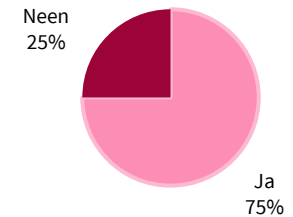
De studiebeurs van de GPMI-student — 75 Procent van de studenten vroeg een studiebeurs aan. Het merendeel van de jongeren doet de aanvraag zelf (71%). Deze cijfers verhullen echter grote verschillen per studie. Van de scholieren in het secundair onderwijs zegt 44 procent een studiebeurs te hebben aangevraagd, terwijl dit percentage bij de studenten hogeschool en universiteit op respectievelijk 90 en 95 procent ligt. Gezien de al eerder opgemerkte gebrekkige vertrouwdheid van studenten — en zeker bij de jongere leerlingen uit het secundair onderwijs — met geldzaken, is het onduidelijk in welke mate de antwoorden van jongeren in het secundair

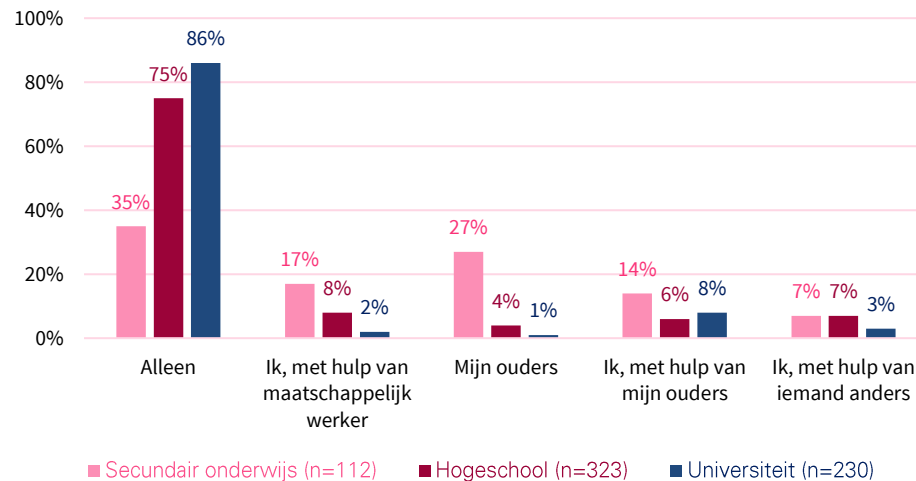
onderwijs correct zijn, dan wel dat ze onderrapporteren omdat de jongeren geen weet hebben van een aanvraag door bijvoorbeeld hun ouders.

De overgrote meerderheid van de studenten uit het hoger onderwijs vraagt de eigen studiebeurs zelf aan. Bij hogeschoolstudenten doet 75 procent dat; bij studenten aan een universiteit zelfs 86 procent. Bij scholieren in het secundair onderwijs liggen de antwoorden heel anders. 35 Procent van de aanvragen gebeurt door de leerling zelf, maar ouders zorgen helemaal (27%) of gedeeltelijk (14%) voor de aanvraag. Ook de begeleidende maatschappelijk werkers zijn goed voor 17 procent van de aanvragen voor een studiebeurs voor jongeren uit het secundair onderwijs.

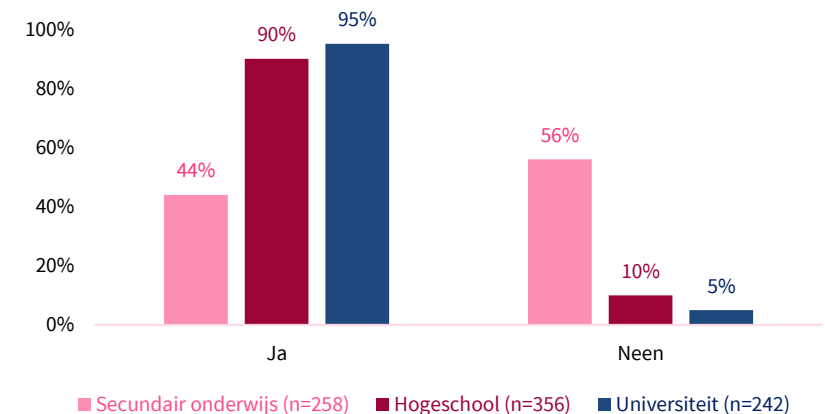
Jongeren die een studiebeurs aanvragen (n=967)

Aanvrager van de studiebeurs volgens studie van de jongere

Aanvragen van een studiebeurs per studieniveau

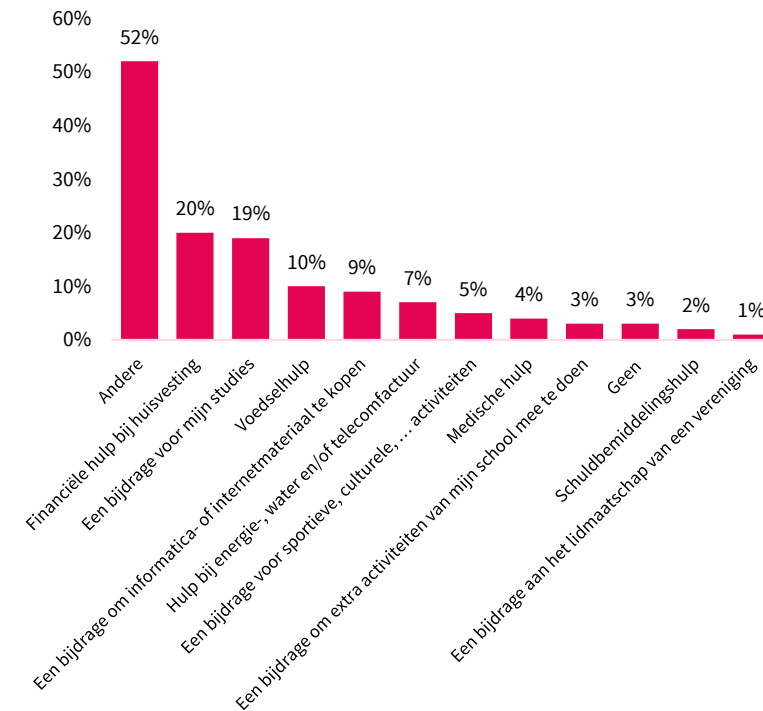

Jongeren en andere financiële steun van het OCMW — De twee meest voorkomende vormen van extra OCMW-steun waarop GPMI-jongeren naast hun leefloon beroep doen zijn financiële hulp bij huisvesting (20%) en een extra bijdrage voor het betalen van de studies (19%). Dit laatste kan het inschrijvingsgeld inhouden of de aankoop van schoolboeken en schoolmateriaal.

De grafiek toont de grote diversiteit van financiële steun waartoe OCMW's overgaan om de jongeren te helpen. Het gaat onder meer om activiteiten in het kader van de Toelage voor Participatie en Sociale Activering, waarmee OCMW's de integratie van rechthebbende in het sociale leven aanmoedigen: verenigingsleven, georganiseerde sport, ontspanning, ...

Voorafvallend is dat bovenop de aangeboden antwoordmogelijkheden de helft van de respondenten (52%) aangeven dat ze het afgelopen schooljaar nog een andere vorm van financiële hulp ontvingen van hun OCMW. Deze hulp bestaat onder meer uit Covid19-premies, een bijdrage voor mobiliteit en vervoersmiddelen (abonnementen openbaar vervoer en behalen rijbewijs) en bijdragen voor medisch gerelateerde zaken zoals kosten psycholoog of logopedie.

Andere financiële steun door het OCMW aan de jongere (n=832)

6.3. Eigen inkomsten van de jongeren

Het aantonen van werkbereidheid — Studerende jongeren met een leefloon moeten bovenop hun studies ook werkbereidheid aantonen. Hun GPMI detailleert dat in periodes wanneer arbeid de studies niet belemmert en dit kan (dus niet in het geval van bijvoorbeeld ernstige medische problemen), de jongeren inkomsten uit arbeid moeten zoeken. Dat aantonen van werkbereidheid is niet vrijblijvend. Het is een van de weinige expliciete vragen van de wetgever aan de jongeren en kan bij niet-beantwoorden leiden tot schorsing van het leefloon.

De jongeren hebben twee mogelijkheden om te arbeiden:

- een vakantiejob tijdens de zomervakantie
- jobstudentenwerk doorheen het jaar, buiten de schooluren en/of tijdens de kortere schoolvakanties zoals kerstvakantie of krokusvakantie.

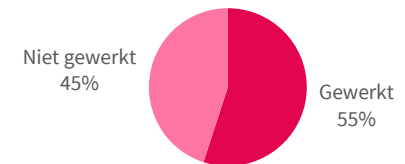
Arbeid tijdens de zomervakantie 2021 — OCMW's stimuleren jongeren vooreerst om in de zomervakantie een studentenjob op te nemen. In concreto wordt dit meestal door de maatschappelijk werker geoperationaliseerd als één maand werken tijdens de zomervakantie. Doorheen de behoorlijk lange zomervakantie moet zowat elke jongere wel een periode vinden waarin zij kan arbeiden, zonder dat er schoolactiviteiten gepland staan of eventuele herexamens de studies belemmeren.

De enquête polste naar arbeid tijdens de vorige zomervakantie (zomer 2021). Lang niet alle jongeren stapten toen in een vakantiejob: 55 procent geeft aan vakantiewerk te hebben gedaan in de vorige zomer. Dit is nauwelijks meer dan de helft van de steekproef, wat misschien verrassend laag is gezien de klemtoon die de wetgever en OCMW's leggen op het aantonen van werkbereidheid. De enquête verschaft geen duidelijkheid waarom dit percentage niet hoger ligt. Mogelijk oefende de Covid19-problematiek een impact uit op het aantal beschikbare studentenjobs en de mate waarin OCMW's bij de jongeren aandrongen op het opnemen van een vakantiejob.

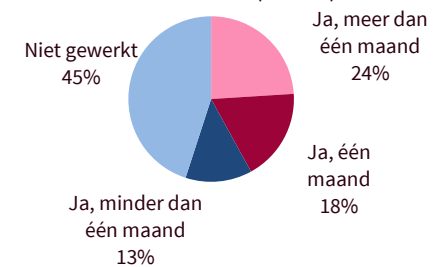
Ongeveer een kwart van alle jongeren werkte doorheen de zomervakantie 2021 langer dan één maand (24%). Andere jongeren houden het op één maand (18%) of minder (13%). De overige jongeren, zoals al aangekaart iets meer dan de helft deed het zonder vakantiewerk in de zomer 2021. Overigens kiezen leerlingen uit het secundair onderwijs vergelijkbaar voor het al dan niet uitvoeren van zomerarbeid. Net zoals bij andere opdelingen zoals al dan niet alleen wonen, zijn er geen betekenisvolle verschillen tussen deelpopulaties qua opname van arbeid.

Gezien de atypische zomer 2021 en de mogelijke impact daarvan op de studentenarbeid, peilde de enquête bij de jongeren ook of hun OCMW hen aanspoorde om 'de komende zomer' — zijnde de zomer 2022 — een studentenjob uit te voeren. 71 procent van de studenten beaamt dit. Dit

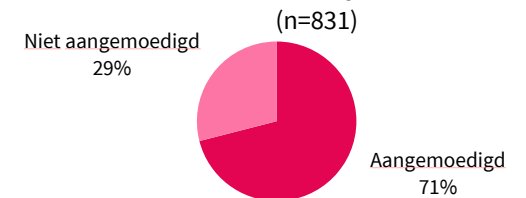
Jongeren die werkten tijdens de zomervakantie 2021 (n=842)

Jongeren die werkten gedurende de zomervakantie 2021 - lengte van het vakantiewerk (n=842)

Zomer 2022: aandeel jongeren dat aangezet werd tot studentenwerk door de maatschappelijk werker (n=831)

resulteert impliceert dat een behoorlijk groot aandeel jongeren (29%) vanuit hun OCMW geen duwtje in de ruw kregen richting zomerarbeid. Het betekent echter niet noodzakelijk dat de jongeren niet werkten. Sommige jongeren hadden mogelijk op eigen houtje al een zomerjob gevonden.

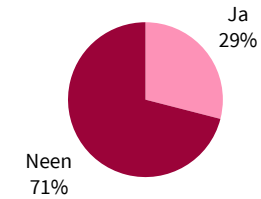
Meerwaarde van en voor de studies — Als jongeren doorheen de zomer 2021 een studentenjob uitvoerden, overwegen pragmatische keuzes. Bij het overgrote deel van de studenten die vakantie werk deden was hun studie niet nuttig voor het werk op de vakantiejob (69 procent) en leverde omgekeerd de inhoud van de vakantiejob ook geen meerwaarde voor studies (71 procent).

Maar misschien schuilt het meest significante resultaat in de inverse: voor ongeveer dertig procent van de bijklussende jongeren brengt die arbeid alsnog een meerwaarde voor hun studies (of omgekeerd). Een studentenjob wordt vereenzelvigd met extra inkomsten. Bij het aanvaarden van zo'n job is een synergie met de studie meestal niet prioritair. Alsnog blijkt die synergie er behoorlijk vaak te zijn.

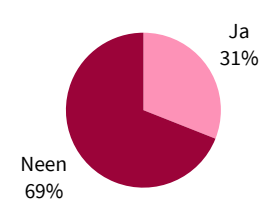
Arbeid doorheen het schooljaar — Een tweede arbeidsspoor is het al dan niet werken doorheen het schooljaar. Dit is een complexer traject om in kaart te brengen. Het gaat soms om ad hoc werkaanbiedingen, kort of wat langer, één of meerdere keren, bij dezelfde of een andere werkverschaffer, ... De enquête beperkte zich daarom tot de drie maanden die voorafgingen aan het afnemen van deze enquête, zijnde maart, april en mei 2022. Dit is een periode die nog vers in het geheugen van de jongere zit, maar waar ook feestdagen, verlengde weekends en de paasvakantie toe behoren, wat mogelijkheden schept om wat bij te verdienen.

Werken doorheen het schooljaar kan uiteraard, maar de aansluiting en overlap met de studie is problematischer dan in de zomervakantie. Doorheen een studieweek conflicteren de vereisten van studie en werk mogelijk, wat het succes van de studie — de prioritaire doelstelling van het GPMI-

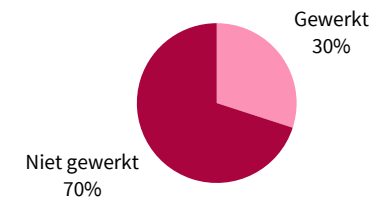
Zomerjob: Was de inhoud van de studentenjob 2021 nuttig voor de studie
(n=459)

Zomerjob: Was de studie nuttig voor het werk op de studentenjob 2021
(n=459)

Jongeren die werkten tijdens de voorbije drie maanden (n=843)

student — kan bemoeilijken. Maatschappelijk werkers stimuleren jongeren daarom zelden om doorheen het schooljaar arbeid te verrichten.

Tijdens de analyses wordt meteen duidelijk dat het overgrote deel van de jongeren de afgelopen drie maanden niet gewerkt hebben bovenop hun studies. 70 procent zegt geen studentenjob te hebben gedaan.

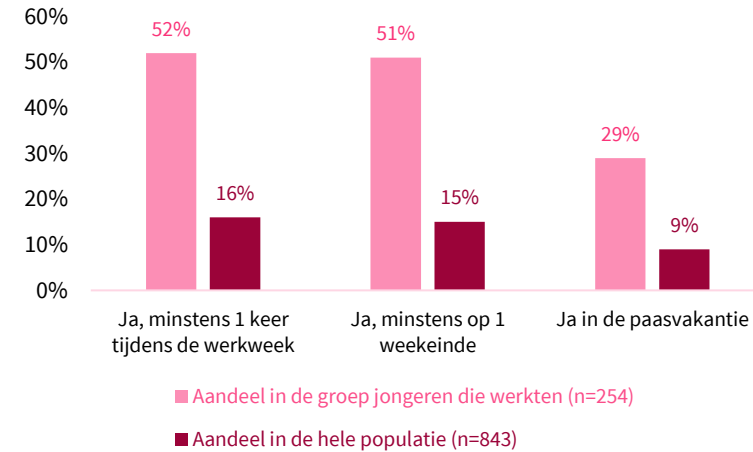
De overige 30 procent werkte ‘tijdens de voorbije drie maanden’ wel. Dit gebeurde (minstens) één keer tijdens de werkweek, ofwel (minstens) één keer tijdens een weekeinde, ofwel tijdens de paasvakantie of een combinatie van de drie verschillende mogelijkheden. Uit de grafieken hiernaast blijkt dat deze jongeren vooral doorheen de reguliere studieweken aan de slag zijn. Arbeid tijdens de paasvakantie komt minder voor.

Uit de vergelijking met de hele populatie blijkt dat minstens één op zes à zeven jongeren doorheen de week bijverdient, bovenop de eigen studies.

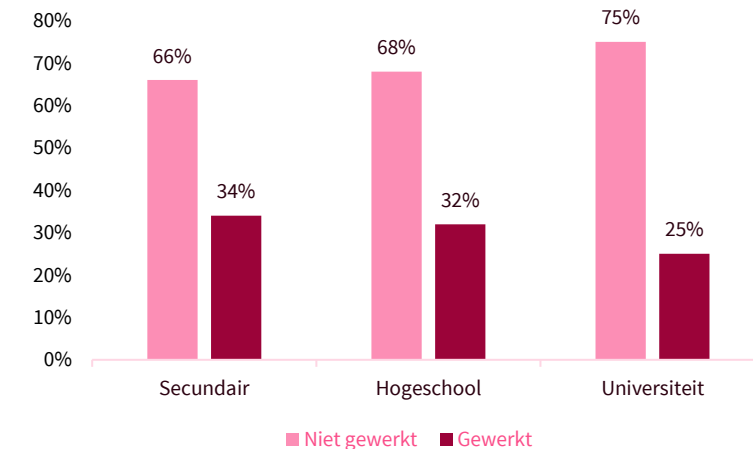
Secundair onderwijs en beroepsstages — Bij het analyseren van het werken als jobstudent bij de verschillende studies, treden enige verschillen op. Drie kwart van de universiteitsstudenten werkte niet doorheen de voorbije drie maanden. In de hogeschoolopleidingen of het secundair onderwijs werkt ongeveer tien procentpunten meer jongeren. Daar hoeven echter geen conclusies aan gekoppeld te worden. Bij nazicht gaat het om jongeren uit de technische en beroepsrichtingen in het secundair onderwijs, die naar verwachting in het kader van hun opleiding stage lopen.

Meerwaarde van de arbeid — Aan de groep studenten die wel een studentenjob uitoefenden gedurende de voorbije drie maanden, werd gevraagd of het werk dat ze deden gerelateerd was aan hun studies. Het uitoefenen van een studentenjob die in lijn ligt met je studies lijkt een opportuniteit om bijkomende ervaring op te bouwen en de kansen op de arbeidsmarkt te verhogen. Bij één derde is dat het geval: hun arbeid versterkt hun studie (en ook omgekeerd).

Jongeren die de afgelopen maanden werkten
(meerkeuzevraag)

Jongeren die de afgelopen drie maanden werkten
(n=812)

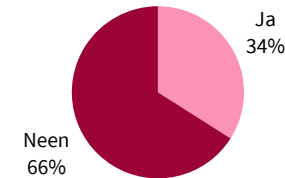
Tegelijk geeft daarmee het overgrote deel van de studenten aan dat hun studie geen nut had voor het werk op hun studentenjob. Omgekeerd geldt hetzelfde: de inhoud van hun studentenjob leverde voor een duidelijke meerderheid geen meerwaarde voor de studies. In beide situaties geeft twee derde van de werkende jongeren aan dat een meerwaarde ontbreekt.

De bevinding dat het meeste studentenwerk niet in de lijn ligt van de studies die ze volgen, is niet voor alle opleidingsniveaus hetzelfde. Vooral de studenten uit het hoger onderwijs hebben een studentenjob die niet aansluit bij de studies. Ongeveer drie kwart van de hogeschoolstudenten en universiteitsstudenten geven aan een studentenjob te doen die niet nuttig is voor de studies. Bij jongeren van het secundair onderwijs ligt dit volledig anders. Daar zegt bijna de helft dat hun studie nuttig was voor het werk op de studentenjob. Opnieuw duikt hier de impact op van stages van jongeren uit het technisch en beroepsonderwijs.

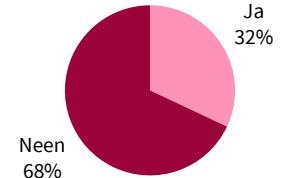
GPMI-jongeren en arbeid: overzicht — Na de combinatie van de antwoorden op werken in de zomervakantie 2021 en doorheen het schooljaar — geoperationaliseerd als de drie maanden voor de enquêtering — blijkt dat een kwart van de jongeren volop op de arbeidsmarkt staan (23%). Ze werken zowel in de zomervakantie als doorheen het schooljaar. Aan het andere einde van de grafiek zijn ongeveer twee op vijf jongeren te vinden, die geen arbeid verricht hebben (38%).

Te noteren is dat het cijfer geen volledig jaar omvat. De jongeren antwoordden immers op een vraag naar arbeid gedurende de laatste drie maanden voor afname van de enquête. Die periode omvat lang niet het hele schooljaar, zodat sommige jongeren op andere momenten van het schooljaar wat kunnen bijklussen. Het cijfers is te lezen als een bovengrens: hoogstens 38 procent van de jongeren laat arbeid aan zich voorbij gaan.

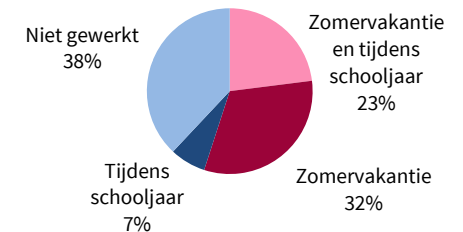
3 maanden: was de inhoud van je job nuttig voor je studie? (n=253)

3 maanden: Was je studie nuttig voor het werk op je job? (n=253)

GPMI-studenten die werken in zomer en/of doorheen het jaar (n=842)

IV. Instap in en evolutie binnen GPMI-dossiers van jongeren

1. Inleiding

Jongeren met een GPMI-overeenkomst — Bij het bezoeken van vijftientig OCMW's verspreid over heel België raadpleegden de onderzoekers telkens ook enkele dossiers van jongeren. Het inkijken van de GPMI's van deze jongeren concentreerde zich op drie momenten in het verloop van het GPMI:

1. instap in de begeleiding
2. de eerste evaluaties van het GPMI
3. uitkomst van de GPMI-begeleiding

Verder werd er gezocht of er verschillen konden vastgesteld worden tussen de jongeren onder de 25 jaar die een GPMI-student-traject aangingen en de niet-studerende jongeren met een regulier GPMI-traject.

Aanpak van de selectie van GPMI's — Aan elk OCMW werd gevraagd om een reeks dossiers te bezorgen van jongeren onder de 25 jaar. Om de neutraliteit en de willekeur in die selectie te verzekeren werden de volgende instructies op voorhand meegedeeld aan de hoofdmaatschappelijk werker van elk bezocht OCMW:

- selectie van de eerste 20 'sociale dossiers' van jongeren onder de 25 jaar met startdatum 30 juni 2018 en vroeger.
- Die 'sociale dossiers' omvatten het GPMI-contract, maar ook de sociale balans, het sociaal verslag voor het comité en de bijhorende verslagen en evaluaties.
- Geen GPMI's overslaan bij het teruggaan in de tijd.
- Dossiers van zowel studenten als niet-studenten (die onder de 25 jaar zijn).

Met deze precies omschreven vraag aan OCMW's verzekerde het onderzoek zich van een neutrale steekproef van GPMI-dossiers van jongeren: 'de eerste twintig dossiers op 30 juni 2018 of vroeger'.

De stringente selectie van twintig opeenvolgende dossiers voorkwam dat bij het verzamelen van de dossiers een (vaak onbewuste) selectie gemaakt werd, bijvoorbeeld van succesvolle of beknopte of volledige dossiers.

De uiterste startdatum op 30 juni 2018 leggen verzekerde dan weer dat het onderzoek een afdoende lange periode kon inventariseren — het verloop van vier schooljaren — om het verloop van een GPMI-student, dat vaak over verschillende studiejaren loopt, in kaart te brengen.

Een neutrale selectie van jongeren die een GPMI aanvatten — De selectie van GPMI-dossiers die op 30 juni 2018 of vroeger startten, vult de onderzoeksresultaten aan van de enquête bij jongeren met een GPMI-student. Opgesloten in die enquête zit immers de premisse dat ze ingevuld wordt door jongeren die op het befragingsmoment een GPMI-student bezitten. Dat liet de enquête toe om recente, precieze en uitgebreide informatie over de ervaringen en de studies van GPMI-studenten te verzamelen.

Tegelijk bevatte de enquête daardoor een ‘blinde vlek’: er is geen informatie over jongeren die vervroegd uitstroomden uit het GPMI-student. Bij bijvoorbeeld de studieresultaten van jongeren met een GPMI-student leidt dit naar verwachting zelfs tot een te positief resultaat. Jongeren waarvan de studieloopbaan niet goed verliep en daardoor uitstroomden uit het statuut van GPMI-student, beantwoordden de enquête immers niet.

Teveel focus op Nederlandstalige jongeren — In het totaal zijn er 136 GPMI’s van jongeren onder de 25 jaar geïnventariseerd. 89 daarvan waren een GPMI-student en 47 keer ging het om een regulier GPMI, voor jonge rechthebbenden die niet studeren.

De geografische spreiding van de geïnventariseerde dossiers was als volgt: 105 GPMI’s van Vlaamse OCMW’s, 12 GPMI’s van Waalse OCMW’s en 19 GPMI’s van Brusselse OCMW’s. Dit is een aanzienlijke vertekening: de steekproef bestaat voor 77 procent uit dossiers afkomstig van Vlaamse OCMW’s.

Ter herinnering: de meerderheid van de jongeren met een GPMI-student woont in Franstalig België.

De vertekening komt voort uit een technisch probleem bij de dataverzameling in Franstalig België. De informatie werd er wel degelijk verzameld, maar naderhand overschreven door verkeerde gegevens. Slechts twee datasets — één OCMW uit Wallonië en één OCMW uit Brussel — konden daarbij gerecupereerd worden. Het resultaat is een dataset die haast eenzijdig de situatie in het Nederlandstalige landsgedeelte in kaart brengt.

Dit zorgt voor gegevens die met de nodige omzichtigheid moeten behandeld worden. Het aantal GPMI's waarmee gerekend wordt is kleiner dan voorzien. Bovendien richt de steekproef zich sterk op Nederlandstalige OCMW's en dus Nederlandstalige jongeren. Het onderzoeksdesign met een bevraging van 10 Nederlandstalige, 10 Franstalige en 5 Brusselse OCMW's gaf van bij aanvang de voorkeur aan het kwalitatief in kaart brengen van de breedte van de GPMI-student-aanpak bij de Belgische OCMW's. Ook de verhouding 10-10-5 komt niet in de buurt van een representativiteit volgens aandeel GPMI-studenten per taalgroep. Maar het voorliggend overtal van Nederlandstalige GPMI-dossiers staat ver van een representatieve verdeling.

2. Instap in de begeleiding

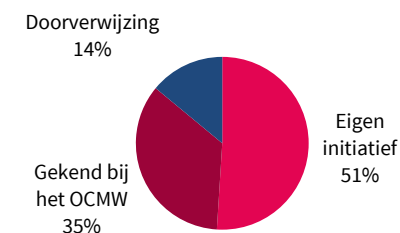
Hoe komen jongeren bij het OCMW terecht? — Een sociaal verslag bevat meestal een woordje uitleg hoe en waarom de nieuwe cliënt bij het OCMW terecht kwam. Een eerste analyse zet de verschillende aanleidingen waardoor jongeren aankloppen bij het OCMW om in een aantal categorieën. Uit de geïnventariseerde dossiers bleek dat 51 procent van de jongeren op eigen initiatief zijn of haar weg vond naar het OCMW. 35 procent van de jongeren was al gekend bij het OCMW. In het merendeel van die gevallen vloeide dat voort uit het feit dat de ouders al cliënt waren bij hetzelfde OCMW, waardoor de jongere een leefloon kreeg zodra hij of zij 18 jaar werd. Nog eens 14 procent werd doorverwezen naar een OCMW door externen. Dit kunnen organisaties zijn zoals een JAC of de school van de jongere, maar ook het eigen sociaal netwerk zoals familieleden of kennissen.

Wanneer de dossiers worden ingedeeld naar GPMI-student versus reguliere GPMI's zijn er geen noemenswaardige verschillen op te merken op de wijze waarop beide groepen hun weg naar het OCMW vinden.

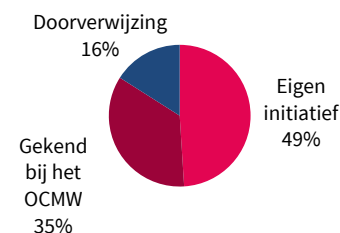
Situatie 1: De jongere kwam op eigen initiatief — Hoe jongeren hun weg naar het OCMW vonden, valt bijgevolg uiteen in drie categorieën: de jongere kwam op eigen initiatief, de jongere was al gekend bij het OCMW of de jongere werd doorverwezen. In wat volgt wordt er bij elke categorie de achterliggende redenen belicht waarom de jongeren bij het OCMW komen aankloppen.

De grootste groep meldde zich op eigen initiatief bij een OCMW. Hun dossiers vermeldden de concrete reden waarom ze bij het OCMW hulp vragen. Meer dan de helft van deze jongeren kwam in financiële problemen. Tot deze categorie behoren bijvoorbeeld jongeren die een studie begonnen en merkten dat ze niet rondkwamen met hun inkomsten. Bij de niet-studenten gaat het

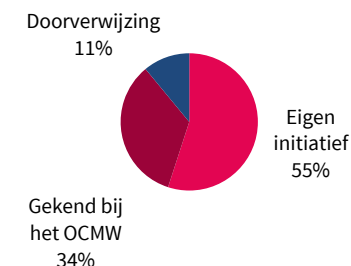
Hoe komen jongeren bij een OCMW terecht? (n=132)

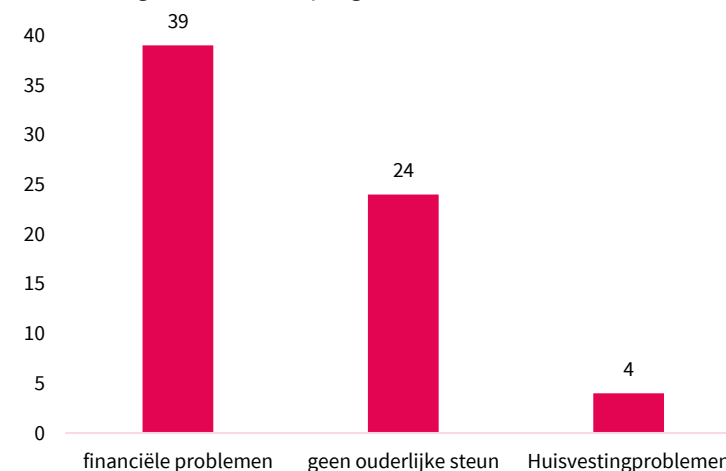
Hoe komen jongeren bij een OCMW terecht?
Studenten (n=88)

Hoe komen jongeren bij een OCMW terecht?
Niet-studenten (n=44)

Waarom komen jongeren naar een OCMW
Jongeren die zich op eigen initiatief aanmelden (n=67)

meestal om jongeren die hun job verloren, maar nog niet lang genoeg gewerkt hadden om in aanmerking te komen voor een werkloosheidsuitkering.

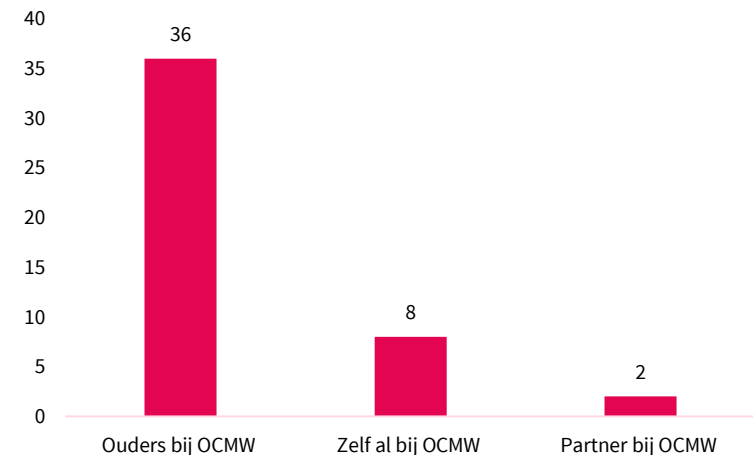
Een tweede groep betreft jongeren die de ouderlijke steun plotseling zagen wegvallen. De redenen waarom ze niet meer kunnen rekenen op die steun zijn uiteenlopend, van familiale ruzies over niet meer welkom zijn in het ouderlijke huis tot het overlijden van een ouder. Concreet staan deze jongeren plotseling helemaal alleen op de wereld.

Een laatste, kleinere groep zijn jongeren met huisvestingproblemen. De jongeren werden uit het ouderlijke huis gezet door de ouders en hebben geen woning. In de praktijk zijn ze dakloos wanneer ze komen aankloppen bij het OCMW.

Situatie 2: De jongere was al gekend bij het OCMW — Wanneer de jongeren al gekend waren bij het OCMW, houdt dit concreet in dat een maatschappelijk werker ze (of de persoon waarmee ze verbonden zijn) heeft ingelicht dat ze recht hebben op een leefloon en daartoe een aanvraag kunnen doen. Bij het merendeel van de jongeren die al gekend waren bij het OCMW, kwam dit doordat één of beide ouders al cliënt waren bij dat OCMW. Zodra de jongere 18 jaar werd, werd(en) de ouder(s) ingelicht dat hun zoon of dochter recht heeft op een leefloon en daartoe best een aanvraag indiende. Een andere voorkomende situatie is dat de jongere zelf al cliënt was bij een OCMW. De jongere is dan verhuisd en moest zijn begeleiding bij een nieuw OCMW verderzetten. Een laatst mogelijke scenario is dat de partner van de jongere bij het OCMW cliënt was. Dit was bij de ingekeken dossiers enkel het geval bij vluchtelingen waarbij de partner al een tijd in België verbleef en de jongere later in het land arriveerde.

Situatie 3: De jongere werd doorverwezen — Jongeren die werden doorverwezen komt minder vaak voor. Wanneer dit gebeurt, wordt het overgrote deel door een organisatie doorverwezen (15 van de 18 dossiers). Dit gebeurde nogal eens via een JAC — dat zich richt op jongeren en

Waarom komen jongeren naar een OCMW?
Jongeren die al gekend waren bij het OCMW (n=46)

verbonden is aan een CAW — maar in de dossiers doken ook opvangcentra voor vluchtelingen op en andere organisaties gespecialiseerd in jeugdhulp.

Een kleine minderheid werd doorverwezen door eigen familieleden (3 dossiers). Meestal gaat dit om jongeren die niet meer terecht kunnen in het ouderlijk huis en bij andere familieleden verblijven. Aangezien dat een tijdelijke oplossing is, moedigen de familieleden de jongere aan om contact te zoeken met het OCMW.

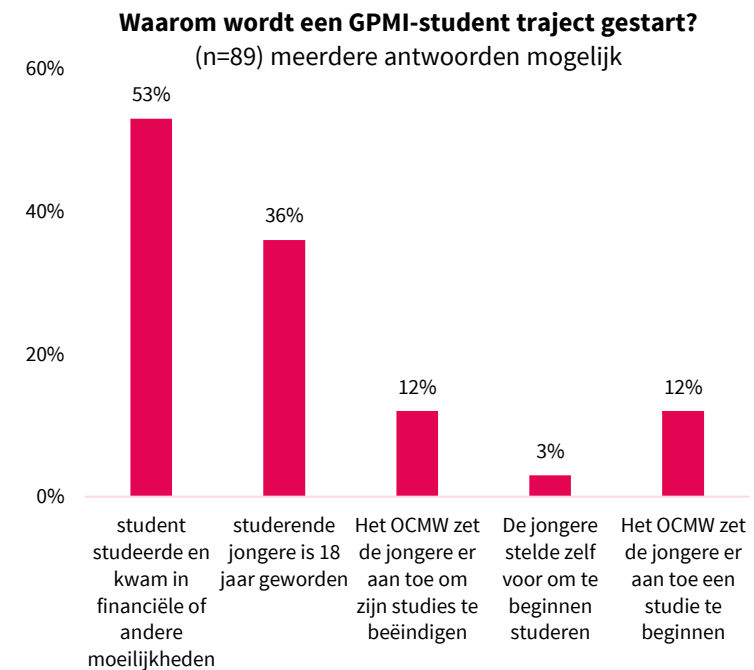
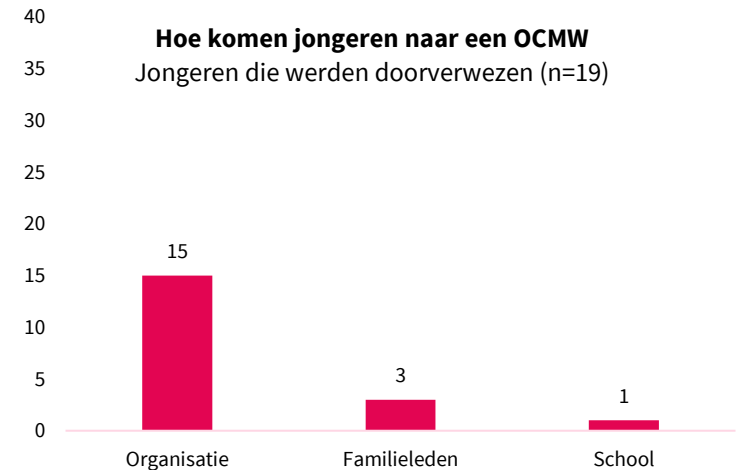
Tenslotte werd in één dossier de jongere doorverwezen vanuit zijn of haar school.

Jongeren met een GPMI-student: waarom wordt een traject gestart? — Jongeren met een GPMI-student zijn per definitie schoolgaand. De aanleiding om die studie te beginnen of aan te houden bij instroom in het OCMW varieert echter. In de dossiers duiken vijf redenen op, die elkaar niet uitsluiten. De gesommeerde percentages overstijgen daarom (licht) 100 procent.

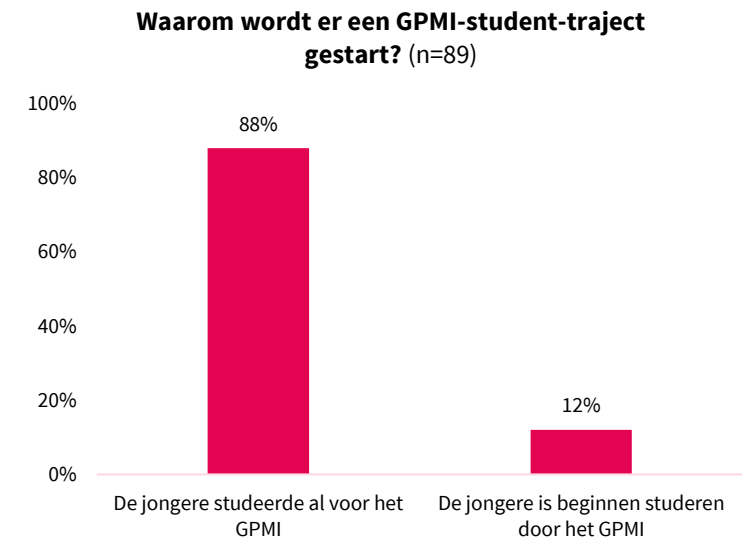
Wanneer jongeren met een GPMI-student een leefloonuitkering aanvragen, studeerden ze meestal al. Tijdens het studeren kwamen de jongeren dan in financiële of andere moeilijkheden. Bij de ingekeken dossiers was dit het geval voor 53 procent van de studenten. Bij nog eens één derde (36%) van de ingekeken studentendossiers was de studerende jongere al gekend bij het OCMW maar werd de jongere 18 jaar, waardoor hij of zij leefloongerechtigd werd. De overgrote meerderheid van de dossiers vertrekt bijgevolg vanuit een bestaande toestand — studeren — en continueert die vooreerst.

Dat neemt niet weg dat OCMW's zich wanneer nodig actiever opstellen. Uit de dossiers blijkt dat 12 procent van de studerende jongeren overtuigd werd door een OCMW-medewerker om de studie aan te houden en te vervolledigen. In nog eens 12 procent zet een OCMW-medewerker een jongere aan om een studie aan te vatten.

Slechts zelden neemt een jongere zelf het initiatief om een studie te beginnen. Dat gebeurde in 3 procent van de dossiers.

Het GPMI-student continueert een bestaande toestand — De verschillende redenen waarom er een traject van GPMI-student wordt gestart, kunnen ook bekeken worden vanuit een ander perspectief: was de jongere al dan niet aan het studeren toen hij bij het OCMW kwam aankloppen? Dan blijkt dat 88 procent al onderwijs volgde bij de instap in de OCMW-dienstverlening. De resterende groep initieel niet-studerende jongeren sommeert twee categorieën uit de bovenstaande grafiek: ‘De jongere stelde zelf voor om te beginnen studeren’ en ‘Het OCWM zet de jongere er aan toe om een studie te beginnen’. Die groep blijkt goed voor 12 procent van de dossiers, wat bevestigt dat de meeste GPMI-student-overeenkomsten een bestaande schoolsituatie van een jongere verderzetten.

3. De eerste evaluaties van het GPMI

Evaluaties tijdens de looptijd van het GPMI-student — De inventarisatie van de GPMI-dossiers analyseerde de eerste evaluatiemomenten die plaatsvonden tijdens de begeleiding van de jongeren. Bij elk evaluatiemoment werd vastgesteld wat de conclusie was. Dit gebeurde met vier exhaustieve categorieën:

- Geen opmerkingen
- Minstens één verbeterpunt opgesomd
- Bedenking bij inzet van de rechthebbende
- Minstens één verbeterpunt opgesomd en bedenking bij inzet van de rechthebbende

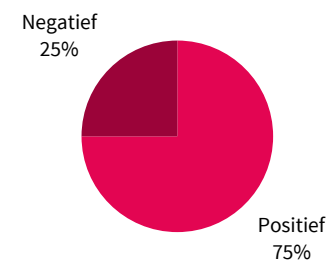
Alle evaluatiemomenten die de eerstgenoemde categorie als conclusie hadden worden beschouwd als een positieve evaluatie. De drie andere categorieën worden gebundeld in ‘een negatieve evaluatie’.

De onderstaande cijfers beperken zich tot een analyse van de eerste drie evaluaties. Dit traject schetst hoe de jongere zich gemiddeld doorheen het eerste jaar als GPMI-rechthebbende beweegt. Gemiddeld blijkt inderdaad sinds de start van het GPMI één jaar nodig om de derde evaluatie te bereiken. Soms gebeurt dit sneller, in enkele gevallen is er tot wat meer dan twee jaar voor nodig.

De beperking tot drie evaluaties heeft ook een pragmatische reden: naarmate de looptijd langer wordt, krimpt de steekproef steeds verder door uitstromende jongeren.

De eerste evaluatie — Van alle eerste evaluatiemomenten van de jongeren die gedocumenteerd waren in de dossiers, bezit drie kwart een positieve uitkomst. Het overgrote deel van de jongeren die een GPMI aanvat, neemt dus een goede start. Aansluitend daarop volgt de analyse twee sporen. Eerst wordt er gekeken naar de groep jongeren die bij hun eerste evaluatie een positieve

Eerste evaluatie jongeren (n=125)

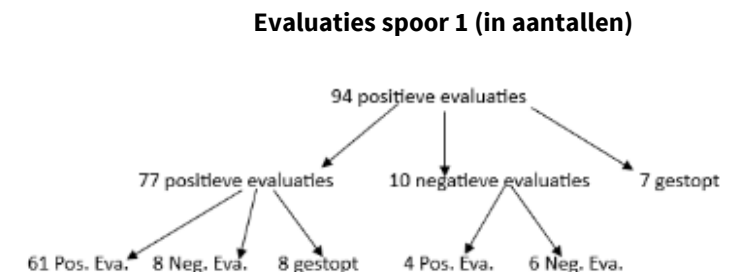
beoordeling kregen. Hoe doen zij het bij de tweede en derde evaluatie? Met andere woorden, er wordt gekeken naar hun prestaties op middellange termijn. Vervolgens wordt dezelfde oefening gemaakt bij de jongeren die bij de eerste evaluatie een negatieve(re) beoordeling kregen. Herpakken zij zich? Blijven ze de negatieve evaluaties opstapelen of stromen ze uit? De analyses maken geen opdeling naar GPMI-student versus reguliere GPMI omdat het beschikbare aantal dossiers daartoe te klein is.

Spoor 1: Eerste evaluatie was positief — Bij het eerste evaluatiemoment kregen 94 dossiers een positieve evaluatie, zijnde geen enkele opmerking. Dat komt overeen met drie kwart van alle geïnventariseerde dossiers. De figuur hiernaast laat zien dat 77 van de 94 dossiers ook bij het tweede evaluatiemoment positief geëvalueerd worden. Als het eerste evaluatiemoment positief afgesloten werd, is de kans bijgevolg groot dat de jongere ook tijdens het tweede evaluatiemoment een positieve beoordeling zal krijgen.

Daarnaast kregen 10 cliënten een negatieve beoordeling en kwam het bij 7 GPMI's niet tot een tweede evaluatiemoment. In die laatste categorie gaat het om uitgestroomde jongeren: dit kan om uitstroom door arbeid gaan — wat een positief einde impliceert van het GPMI — maar bijvoorbeeld ook om een verhuis naar een andere gemeente.

De derde ronde eindigt met 61 jongeren die voor de derde keer op rij een positieve evaluatie ontvangen. Uitgaande van een startsituatie met 125 GPMI-dossiers lijkt 49 procent van de cliënten met drie evaluatiemomenten op een mooi groeipad.

Een eerste positieve evaluatie lijkt een verder positief begeleidingstraject te voorspellen. Van de 94 jongeren met een positieve eerste evaluatie vervolgden 61 jongeren met twee bijkomende positieve evaluaties (65%). 18 Jongeren van die groep lopen alsnog één of twee negatieve evaluaties op (19%), waarbij op te merken is dat de meeste van die achttien jongeren slechts één

negatieve evaluatie ontvangen (en dus twee op drie positieve evaluaties). Slechts 6 jongeren vervallen in twee negatieve evaluaties. Tenslotte stroomden 15 jongeren uit (16%).

Spoor 2: Eerste evaluatie was negatief — Bij het eerste evaluatiemoment maakten de begeleidende maatschappelijk werkers opmerkingen in 31 dossiers. De analyse gebruikt de term ‘negatieve evaluatie’, hoewel het ook kan gaan om evaluaties die één verbeterpunt expliciteren.

Bij een tweede evaluatiemoment herpakte ongeveer de helft van de jongeren zich met een positieve evaluatie (15 GPMI’s). 12 cliënten ontvingen opnieuw een negatieve evaluatie en 4 dossiers werden afgesloten vooraleer er een tweede evaluatiemoment plaatsvond.

Op het derde evaluatiemoment blijken 9 van de 31 jongeren alsnog twee positieve evaluaties achter de rug te hebben na hun initiële negatieve evaluatie. In totaal stroomden 8 jongeren uit; de overige 14 jongeren ontvingen nog één of twee negatieve evaluaties bovenop de initiële negatieve evaluatie.

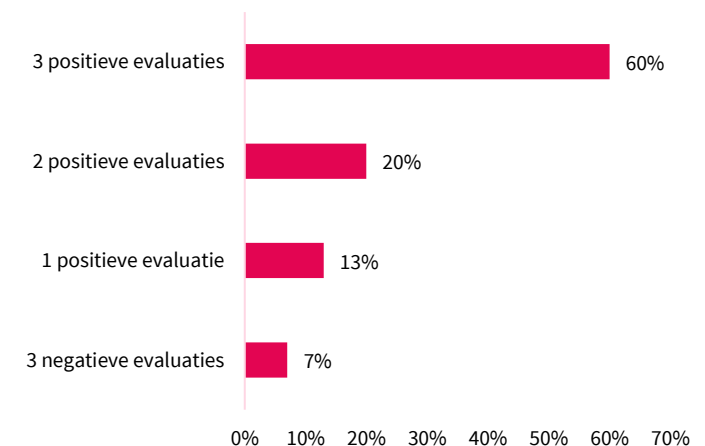
Van de 31 jongeren die hun GPMI aanvatten met een negatieve evaluatie zetten 9 jongeren (29%) dat recht met twee positieve evaluaties. 14 jongeren (45%) ontvangen ook een tweede en/of zelfs een derde negatieve evaluatie (8 jongeren (26%) stroomden uit). Een eerste negatieve evaluatie leidt bijgevolg relatief vaak naar verdere problematische evaluaties.

Dossiers met drie evaluaties — Na drie evaluatiemomenten telt de analyse een totale uitval van 23 dossiers. 102 GPMI’s zijn nog lopende. Van deze 102 GPMI’s legt het merendeel (60%) een foutloos parcours af met 3 positieve evaluaties. In nog eens 20 procent van de dossiers werden 2 positieve evaluaties gemaakt (van de drie). Opgeteld kreeg 80 procent van alle geïnventariseerde GPMI’s meer positieve dan negatieve evaluaties. En evenzeer belangrijk: slechts 7 procent behaalt alleen maar negatieve evaluaties.

Evaluaties spoor 2 (in aantallen)

Verdeling aantal positieve evaluatiemomenten (n=102)

Sancties — OCMW's kunnen hun cliënten sancties opleggen. Dit kan gebeuren wanneer de cliënt de afspraken in het GPMI niet naleeft zonder degelijke redenen. Uit de dossiers blijkt het dat jongeren weinig gesanctioneerd worden door hun OCMW. In 9 procent van de dossiers was er sprake van een sanctie die de cliënt kreeg tijdens de begeleiding (12 jongeren).

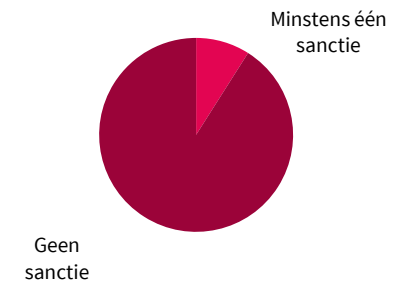
Als die groep met een sanctie nader bekeken wordt, is vast te stellen dat die jongeren gemiddeld 1,2 sancties ontvangen. Veel sancties volgen relatief snel na het afsluiten van het GPMI. Acht van de twaalf jongeren krijgen de eerste (en vaak enige) sanctie tijdens de eerste acht maanden dat hun GPMI loopt. Op één uitzondering na vallen alle eerste sancties binnen het eerste werkingsjaar. Dit volgt denkkelijk deels uit de veronderstelde moeizame samenwerking, die zorgt voor meer en snellere evaluaties.

Het merendeel van die groep ziet zich geconfronteerd met één sanctie gedurende zijn of haar begeleiding en slechts een enkeling krijgt twee sancties. Een jongere met drie sancties komt niet voor in de gegevensset.

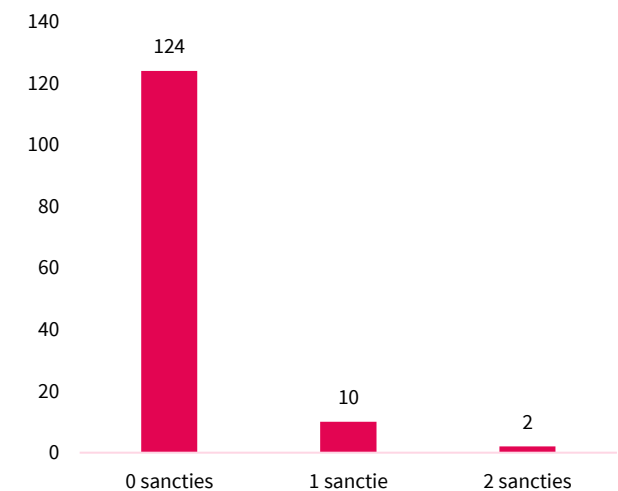
De sancties die jongeren krijgen bestaat altijd uit een schorsing van het leefloon. Bij de eerste sancties varieert de duur van de schorsing tussen 6 dagen en 1 maand. Bij een tweede sanctie varieert de duur tussen de 2 weken en 3 maanden.

Van de 12 jongeren die een sanctie ontvingen, brengen er 4 hun GPMI alsnog tot een goed einde. Bij de overige 8 jongeren wordt het GPMI gestaakt na de sanctie of lukken ze verderop in de begeleiding er niet in om hun GPMI alsnog succesvol te beëindigen.

Sancties bij jongeren (n=136)

Aantal GPMI's met x sancties (N=136)

4. Uitkomst van de GPMI-begeleiding

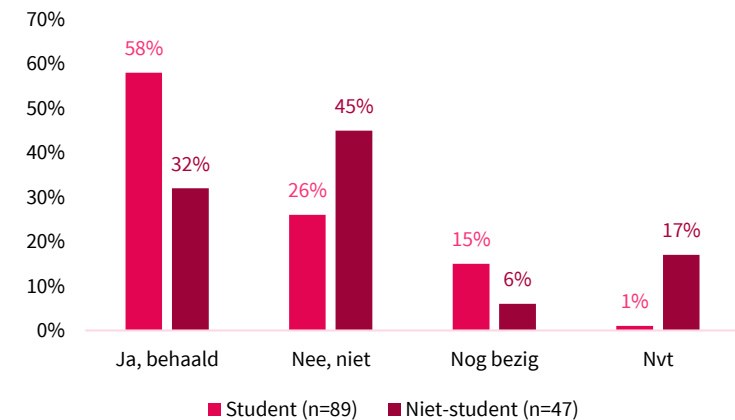
Uitkomst van de GPMI's — Bij de uitkomst van de GPMI's is een vergelijking te maken tussen de studenten en de niet-studenten. Een positieve uitkomst wordt gezien als de jongere die de doelstellingen behaalt die in het GPMI-contract vooropgesteld werden. Bij de studenten eindigt 58 procent van de dossiers met een positieve uitkomst, zijnde het behalen van een diploma. Bij de GPMI's van de niet-studenten ligt dit aandeel 'positieve uitkomst' beduidend lager met 32 procent. Hier gaat het meestal om het vinden van een job.

Een negatieve uitkomst wordt dan weer gezien als een stopzetten van het GPMI-dossier zonder de vooropgestelde doelen te bereiken. Bij de GPMI-studenten eindigt 26 procent van de studenten met een negatieve uitkomst, terwijl 45 procent van de dossiers bij de niet-studenten een negatieve uitkomst heeft.

GPMI-studenten doen het bijgevolg beter dan jongeren met een regulier GPMI, maar het aandeel studenten waarvan het GPMI na al die jaren — de meting begon einde juni 2018 of vroeger — nog loopt ligt een aantal procentpunten hoger dan bij de jongeren die niet-studenten. Dat is op zich niet zo verwonderlijk. Jongeren die een studie aanvatten in het hoger onderwijs beginnen staan voor een studie die zich al snel over vier, vijf, ... jaar uitstrekt.

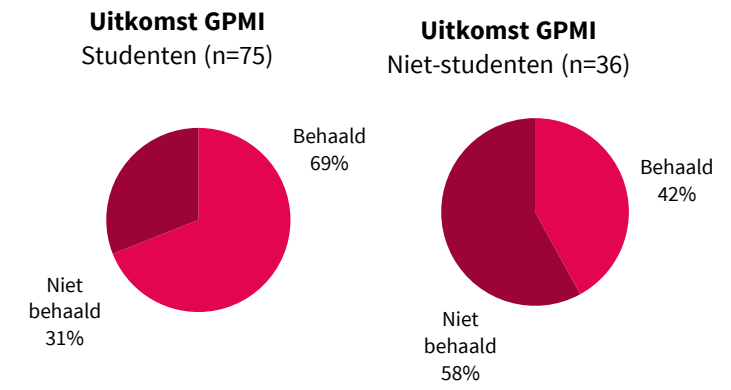
Een aantal dossiers eindigen met de uitkomst 'Niet van toepassing'. Op het eerste zicht lijkt dat een wat vreemde verwoording. Het gaat over jongeren waarvan het GPMI is afgebroken, maar met een neutrale uitkomst. De situatie van de jongere veranderde op zo'n manier dat er niet kan geoordeeld kan worden over een positieve of negatieve uitkomst. Denk hierbij aan jongeren met mentale moeilijkheden, die voor langere tijd worden opgenomen in een psychiatrische instelling.

Wat was de uitkomst van het GPMI naar GPMI-type

Aandeel succesvol beëindigde GPMI's — Het wegfilteren van nog lopende GPMI's en dossiers zonder duidelijke uitkomst (niet van toepassing) eindigt met 75 GPMI-studentendossiers en 36 gewone GPMI's voor jonge niet-studenten, telkens met een duidelijke uitkomst.

De vaststelling hierboven blijft behouden dat onder de jongeren de GPMI-studenten het beter lijken te doen dan de jongeren met een regulier GPMI. Zeven op tien jongeren met een GPMI-student beëindigen hun GPMI met succes; terwijl vier op tien jongeren met een regulier GPMI dit bereiken.

V. Standpunten van jongeren over het GPMI-student

1. De stem van de jongeren

Het jongerenperspectief — Deze studie wil nagaan in welke mate het GPMI-student bijdraagt aan de intentie om jongeren met een leefloon duurzaam te integreren. Om na te gaan of de inspanningen van het OCMW om rechthebbenden onder de 25 jaar te herintegreren succesvol is en om de situatie en ondersteuning van studenten te vergelijken met die van niet-studenten, is het belangrijk om te luisteren naar de doelgroep.

Studenten die reageerden op de online enquête hadden de mogelijkheid om opmerkingen te maken, maar konden ook aangeven dat ze bereid waren om deel te nemen aan een één-op-één-interview of aan een daaropvolgende focusgroep met de onderzoekers. Uit deze vrijwilligers werden 50 studenten geselecteerd, 25 per taalrol, met wie telefonische en videoconferentie-interviews gebeurden.

Daarnaast werden in elk OCMW uit de steekproef één of twee niet-studenten onder de 25 jaar uitgenodigd voor een ontmoeting met de onderzoekers om zo hun ervaringen met het GPMI te bespreken. Deze begunstigden, geselecteerd door de OCMW's, moesten zich in het Frans of Nederlands kunnen uitdrukken en een GPMI-contract hebben of onlangs een GPMI-traject hebben afgerond. Er werden 24 interviews afgenomen, sommige face-to-face en andere telefonisch.

Het doel van de interviews was om de levenscontext, hun motivatie en de behoeften van de jongeren die een leefloon ontvangen te leren kennen, maar ook om hun visie te begrijpen op de kenmerken, kwaliteiten en resultaten van de ondersteuning door hun OCMW.

Veel commentaar — Van de 1023 respondenten op de online enquête schreven 154 een commentaar. Deze opmerkingen waren zowel positief (64 van de 154) als negatief (63 van de 154). Verschillende studenten (20 van de 154) spraken ook hun dank uit; anderen deden suggesties voor verbetering.

Dit hoofdstuk is gebaseerd op kwalitatieve gegevens van:

- 50 interviews met leerlingen en studenten
- Schriftelijke reacties van 154 respondenten in de online enquête
- 24 interviews met jongeren met een GPMI maar die niet studeren

Specifieke interviewgidsen — De interviews met de jongeren beoogden een gesprek van 45 tot 60 minuten over vier thema's:

- *De persoonlijke achtergrond van de begunstigde en zijn inschrijving bij het OCMW:* levensgeschiedenis, sociale situatie, waarom hij een beroep deed op het OCMW
- *De huidige situatie:* GPMI-student (studiekeuze, schoolse resultaten, studentenarbeid, ...) of algemeen GPMI, de hulp van het OCMW ontvangen
- *De door het OCMW voorgestelde begeleiding en de impact van het GPMI, de rol die de ondersteuning van het OCMW heeft gespeeld bij het al dan niet voortzetten van de studie*
- Suggesties voor verbetering of aanpassing van het GPMI

Jongeren waren over het algemeen erg blij dat ze de kans kregen om hun ervaringen te uiten en sommige interviews liepen uit een gespreksduur van 90 minuten.

Vertrouwelijkheidsovereenkomsten — Bij het contact met de jongeren verbonden de onderzoekers zich ertoe de vertrouwelijkheid van de verwerkte gegevens te respecteren. Elk OCMW ontving een kopie van de “vertrouwelijkheidsovereenkomsten” die door de onderzoekers werden ondertekend. Deze overeenkomsten bevatten onder meer de garantie dat alle gegevens geanonimiseerd worden en sluiten elke analyse op individueel niveau uit.

2. Het perspectief van de studenten

2.1 Het eerste contact met het OCMW

Complexe en verschillende contexten — Doorheen hun levensverhalen bevestigen de geïnterviewde leerlingen en studenten de informatie uit de online enquête, door de maatschappelijk werkers of via de analyse van GPMI-dossiers over de situaties die hen ertoe aanzetten hulp te zoeken bij het OCMW:

- Ze wendden zich op eigen initiatief tot het OCMW (30 van de 50 jongeren met een GPMI-student)
- Sommigen kenden het OCMW al omdat een familielid een of andere vorm van hulp ontving (15 van de 50 jongeren)
- Ze werden naar een OCMW verwezen door externe organisaties (5 van de 50 jongeren)

Opnieuw vermelden verschillende studenten de rol van tussenpersonen die hen naar het OCMW verwezen: maatschappelijk werkers van CLB's, maatschappelijk werkers van universiteiten, verenigingen voor jeugdhulpverlening, hun persoonlijk sociaal netwerk, enz.

De interviews waren voor hen een gelegenheid om hun achtergrond te beschrijven en in het bijzonder de gezinssituaties waarmee ze te maken kregen:

- Overlijden van een ouder
- Ouders met een verslaving
- Ouders met financiële problemen, die studiekosten niet kunnen betalen
- Ouders met geestelijke gezondheidsproblemen
- Ouders met een ernstige ziekte
- Ouders met een handicap

Het profiel van de 50 leerlingen en studenten

- 29 meisjes - 20 jongens - 1 andere identiteit
- 18 tot 27 jaar oud - gemiddelde leeftijd 20,5 jaar
- 30 jongeren wonen alleen (13 op kot), 10 jongeren wonen bij hun ouders, 7 jongeren wonen bij familie
- 2 jongeren hebben kinderen
- 31 jongeren werken

« Dat is allemaal ook heel snel gegaan, de maatschappelijke werker kende mij al jaren. Die heeft mij zien groot worden bij wijze van spreken. Dus al die papieren invullen ging super snel, want de maatschappelijke werker wist al overal het antwoord op. »

« Haar geestelijke gezondheid was minder. Waardoor ik het huis moest uitvluchten. »

- Huiselijke conflicten of geweld
- ...

Gebrek aan kennis over de rol van een OCMW, gevoelens van gêne: factoren die de komst van de jongere naar het OCMW kunnen vertragen — Verschillende studerende jongeren gaven aan dat ze niets wisten over het OCMW en de hulp die ze er konden krijgen, voordat ze door derden naar de organisatie werden geleid. Anderen kenden wel het OCMW, maar hadden een verkeerd beeld van de toegangsvoorwaarden. Andere studenten voelden zich beschaamd om hulp te vragen aan een OCMW. Eén respondent ging zelfs zover dat hij een aanvraag indiende bij een OCMW in een gemeente “*waar ze hem niet kenden*”. Deze obstakels kunnen ertoe leiden dat studenten (te) laat aankloppen bij een OCMW.

« C'est la raison pour laquelle j'ai attendu si longtemps avant de m'adresser au CPAS Je pensais que j'allais perdre beaucoup de droits parce que je vivais avec lui. Par la suite, il s'est avéré que ce n'était pas du tout le cas et que j'ai toujours eu droit à un revenu d'intégration. »

« De drempel naar OCMW was moeizaam. Zo alle stappen doorlopen was niet makkelijk voor een jonge studente. Vriendinnen van mij hebben soortgelijke problemen gehad, die wisten bijvoorbeeld niet dat ze een leefloon konden krijgen. Er hangt ook een bepaald taboe rond het krijgen van een leefloon als student. »

« J'ai réussi à travailler et à étudier pendant quelques années. Mais je n'ai pas vraiment réussi à poursuivre mes études pendant ces années-là. Et c'est une copine qui m'a dit à l'époque que le PIIS étudiant existait. »

2.2 Het GPMI-student en de ontvangen ondersteuning

Studenten wenden zich tot het OCMW voor financiële steun — Studenten wenden zich tot een OCMW om financiële steun te bekomen zodat ze hun studies kunnen afronden.

Naast het leefloon melden studenten dat ze nog verschillende andere financiële en niet-financiële steun ontvangen, zoals:

- Voedselhulp in de vorm van pakketten of toegang tot een sociale kruidenierswinkel
- Hulp bij administratieve procedures
- Juridische bijstand
- Hulp bij huisvesting
- Medische bijstand
- Gratis vervoer of tegen gereduceerde prijs (busabbonnementen)
- ...

Er is weinig duidelijkheid over de steun waarop studenten aanspraak kunnen maken — Veel studenten voelen de behoefte om in detail te worden geïnformeerd over de OCMW-steun waarvoor zij in aanmerking komen. Sommigen zeiden dat zij “bij toeval” of laattijdig op de hoogte kwamen van het bestaan van een steun die hun leven ongetwijfeld gemakkelijker had gemaakt.

« Oui, j'aimerais que notre AS puisse nous faire parvenir une liste d'aide dont nous puissions bénéficier, car je ne connais pas tous mes droits. »

« Droits des étudiants : aides possibles. Il n'y a pas de liste exhaustive des aides pouvant être perçues ! »

2.3 De keuze van de studies

Een breed en gevarieerd pallet aan studies — De respondenten volgen verschillende studies en op verschillende niveaus.

- 6 respondenten zijn studenten in het secundair onderwijs:
 - 5de jaar kantoor
 - 5de jaar industriële wetenschappen
 - 5de jaar sociale & technische wetenschappen
 - 6de jaar
 - 7de jaar winkelbediende
 - 7de jaar Lassen
- 1 respondent volgt een opleiding tot dakdekker bij het IFAPME
- 1 respondent volgt een opleiding polyvalent administratief medewerker bij een CVO
- 1 respondent volgt een opleiding voedingsleer aan een privé-onderwijsinstelling
- 39 studenten volgen hoger onderwijs. Ongeveer twee derde volgt een bacheloropleiding aan een hogeschool. Slechts 6 studenten volgen een masteropleiding. De gevolgde opleidingen zijn verschillend en bestrijken studiegebieden zoals:
 - Kunsten
 - Sociale en menswetenschappen
 - Wetenschap en technologie
 - Gezondheid
- 2 respondenten zijn recentelijk afgestudeerd aan het hoger onderwijs:
 - Maatschappelijk werker
 - Geluidstechnicus

	Hogeschool	Universiteit
Bachelor 1	Chimie Enseignant Groenmanagement Logopède Orthopedagogie Sciences infirmières Sociaal werk	Oosterse talen en cultuur : Japans
Bachelor 2	Communication Éducateur spécialisé Graduaat marketing support Project atelier vrije kunsten Schilderkunst Toegepaste psychologie	Droit Geschiedenis Sciences de gestion
Bachelor 3	Arts graphiques (2x) Bestuurskunde Business translation & interpreting Communicatie Droit Maatschappelijk werk Marketing International business Orthopedagogie Sciences infirmières Taal en letterkunde Vétérinaire	Kinésithérapeute Marketing
Schakeljaar		Communicatie
Master 1		Conservatoire Sciences de Gestion (2x) Traduction & interprétation
Master 2		Internationaal & europees recht

Een vrijheid bij de studiekeuze — Wanneer studenten al studeren, rijst niet onmiddellijk de vraag welke richting ze moeten inslaan. Als er wel een keuze gemaakt moet worden, geeft de

meerderheid van de studenten die in de positie waren om een studiekeuze te maken, aan dat ze in hun keuze ondersteund werden door hun OCMW.

Sommige studenten vermelden echter dat het fiat om de gekozen studie te starten het resultaat was van moeilijke gesprekken met hun maatschappelijk werker. Sommige OCMW's aarzelen niet om bijzonder hoge prestaties te eisen, die, als ze niet worden gehaald, de student dwingen om op een andere studiekeuze over te stappen of zelfs te stoppen met studeren.

Verandering van oriëntatie, een mogelijkheid of een bedreiging — De meeste OCMW's aanvaarden een verandering van studies, vooral in de eerste studie jaren. Aan het begin van hun (hogere) studies hebben studenten het recht om hun keuzes te herbekijken.

Sommige OCMW's zijn strenger en kondigen vanaf het begin aan dat de gekozen richting 'de juiste' moet zijn. Dit standpunt kan worden ingenomen wanneer de maatschappelijk werker de jongere wil aangeven dat de keuze niet in overeenstemming lijkt met de mogelijkheden, of wanneer de jongere zijn keuze doorzet tegen het advies van de maatschappelijk werker in. Tot slot suggereren sommige maatschappelijk werkers zelf een eventuele heroriëntatie wanneer de student niet slaagt in zijn studie.

Verder studeren wanneer de student al een diploma heeft — De getuigenissen van de studenten illustreren de diversiteit aan gangbare praktijken in OCMW's. Sommige OCMW's moedigen studenten aan om "zo ver als mogelijk te gaan", in de veronderstelling dat een hoger diploma een extra troef is. Studenten krijgen dan de mogelijkheid om aan een zevende jaar te beginnen na een succesvolle beroepsopleiding, of aan een master na een succesvolle bachelor.

Andere OCMW's verkiezen dat de student na het afstuderen de arbeidsmarkt betreedt, met als argument dat de mogelijkheid bestaat om buiten de arbeid bijkomende opleidingen te volgen. Dit kan dan zonder de steun van het OCMW. Verschillende studenten betreurden dat ze niet de

« Uiteindelijk kreeg ik mijn studiekeuze er wel door. De lat werd dan heel hoog gelegd, minimumscores verwacht van 14/20. Die druk heeft mij faalangsten bezorgd. Uiteindelijk heb ik niet op alles een 14 gehaald, maar dan werd er niets mee gedaan en mocht ik gewoon verder studeren. Dat heb ik nooit goed begrepen.

Ik vermoed eigenlijk dat ze in het begin moeilijk deden omdat ze zeiden dat ik maar maximaal 5 jaar mocht studeren, en mijn studierichting duurde al 5 jaar, dus er was geen ruimte om vertraging op te lopen.

Op termijn heb ik kunnen aantonen dat ik wel echt studeerde en mijn best deed. Nu hebben ze hun kar precies volledig gedraaid. »

« On te laisse une chance et tu ne pourras pas changer d'orientation [si l'étudiant ne se plaisait pas en sciences de gestion] »

« Je suis en BAC2. J'ai des difficultés pendant les examens et je compte miser sur août. Le CPAS m'a lynché, disant qu'il faudrait discuter de mon avenir et potentiellement changer d'orientation, en me menaçant de me couper mon RI en cas d'échec ! »

mogelijkheid hadden om een masteropleiding aan te vangen nadat ze hun bacheloropleiding met succes hadden afgerond binnen de door het OCMW vooropgestelde termijn.

« Jammer dat ik niet mocht verder studeren voor het behalen van een masterdiploma. »

« Je trouve cela dommage que lorsque j'ai émis l'hypothèse de faire un master, on m'ait conseillé d'aller directement travailler après mon bachelier.... Quel est l'intérêt de ce conseil ? Pourquoi me dissuader ? »

« Ook vind ik het niet echt eerlijk dat ik na mijn bachelor geen master mag volgen met een leefloon omdat ik dan na mijn bachelor moet werken. Ik heb het gevoel dat er niet geluisterd wordt naar wat ik wil en nodig heb, waardoor ik niet de kansen krijg die ik zou moeten krijgen. Het is niet mijn schuld dat mijn ouders slecht waren voor mij dus ik kan er niet aan doen dat ik een leefloon nodig heb. Ik wil ook een goed diploma en iets doen wat ik graag doe, dus een master behalen is voor mij van groot belang. En dan geen leefloon krijgen is voor mij een zware tegenvaller. »

« Après avoir terminé la 6e secondaire, le CPAS m'a encouragé à faire la 7e tout en travaillant. »

« Dankzij het OCMW kan ik nadenken of ik eventuele bijkomende studies kan doen. Het geeft je de kans, een kans die ik daarvoor niet meer had. »

2.4 Visie op de ondersteuning door het OCMW

De frequentie en de modaliteiten van de opvolging en de evaluaties variëren — De studenten melden vele en verschillende aanpakken door een OCMW:

- *Aan het begin van de GPMI-begeleiding* kunnen frequentere contacten nodig zijn, afhankelijk van de situatie van de student. Dit is niet in alle OCMW's mogelijk en hangt af van de constraints van de omgeving waarin een OCMW werkt.
- *Nauwere opvolging voor scholieren uit het secundair onderwijs.* Middelbare scholieren worden vaker uitgenodigd om hun maatschappelijk werker te spreken (in het OCMW). De contacten vinden één keer per maand plaats, soms vaker, soms minder vaak. Dit kan worden aangevuld met telefonische gesprekken of e-mailcontact.
- *De ontmoetingen of contacten volgen het ritme van de schoolevaluaties.* De studerende jongeren melden dat de follow-up vooral betrekking heeft op de analyse van hun schoolresultaten. Persoonlijke ontmoetingen vinden gemiddeld drie of vier keer per jaar plaats. Deze frequentie wordt niet alleen verklaard door het doel van de bijeenkomsten - het volgen van de schoolse resultaten - maar ook door de complexiteit om een gesprek te organiseren, zeker wanneer de student in een andere stad verblijft.
- *Soms te weinig opvolging of alleen na een vraag van de student.* Verschillende studenten meldden dat contacten met hun maatschappelijk werker vooral op het initiatief van de jongere plaatsvonden.

Terwijl sommige studenten de ritmiek van de contacten waarderen en genieten van hun relatieve onafhankelijkheid, geven andere studenten aan dat ze behoefte hebben aan meer contacten. Zij hebben behoefte aan bevestiging dat ze op de goede weg zijn. Zij vinden zelf contact zoeken niet gemakkelijk en zouden graag zien dat zulke contacten door hun maatschappelijk werker worden geïnitieerd.

« In het begin regelmatig gehoord om alles in orde te krijgen. Daarna nam de frequentie geleidelijk af. Totdat we elkaar ongeveer maandelijks één keer horen. Ik ga meestal langs op hun kantoor na de examenperiode. Dat zijn de enige keren dat ik echt naar daar ga, de rest gebeurt dus via mail. »

« Je me rends au CPAS environ trois fois par an, généralement après une période d'examens, lorsque j'ai reçu et transmis mes notes. Les conversations portent alors généralement sur la façon dont je me suis débrouillé au cours des derniers mois. Surtout en ce qui concerne les études. Pour le reste, nous nous envoyons des e-mails. Honnêtement, c'est surtout elle qui envoie les e-mails. Je me contente de répondre. Sauf si j'ai vraiment besoin de quelque chose ou si j'ai du mal avec quelque chose. Mais cela ne s'est pas encore produit, je ne pense pas. »

« Il y a une visite par an en présentiel ou mail ou téléphone en période COVID. »

« De maatschappelijk werker kan ook enkel doorheen de week afspreken in Koekelare, ik zit dan in Gent en moet bijgevolg ook van Gent komen. Dus dat is ook praktisch niet gemakkelijk tijdens de week, is moeilijk in te plannen, want je bent wreed lang onderweg. Dus puur praktisch gezien is drie keer voor mij al genoeg. »

Verwarring tussen opvolging en evaluatie — Geen van de studenten verwees expliciet naar evaluaties. Deze specifieke evaluatiemomenten worden door de studenten beschouwd als ‘gebruikelijke’ opvolgingsmomenten.

Tevredenheid over de ondersteuning door het OCMW — De tevredenheid van de studerende jongeren betreft vooral de rol van de maatschappelijk werker die hen ondersteunt. Die rol is meervoudig:

- *Ondersteunen van de jongere*: studenten waarderen de steun van iemand die hun situatie kent
- *Motiveren van studerende jongeren in hun dagelijks leven en studie*: de maatschappelijk werker speelt een belangrijke rol bij het motiveren van studenten op moeilijke momenten en bij momenten van ontmoediging in hun studie of dagelijks leven
- *Studenten helpen bij de stappen die ze zetten*

Hieronder volgt een opsomming van lof voor maatschappelijk werkers:

«De begeleider die ik heb doet het super! Mijn begeleidster van het OCMW is echt aardig & behulpzaam»

«Cela peut être d'une grande aide ! Surtout si la personne en face de nous et à l'écoute et très attentive à ce qui est dit et fait. Tomber sur la bonne assistante sociale, conciliante et réconfortante est un plus»

«Ze luisterden goed naar mijn verhaal. Ze helpen op verschillende vlakken»

«Merci à mon assistance sociale E.A. pour son écoute lors des moments difficiles, sa gentillesse, sa disponibilité ! Une personne très humaine avec qui je me suis sentie à l'aise et jamais jugée»

« Veel telefonisch contact. Enkel als ik mijn rapport krijg, moet ik langsgaan om punten te laten zien. We telefoneren zeker maandelijks voor administratieve zaken, bespreken dan of alleen wonen me goed lukt en om de arbeidsuren als student te bespreken. »

« Ça nous aide à mieux nous organiser, et à vouloir travailler. »

« Ik probeer om de twee of drie maanden te altijd iets te laten weten. Sowieso examenresultaten stuur ik door. Om de zoveel tijd wil ik een afspraak om alles te overlopen, het initiatief komt wel altijd van mij. Dat vind ik soms wat vervelend. Ze mogen ons meer uit zichzelf op de hoogte brengen van aanpassingen zoals nieuwe maatregelen of indexatie kindergeld. Zo hetgeen dat ik daarnet al aanhaalde. Wat wel super positief is, als ik een afspraak wil, kan ik binnen de drie dagen terecht bij mijn maatschappelijk werker. Dat is echt kei goed. »

« Doordat mijn maatschappelijke werker mij vaak vragen stelt over mijn studies word ik gemotiveerd om goede resultaten te behalen op school. »

« les assistants sociaux poussent les étudiants vers le haut et c'est parfait ! »

«De ondersteuning zelf vond ik wel leuk. Het is handig dat je iemand hebt die van alles op de hoogte is. Ik bedoel dan van mijn leven en ontwikkelingen en ook nog eens van alle wetgeving en administratie»

Elementen van ontevredenheid over de ondersteuning door een OCMW — Ontevredenheid wordt door studenten geuit op hun perceptie van de manier waarop de maatschappelijk werker zijn ondersteuningstaak vervult. De ondersteuning wordt soms ervaren als :

- **Moelijk te organiseren** — De begeleiding is niet altijd gemakkelijk te organiseren om verschillende redenen:
 - De werkdruk van de maatschappelijk werker kan hem wekenlang onbereikbaar maken. Sommige studenten verwijzen naar e-mails die wekenlang onbeantwoord bleven.
 - Moeilijkheid om met elkaar in contact te komen, gezien de lestijden, en zowel voor de student als voor de maatschappelijk werker.
 - De fysieke afstand tussen student en OCMW, waardoor het moeilijker is elkaar persoonlijk te ontmoeten.
- **Niet genoeg steun** — Sommige studenten voelden zich onvoldoende gesteund door hun maatschappelijk werker. Zij vertelden dat het in het begin van de ondersteuning erg ingewikkeld was om de weg te vinden in de administratieve verplichtingen. Het gevoel van een gebrek aan ondersteuning werd in verband gebracht met gebrekkige informatie en communicatie. “Ze geven ons niet alle informatie”. Sommige studenten betreurden het dat ze op eigen houtje zaken moesten uitzoeken, waarvan ze vonden dat hun maatschappelijk werker hen die moest bezorgen.
- **Te veel administratie** — Sommige studenten beschreven een streng toezicht, dat zich concentreerde op het controleren van documenten. Er was geen echt ‘menselijke’ relatie. Dit soort minimalistische relatie past niet bij alle studenten, van wie velen op zoek zijn naar interactie.

« Mijn persoonlijke begeleidster was niet zeer behulpzaam, als ik met problemen of vragen zat negeerde ze me voor weken of weigerde ze hulp of advies te geven in verband met mijn thuissituatie op dat moment. Op huisbezoek was ze zeer minachtend ondanks dat ik beleefd was en het huis gekuist had, voelde ik me meer veroordeeld dan geholpen. Ik had meer hulpverlening verwacht van een sociale medewerker. Uiteindelijk is alles opgelost geraakt maar ik heb veel zelf moeten regelen ondanks mijn meerdere vragen om hulp met telkens genegeerd te worden. »

« Les heures de rdv disponible correspondent toujours aux heures de cours . Ce qui entraine des absences et une perte de matière. »

« De communicatie verliep soms moeilijk. Ik zit op school en heb mijn werkuren, maar het OCMW heeft ook zijn openingsuren waar niet van afgeweken wordt. Allé, bezoeken plannen was soms moeilijk. Ik was afhankelijk van pedagogische studiedagen of moest later op werk aankomen of vroeger doorgaan, wat niet altijd zo evident is. »

« Difficile de se sentir soutenu parfois. Et compris aussi, car être étudiant et au CPAS est une situation socialement difficile à vivre. »

« Zij moest mij op de hoogte stellen van mijn rechten als student met leefloon, maar ik ben achter zo goed als alles zelf gekomen. »

- **Kritiek** — Veel studenten gaven aan het gevoel te hebben dat ze veroordeeld werden door hun maatschappelijk werker en voelden zich niet gerespecteerd. Ze voelen zich op één lijn gezet met hun ouders en hebben het gevoel dat de maatschappelijk werker niet in hun capaciteiten gelooft. Volgens de studenten kunnen sommige maatschappelijk werkers ook bijzonder kritisch zijn, terwijl de jongeren juist proberen om de verschillende aspecten van hun leven in evenwicht te houden.
- **Druk** — Verschillende studenten benadrukten dat ze druk voelden. Ze uiten het gevoel dat ze geen speelruimte hebben, geen recht op een fout, omdat dit zou kunnen leiden tot het verlies van hun leefloon.
- **Onvolledig** — Sommige studenten melden dat hun maatschappelijk werker onvoldoende kennis bezit van het schoollandschap en niet over alle nodige informatie beschikt.

Veel wisselingen van gesprekspartners — Verschillende studenten melden dat ze verschillende wisselingen van maatschappelijk werkers meemaakten. Zij zagen graag meer stabiliteit in de begeleiding. En zo niet, dan tenminste enige communicatie over de verandering. Ze verwijzen naar de band die ontstond met een werker die veel weet over hun persoonlijke levenservaringen. “Dan krijg ik plots een mailtje van een onbekende, van wie ik nog nooit hoorde. Het blijkt mijn nieuwe maatschappelijk werker te zijn.”

«Un peu plus de permanence au niveau de l'assistante sociale aurait été appréciable, ou au moins qu'ils m'expliquent pourquoi j'en change tout le temps.»

«Er wordt een enorme druk gelegd vanuit het OCMW op ons als student. Ik begrijp dat het belangrijk is dat ik slaag en mijn best doe — en doe dat ook — maar géén begrip voor mindere examenresultaten als ik nét voor de start van de examens mijn mama verloor, is maar één van de redenen waarom ik meermaals heb willen opstappen als student op een leefloon. Ik tel de dagen af naar wanneer ik daar alles kan afsluiten, want de druk is enorm.»

«Het is al een paar keer gebeurd dat er verschoven is van maatschappelijk werker. En dan krijg ik soms een mail van een onbekende, want dat is dan in mijn perspectief een naam waar ik nog nooit van gehoord heb, en dat blijkt dan mijn nieuwe maatschappelijke werker te zijn.»

2.5 De impact van het GPMI-student

Het leefloon biedt studenten financiële zekerheid — Het leefloon stelt studenten in staat om te studeren en in hun levensonderhoud te voorzien. Hoewel het ontvangen van een leefloon voor sommigen een zekere beperking van privacy en vrije wil inhoudt.

- *Het leefloon heeft een belangrijke financiële impact, het maakt het mogelijk:*
 - Mobiliteit te gebruiken
 - Boodschappen te doen
 - Toegang tot huisvesting
 - Het gezin te helpen of omgekeerd een financiële onafhankelijkheid van het gezin te realiseren
 - Gezondheidszorg
 - ...
- *Ook de niet-financiële gevolgen van het GPMI zijn belangrijk.* Studenten noemen bijvoorbeeld de volgende voordelen:
 - De mogelijkheid om het ouderlijke huis te verlaten
 - Helpt mensen om zich beter te organiseren en te werken
 - Biedt stabiliteit
 - Zorgt voor meer gemoedsrust, minder druk, minder stress
 - Stelt in staat om de studie beter te beleven
 - Stelt in staat om dromen te verwezenlijken
 - Stelt in staat om als persoon te groeien Aide à mieux s'organiser et à vouloir travailler
 - ...

« Voordeel: Leefloon helpt enorm, ik kan concentreren op mijn studies in de plaats van denken aan hoe ik voor mijn kot en eten ga betalen. Nadeel: geen privacy en veel inspraak in wat je doet. »

« Je trouve que ça facilite à étudier, car on n'a plus le besoin de se concentrer à gagner de l'argent et donc plus de chance pour réussir son année, le paiement des voyages, des livres et des factures en rapport avec l'école ne pose pas de problème. Je peux aider ma famille quand y a des problèmes avec les factures de la maison ou les courses. »

« Ik ben ook heel dankbaar dat ik de ondersteuning tijdens mijn studies heb gekregen. Dat heeft me veel extra kansen gegeven waar er anders gewoonweg geen sprake van zou zijn, zoals therapie volgen bijvoorbeeld. Zo'n zaken hebben me veel vooruit geholpen met de studies maar ook in het leven algemeen. »

« Het krijgen van een leefloon stelt me enorm gerust dat ik mijn studies kan afmaken zonder me zorgen te maken over financiële zaken. Zo kan ik me beter focussen op het studeren. »

« Je suis normale et éduquée. Je ne suis pas une incompétente intellectuelle. »

« Ik ben nu een zelfstandige student met een leefloon, drie jaar geleden moest ik voor alles huilend telefoneren van 'ik weet niet wat ik moet doen'. »

Studiesucces — Studenten vermelden dat de grotere gemoedsrust die ze dankzij de financiële steun van het OCMW bezitten, een impact heeft op het succes van hun studies. Enerzijds kunnen ze zich beter concentreren op hun studie en anderzijds heeft hun succes een positieve invloed op de duur van hun studies.

Zouden studenten hun studie voortzetten zonder het GPMI-student? — Studenten zeggen dat ze zonder hun leefloon waarschijnlijk niet de financiële middelen zouden hebben om toegang te krijgen tot onderwijs. Wie op kot of een eigen woning woont, zou dat moeten opgeven. Toch antwoordt de meerderheid van de studenten met ‘ja’ op de vraag of ze denken dat ze hun studieplannen zouden hebben voortgezet als ze geen GPMI-student kregen.

De studenten vermelden dat het traject veel zwaarder zou zijn geweest omdat het veel uren studentenarbeid zou impliceren. Zij menen dat dit negatieve gevolgen zou hebben gehad op hun studiesucces en de duur van hun studie.

2.6 Ondervonden moeilijkheden

Het studentenleven is niet gemakkelijk, vooral aan het einde van de maand — Veel studenten meldden dat ondanks de steun die ze krijgen, hun leven zwaar is. Zij somden de volgende moeilijkheden op:

- *Alleen wonen en voor alles zelf in te staan* — « *C’est difficile. Quand on n’a pas d’autre choix que de partir de chez ses parents, c’est déjà dur. Gérer les études, la gestion quotidienne, le travail, la vie sociale, les responsabilités légales, etc. c’est très prenant mentalement et on se sent désavantagé par rapport aux autres étudiants.* » Sommige studenten gingen zelfs zo ver dat zij spraken over eenzaamheid in deze situatie.

« *Wel zijn mijn resultaten erop vooruitgegaan door de steun van het OCMW. Voornamelijk omdat ze me meer stabiliteit hebben kunnen bezorgen. Door mee te werken aan een rustigere thuissituatie, waardoor ik meer concentratie heb en minder afleiding.* »

« *Waarschijnlijk wel, maar dan had het veel moeizamer gegaan. Dan had ik waarschijnlijk veel meer moeten spijbelen en zo om dan te gaan werken en kunnen rond te komen met geld en zo.* »

« *In het begin was dit wel wat moeilijk, want je voelt je regelmatig alleen en moet alle huishouden op je eentje beginnen doen. Je merkt dat in tijdsbesteding. Ik volgde lessen op school, ging naar huis en begon dan mijn huishouden te regelen. In het weekend werkte ik dan als jobstudent in een restaurant. Ik had weinig vrije tijd. En ook plezier maken was moeilijk voor mij. Ik bedoel dan vooral op financieel gebied. Ik kwam maar net rond met mijn leefloon, ik deed enkel de uitgaven die echt nodig waren zoals huur, eten, Uitgaven aan extra kleren, schoenen, elektronica zat er allemaal niet in.* »

« *Dans ce cas, il aurait été très difficile, voire impossible financièrement d’aller dans l’enseignement supérieur. Il aurait fallu que je travaille d’abord pendant quelques années. Mais une fois que l’on travaille à temps plein, on ne peut plus s’en passer, je pense. Je pense qu’il est très difficile de recommencer à étudier. On entend beaucoup d’histoires terribles de la part de personnes qui ont essayé.* »

- *Financiële moeilijkheden* — Studenten hekelen de steeds hogere kosten van levensonderhoud en in het bijzonder de prijs van huisvesting. Die is in sommige grote studentensteden bijna onbetaalbaar. Het einde van de maand is soms erg moeilijk en studeren en financiële problemen gaan moeilijk samen. Deze situatie kan leiden tot andere persoonlijke problemen, die op hun beurt dan weer kunnen verzanden in voor studenten moeilijk beheersbare situaties.

De kwestie van studentenarbeid — Bijna alle geïnterviewde studenten gingen in op kwestie van studentenarbeid en een groot aantal opmerkingen had hierop betrekking. Het GPMI-student vereist dat studenten aantonen dat zij bereid zijn te werken gedurende perioden die verenigbaar zijn met hun studie. Echter :

- *Er zijn belangrijke verschillen tussen OCMW's* — Sommige studenten zijn verplicht te werken. In andere OCMW's daarentegen verkiezen de maatschappelijk werkers dat de student investeert in zijn of haar studies en vragen ze de studenten zelfs te stoppen met werken om hun slaagkansen niet te hypothekeren.
- *Sommige opleidingen zijn moeilijk te combineren met studentenarbeid* — Opleidingen zoals bijvoorbeeld verpleegkunde omvatten stages die 's avonds of in het weekeinde plaatsvinden. Dit maakt het voor die studenten erg moeilijk om hun studeren te combineren met een studentenjob. Ook andere studenten hebben schoolse verplichtingen die moeilijk te combineren zijn met een baan. Studenten die een studietraject naar musicus of acteur volgen, moeten bijvoorbeeld naar concerten of toneelstukken gaan. Anderen werken het grootste deel van hun buitenschoolse tijd aan projecten zoals maquettes maken.
- *Sommige studenten hebben hun extraschoolse tijd nodig om te studeren* — Sommige studenten geven aan de tijd nodig te hebben om te studeren. De studie is een voorwaarde voor hun succes. Studentenarbeid is echter tijdrovend en vermoeiend.
- *Het is niet altijd gemakkelijk om een studentenjob te vinden* — Ondanks een zoektocht zeggen sommige studenten dat ze geen studentenjob kunnen vinden.

« Cela est faisable, mais sans job sur le côté, il est difficile de vivre correctement, c'est plus tôt de la survie que je fais. Le RIS ne permet pas de vivre sereinement. Je sais payer loyer, factures, me nourrir, on va dire c'est le principal. Mais si jamais j'ai une facture inattendue, ou j'ai envie de me faire plaisir une fois, ce n'est pas possible. Chaque mois, je me troue la tête en me demandant comment va se passer la fin du mois, est ce que je vais encore devoir me serrer la ceinture, ce qui est souvent le cas, est ce que je vais réussir à subvenir à tous mes besoins... souvent, je le serre la ceinture, et je me prive beaucoup d'aller au resto avec une copine, ou juste boire un verre. »

« C'est très difficile quand le niveau d'étude et donc la charge de travail est élevée, car en faisant du 8h-21h niveau étude, je ne sais pas dégager assez de temps pour faire un job étudiant régulier tout en ayant une vie sociale, je me sens donc presque coupable d'étudier »

« J'aimerais qu'on ne m'oblige pas à travailler pendant mes études. Je l'ai fait avant d'arriver au CPAS et j'ai raté 2 ans comme ça. Je leur ai précisé que travailler et étudier était trop difficile pour moi. Ils m'ont quand même obligé à mettre cette clause dans mon PIIS. Je suis donc bien embêtée à ce sujet, cela m'ajoute une pression dont je n'ai pas besoin. Mes résultats scolaires se portent mieux quand je ne travaille pas, la preuve dans mes résultats de la session dernière. »

- *Studentenarbeid leidt tot een maandelijks herberekening van het leefloon* — Opdat het OCMW het leefloon zou berekenen waarop de jobstudent recht heeft, moet de student zijn loonfiches aan het OCMW bezorgen. Studenten melden dat ze die loonfiches niet altijd tijdig ontvangen. Het te laat indienen van deze documenten kan leiden tot een mogelijk aanzienlijke vertraging in de betaling van het leefloon. Vertragingen kunnen zich ook onafhankelijk van de studenten voordoen. Elke laattijdige betaling van het leefloon kan gevolgen hebben voor de situatie van de student (laattijdige betaling van de huur, moeilijkheden om bepaalde rekeningen te betalen, enz.)

« Ik moet elke maand mijn loonbrieven ingeven. Maar vooraleer ik dat kan doen, moet ik die eerst krijgen van mijn baas. Die was daar soms heel traag mee en moest ik wachten op mijn loonbrieven. Dus ik kon die ook niet indienen. Dat begrepen ze dan niet en is mijn leefloon wel een paar keer ingehouden geweest. Dat vind ik dan onterecht, want ik kon daar niets aan doen. Als ik dan zo geen leefloon kreeg, werd die maand wel plots heel moeilijk. Dan moest ik heel spaarzaam zijn en letten op mijn geld. »

- *Studenten willen geen risico lopen om hun leefloon (tijdelijk) te verliezen* — Wanneer het bedrag van de studentenjob hoger is dan het bedrag van het ontvangen leefloon, verliest de student de volledige OCMW-steun. Studenten geven aan dat deze situatie hen ertoe brengt het volume van hun studentenarbeid te beperken. Ze hebben immers het gevoel dat de inspanningen die ze leveren hen niets extra ‘oplevert’.

De student met een leefloon heeft geen respijt — Studenten geven aan hoe moeilijk het is om een evenwicht te vinden tussen persoonlijk-, sociaal- en studielevens. Ze stellen dat hun OCMW hen pusht om te studeren en te werken zonder hen echt te laten genieten van broodnodige vrije tijd om te ‘recupereren’ of te rusten. Bovendien vermeldden sommige studenten dat hun vakantie beperkt is tot één maand, wat ze oneerlijk vinden. Zeker als ze het hele jaar door werken of als ze familie in het buitenland hebben die ze willen bezoeken.

« Le CPAS me pousse à faire des jobs d'étudiant. Le problème, c'est qu'il n'y a plus de job étudiant, plus assez. »

J'aimerais pouvoir arrêter de compter pour m'investir à fond dans mes études, mais ce n'est pas le cas. Le CPAS nous a fort aidés, sans lui on ne pourrait pas manger en fin de mois, mais avoir juste assez pour survivre n'est pas une vie.

Et j'ai l'impression qu'on parle souvent des DEVOIRS des étudiants... mais pas des droits ou alors posez des questions sur notre bien-être, de comment on se sent... ça n'existe pas. »

« Ce que je regrette c'est qu'on ne puisse pas faire de job d'étudiant comme on veut, car tout ce qu'on gagne en trop on doit le rendre au CPAS. J'ai donc dû arrêter mon job d'étudiant. »

« Ja, ik werkte dus in restaurant, maar er stond duidelijk een rem op. Ik werkte enkel in het weekend en soms zat ik al over het limiet qua verdiensten. Dan werd mijn leefloon deels ingehouden. Dat is wel wat vreemd vind ik persoonlijk. Allé, ik werk dan superveel als student, maar kan niets sparen of zo. Ik blijf altijd op hetzelfde budget, geen kleine beloning of bonus of zo. Ja, dat vond ik wel wat spijtig. »

« J'ai déjà très peu de temps dans mes loisirs pour pouvoir évacuer le stress accumulé. »

2.8 Suggesties voor verbetering

De studenten stelden verbetervoorstellen voor rond vier assen:

- 1. De aard van de relatie met de maatschappelijk werker** — Terwijl ongeveer de helft van de studenten tevreden was met de steun die ze van hun maatschappelijk werker kregen, gaven andere studenten twee aandachtspunten aan die in hun ervaring de relatie kunnen verbeteren:
 - *Een minder administratieve benadering van het maatschappelijk werk*, dat soms teveel focust op dossiercontrole en analyse van schoolse resultaten.
 - *Meer menselijke, persoonsgerichte relaties* — Verschillende studenten gaven aan dat ze een nauwere relatie met hun maatschappelijk werker willen hebben. Tussen de ingeplande afspraken door zouden extra informatievragen van de maatschappelijk werker welkom zijn, op zoek naar nieuwtjes of polsen of de student vragen heeft. Dit zou meteen de frequentie van het contact tussen beiden verhogen. Dit frequentere contact hoeft niet per se face-to-face te zijn, maar kan per telefoon of videoconferentie plaatsvinden.

« Maatschappelijk werker mag of kan mij (en waarschijnlijk anderen ook nog) nog meer benaderen vanuit psychologische hoek/perspectief in plaats vanuit de wettelijke hoek of zo. Jongeren die naar het OCMW komen hebben het moeilijk, we komen niet zomaar bij een OCMW aankloppen hé.

Eventueel standaard een psycholoog voorzien bij elk OCMW kan misschien een oplossing zijn. »

« Offrir plus qu'un service administratif, être plus humain : « si on se retrouve au CPAS, c'est que l'on n'a déjà pas les mêmes chances que les autres enfants. »

« J'aimerais recevoir du soutien moral et pratique au niveau de mes études, pouvoir discuter de celles-ci avec quelqu'un, car dans sa famille personne n'en a fait et personne ne peut comprendre mes besoins ou mes inquiétudes. »

« Ja, vooral af en toe vragen hoe het met de mentale welzijn is, kan al een verschil maken denk ik. Daar gewoon een beetje aandacht aan schenken. »

2. De mogelijkheid om specifieke ondersteuning te krijgen

- **Toegang tot psychologische begeleiding** — Veel studenten zouden graag beroep kunnen doen op begeleiding met het oog op hun emotioneel welzijn. Deze ondersteuning zou kunnen worden georganiseerd door derden buiten het OCMW, bijvoorbeeld door psychologen.

« Meer mogelijkheden om doorverwezen te worden naar een psycholoog en een kleine terugbetaling, daar zouden studenten van het OCMW in het algemeen veel aan hebben denk ik. Allé, ik bekijk het zo, de maatschappelijk werkers kunnen ook niet nog eens instaan voor mijn mentaal welzijn op een professionele manier zoals een psycholoog dat kan. Dus professionele hulp voor mentaal welzijn zou wel handig zijn.»

- **Coachingsessies over financieel en administratief beheer** en het voorzien in een persoon met wie de student daarover kan praten. Deze vraag kadert in de ruimere behoefte van studenten aan meer informatie.

- ### 3. Verbetering van de informatieverstrekking aan studenten
- Verschillende studenten gaven aan dat het moeilijk is om te begrijpen hoe een OCMW werkt en welke administratieve stappen allemaal moeten genomen worden. Zij uitten de vraag om toegang te hebben tot een duidelijke en bijgewerkte informatiedatabank. Deze databank zou ook alle voor hen beschikbare bijstand omvatten en aangeven hoe zij deze kunnen aanvragen wanneer nodig. Informatie zou aan studenten kunnen worden verstrekt via een studentengids samen met het GPMI, of een nieuwsbrief die ingaat op recente wetswijzigingen.

- *Meer transparantie:* Studenten willen ook beter geïnformeerd worden over beslissingen die hen aangaan. Zij zouden bijvoorbeeld graag begrijpen hoe hun leefloon wordt berekend.

« Parfois cela ne va pas et on ne nous demande jamais si cela va. »

« Parfois, on ne se sent pas bien dans ses études. On ne m'a jamais demandé si cela allait bien. »

« Donc pour les personnes qui ne connaissent rien à l'administration ni au fonctionnement d'un CPAS. Organisez donc un petit atelier où toutes les possibilités sont passées en revue. Pour que l'étudiant ait l'info immédiatement ou soit conscient de ce qui est possible. »

« We praten nog steeds over 18-19 jarigen. Die weten totaal niet hoe ze een studietoelage, het CM moeten aansluiten en werk zoeken en al dat soort zaken moeten regelen. »

« Het zijn kleine dingen die beter kunnen. De weetjes de laatste updates qua regelgeving. Een gids naar zelfstandig leven als student zou handig zijn, ik bedoel dan een boekje of zo. Gewoon iets dat je in je handen kan nemen, checklist, een allesomvattend document waar je recht op hebt. Waar gewoon alles duidelijk en gedetailleerd in staat wat ik wel en niet kan als GPMI-student.»

Sommige studenten verwezen ook naar communicatieproblemen op administratief niveau waardoor hun “geld later kwam dan verwacht”, of ze merkten dit achteraf pas omdat elke informatie daarover ontbrak.

- 4. De studentenjob** — Alle studenten gingen in op de kwestie van de studentenjob en de mogelijke impact van die studentenjob op hun leefloon. Enerzijds vraagt het OCMW hen om te werken, anderzijds moeten ze slagen in hun studies. Studentenarbeid kan echter een negatieve impact hebben op studiesucces.

Studenten die willen werken, bijvoorbeeld om wat spaargeld op te bouwen, voelen zich dubbel getroffen: ze kiezen ervoor minder tijd aan hun studies te besteden, maar het OCMW laat hen niet toe om wat spaargeld op te bouwen, zoals studenten die niet afhankelijk zijn van het OCMW dat wel kunnen doen.

Vele studenten vragen om wel spaargeld te kunnen opbouwen.

« Laat ons, de studenten, soms eens iets extra houden. Een klein extraatje is echt wel welkom. Bijvoorbeeld: als ik een maand gewerkt heb, krijg ik minder of geen leefloon. Terwijl die bonus juist zo handig zou kunnen zijn. Ik heb soms het gevoel dat men mij ik weerhouden word om aan mijn toekomst te werken. Ik heb dit al een paar keer besproken met mijn maatschappelijk werker. Maar ja, als ik dit bespreek met de maatschappelijk werker, bots je al snel op de wettelijke reglementen. »

« En Belgique, il manque une plateforme qui reprend les différentes aides sociales existantes. J'ai la chance de pouvoir chercher les informations et les comprendre, ce n'est pas le cas de tous. »

« Ik ben heel spaarzaam. Ik heb een goed spaarpotje. Er wordt geld afgehouden van mijn leefloon omdat ik een spaarpotje heb. Ik leef spaarzaam maar wordt benadeeld. 50 euro minder per maand. Dat is 500 euro per jaar. De maatschappelijk werker durft ook niet goed tussen te komen bij bijvoorbeeld medische kosten zoals tandarts bezoek vanwege mijn spaarpot en dat is spijtig. »

« Ja zo met dat studentenwerk dat ik een kleine spaarpot of zo kon opbouwen. Want ja, het waren soms wel echt krappe maanden. Terwijl ik continue bezig was met lessen volgen, studeren, werken of huishouden. Dus dat had wel beter gekund. »

3. De ervaring van niet-studenten

3.1. Het eerste contact met het OCMW

Complexe en verschillende contexten — Doorheen hun levensverhalen illustreren de jongeren de door de maatschappelijk werkers al vermelde situaties of waar de dossieranalyse van instroom in het GPMI al op wees.

- Velen passeren bij verschillende opvangorganisaties vooraleer ze naar het OCMW worden doorverwezen.
- De meeste jongeren bevinden zich op een moment van ontwrichting (gezinsproblemen, misbruik, financiële moeilijkheden, enz.) en nemen zelf het initiatief om zich tot het OCMW te wenden of worden er naartoe geleid door een familielid dat een soortgelijke situatie heeft meegemaakt.
- Anderen waren al vertrouwd met het OCMW, omdat ze in hun hoedanigheid van samenwonende begunstigden van een leefloon waren geworden.

De levensweg van de jongeren ging langs hindernissen en hun “rugzak” is ondanks hun jonge leeftijd soms behoorlijk zwaar:

- Talrijke gezondheidsproblemen die hun arbeidsvermogen beperken (autisme, migraine, psychose)
- Opgenomen in een instelling waarna op 17-jarige leeftijd zelfstandigheid volgt
- Tiernermama: eerste zwangerschap op 17-jarige leeftijd, met verblijf in een tehuis voor moeder en kinderen
- Kamertraining: pleegzorg en daarna vaste verblijfplaats

Het profiel van de 24 geïnterviewde niet-studenten:

- 14 meisjes - 10 jongens
- 18 tot 26 jaar oud - gemiddelde leeftijd 22,5 jaar
- 19 jongeren wonen alleen, 5 jongeren wonen bij hun ouders
- 7 jongeren hebben kinderen
- 14 jongeren hebben secundair onderwijs afgerond
- 12 jongeren werken parttime
- 12 jongeren krijgen een vorm van budgetbeheer

« Ik ben even bij een vriendin ingetrokken. Zij vertelde mij over het OCMW en het JAC. Zij wist er veel over want zij was er zelf ook bij. Die hebben me geholpen met zoeken naar een studio. »

- Verblijf in een daklozenopvang
- ...

Verschillende redenen voor schooluitval — Stoppen met school gebeurt meestal tijdens de tijd op een middelbare school, als gevolg van een resem problemen:

- Gezinsproblemen die kunnen leiden tot het uiteenvallen van het gezin
- Psychologische en/of fysieke problemen
- Verslaving
- Dakloosheid
- Zwangerschap
- Demotivatie na talrijke opeenvolgende mislukkingen
- ...

« Geloof mij, ik ben niet blij dat ik altijd terug naar het OCMW moet. Ik wil dat zelf ook liever niet. Allé, ik ben ook niet tevreden over mezelf. Ik blijf het zeggen, dat is geen vrijwillige keuze van mij dat ik bij het OCMW ben. Ik zie dat echt als een laatste optie, als een reddingsboei om het zo te zeggen. »

Zich tot het OCMW wenden is niet altijd gemakkelijk — Naast een gebrek aan kennis over de opdracht van het OCMW, spreken jongeren over verschillende obstakels om bij het OCMW aan te kloppen. Deze obstakels kunnen hun bezoek aan het OCMW verhinderen of vertragen:

- *Stigmatisering op het niveau van het OCMW.* Jongeren zijn er niet trots op dat ze een rechthebbende zijn bij het OCMW.
- *Het OCMW is indrukwekkend.* Voor de eerste keer aankloppen bij een OCMW is niet gemakkelijk. De gesprekken zijn diepgaand en intens. En er wordt veel informatie of documenten opgevraagd die jongeren niet noodzakelijk hebben.

« Je me sens exclu parce que je suis au CPAS. Car la société me colle aussi une étiquette parce que je suis au CPAS. (parfois ce sentiment est exacerbé par le CPAS lui-même - comportement). »

3.2. Ondersteuning en begeleiding door het OCMW

De jongeren gaan naar een OCMW om financiële hulp en ondersteuning te vragen bij het oplossen van hun vele problemen — Bovenop het leefloon, komt volgende hulp aan bod:

- Hulp bij administratieve procedures
- Ondersteuning thuis door externe organisaties
- Een vorm van budgetbeheer
- Hulp bij huisvesting
- Medische hulp (bijvoorbeeld voor psychologische problemen)
- Sociaal-culturele activiteiten
- Ondersteuning bij de opvoeding van kinderen
- Mobiliteit: gratis of goedkoper vervoer (buskaart)
- ...

Jongeren zijn zich bewust van hun persoonlijke verantwoordelijkheid — Sommige jongeren geven aan dat de ondersteuning door hun OCMW ook hun persoonlijke inzet impliceert. Zonder zelf expliciet te verwijzen naar de doelstellingen van een GPMI, beschrijven ze de aanpak waarbij de begunstigde een mede-actor is van zijn/haar vooruitgang.

« Ik krijg steun bij de gedragsproblemen van mijn kinderen, ik krijg ook raad bij mijn relaties en sociaal netwerk. Ze hebben me wegwijs gemaakt naar de kledingcontainer en een psycholoog. »

« Les besoins qui sont prioritaires aujourd'hui sont des choses sur lesquelles ils ne peuvent pas travailler. Cela dépend entièrement de moi. Les choses qu'ils pouvaient faire, les finances, le logement ils s'en sont occupés. »

3.3. De perceptie van de ondersteuning door het OCMW

Opvolging en evaluatiemomenten — De begeleiding van de jongeren wordt beschreven als zeer intensief en kan gaan van één keer per maand tot één tot zelfs meerdere keren per week. De frequentie van de begeleidingsmomenten hangt nauw samen met de doelstellingen van de jongere, die bijvoorbeeld een baan zoekt, of deeltijds werk of vrijwilligerswerk. Andere jongeren zijn ziek. Vaak combineren ze meerdere problemen.

De ondersteuning vindt plaats in de lokalen van het OCMW, maar soms ook telefonisch of per e-mail. Dit is afhankelijk van de behoeften en wensen van de begunstigde. De ondersteuning gebeurt meestal intensiever aan het begin van een begeleidingstraject.

- *Jongeren maken geen expliciet onderscheid tussen de opvolging en een evaluatie-moment* — Jongeren vermelden contacten met hun maatschappelijk werker, maar maken geen onderscheid tussen een “gewone” opvolging en een evaluatiemoment.
- *Hulp bij budgetbeheer* — De helft van de geïnterviewde jongeren krijgt hulp bij financiële zaken van het OCMW. Ze maken niet noodzakelijk een onderscheid tussen de budgetbegeleiding en strikt budgetbeheer. Soms heeft de jongere meerdere gesprekspersonen binnen het OCMW, één voor algemene opvolging en één “die mijn loonbriefjes in de gaten houdt”.

Factoren van tevredenheid over de begeleiding

- *De steun van de maatschappelijk werker* — De maatschappelijk werker is de hoeksteen in de ondersteuning die het OCMW biedt. De jongere weet dat hij bij hem terecht kan voor alle moeilijkheden. De meeste jongeren vinden hun maatschappelijk werker sympathiek, ook al omdat ze allemaal “verhalen hoorden van andere begunstigden die een vreselijke relatie hadden met hun maatschappelijk werkers”.

« Ik ben al lang niet meer op kantoor geweest, maar we hebben maandelijks wel contact via mail en telefoon. In het begin ben ik wel heel veel op kantoor geweest voor financiële zaken te regelen, ze wilden een beetje controleren dat ik geen al te vreemde uitgaven deed en zo. »

« Op mijn 17de ben ik dan alleen gaan wonen. Dat was een zware periode voor mij, in een depressie gesukkeld. Mijn school laten vallen. Het OCMW heeft me dan later aangespoord om het school terug op te nemen. Ik heb dan besloten om dat toch te doen, en het OCMW heeft me er wel in gesteund. »

« Je n'y vais qu'une fois par mois, mais je peux toujours m'y rendre en cas de besoin. Je le sais, ils me l'ont souvent dit. »

- *Het OCMW laat toe om stappen vooruit te zetten* — Verschillende jongeren verklaarden dat de steun van de maatschappelijk werker hen in staat had gesteld verder te gaan dan ze voor mogelijk hadden gehouden. De geboekte vooruitgang moedigt hen aan om die inspanningen voort te zetten.

« Je suis vraiment considéré comme un inadapté. Mon bien-être mental est également totalement ignoré. J'ai fait un burn-out et cela n'a jamais été pris au sérieux par eux. »

Elementen van ontevredenheid over de ondersteuning

De jongeren noemen een aantal factoren die hun ervaring met het OCMW negatief beïnvloeden:

- *De jongere voelt zich niet gerespecteerd en/of niet erkend* — Sommige jongeren voelen zich een last voor het OCMW en de maatschappij. Ze hebben het gevoel dat hun individualiteit niet genoeg gerespecteerd wordt.
- *De jongere wordt onder druk gezet* — Sommige jongeren vinden de gesprekken met een maatschappelijk werker stressvol. Er worden persoonlijke zaken doorgesproken, waarmee de jongere soms moeilijk kan omgaan. Sommige jongeren krijgen stress wanneer bij verwijzingen naar mogelijke sancties als ze onvoldoende vooruitgang boeken. Dit geldt vooral wanneer de relatie met de hulpverlener soms conflictueus zijn.
- *Resultaten blijven uit* — Als de door de jongere behaalde resultaten niet aan zijn eigen verwachtingen voldoen, is hij vaak teleurgesteld over de gekregen begeleiding en bestaat het risico van demotivatie.

« Ils s'inquiètent constamment des progrès que je dois faire, sinon je perdrai mon revenu d'intégration. Je trouve ces menaces ennuyeuses et inutiles. Plus d'entretiens avec le travailleur social ne sont certainement pas nécessaires, moins d'entretiens ne sont peut-être pas une bonne idée non plus. »

« Kijk, ik had verwachtingen van het OCMW. In de zin van, nu kan ik eindelijk echt beginnen aan het leven. Maar nu merk ik dat het eerder gewoon een vicieuze cirkel is. Ik zit er al drie jaar bij het OCMW. Het werkt gewoon niet meer motiverend. Ze doen daar ook maar wat precies. »

3.4 Gebieden die voor verbetering vatbaar zijn

De jongeren hebben niet veel gezegd over mogelijke verbeteringen. Toch werden er verschillende pistes aangegeven. Deze komen overeen met de voorstellen die de studenten hebben gedaan:

De houding van de maatschappelijk werker — Sommige jongeren gaven aan dat de OCMW's meer klemtoon moeten leggen op het menselijke aspect. Emotionele steun is zeer belangrijk, net zoals communicatie en vooral de verduidelijking van regels en verwachtingen.

De controle die jongeren krijgen in het kader van budgetbegeleiding of -beheer wordt soms als infantiliserend en bijzonder opdringerig ervaren.

De mogelijkheid van extra inkomsten — Jongeren geven aan dat het ontvangen van een leefloon “betekent dat je elke maand overleeft in plaats van leeft”. Zij vinden dat “een beetje extra geen kwaad kan”. Zij betreuren het dat zij niet “iets extra's” mogen verdienen zonder dat dit van het leefloon wordt afgetrokken.

« Het is de eerste keer dat een maatschappelijk werker mij niet doet denken aan een administratief medewerker. Ik was dus vroeger al eens cliënt geweest bij een ander OCMW-bureau. Daar had ik slechte ervaringen mee. De eerste maatschappelijk werker begreep mij nooit en deed veel te weinig. Ik had de begeleiding dan laten stopzetten. Ik geloofde gewoon niet meer in de steun van het OCMW. »

« Wat ik met momenten lastig vind, is soms de controle die ik krijg. Ik vind het moeilijk om een bepaalde uitgave te doen omdat die allemaal gecontroleerd kunnen worden. Ik heb dan schrik dat ik op het matje zal geroepen worden. Maar ja, het geld is niet van mij, ik krijg dat van de staat, dus op zich is het wel logisch. »

3.5. Vooruitzichten voor onderwijs

Sommige jongeren overwegen een terugkeer naar het onderwijs — Verschillende jongeren stopten met hun studie door psychologische problemen. Deze studenten uiten de wens om op termijn weer naar school te gaan wanneer hun specifieke problemen zijn opgelost. Zij geven aan dat de maatschappelijk werker hen in die richting niet lijkt te willen volgen.

Het OCMW begeleidt de jongeren niet naar studies, maar eerder naar werk — De jongeren geven aan dat het OCMW hen niet voorstelt om hun schoolloopbaan terug op te nemen. In het beste geval aanvaardt de maatschappelijk werker dat de jongere een opleiding volgt als hij niet snel werk vindt.

Terugkeer naar school is geen prioriteit — Verschillende jongeren geven aan dat, hoewel ze dit niet uitsluiten, een terugkeer naar school geen prioriteit is. Ze kunnen dit pas overwegen als ze financieel zelfstandig zijn. En voor hen zijn het niet de studies die daartoe leiden.

« Je n'ai pas de diplôme CESS, l'obtenir est un souhait, mais pas ma priorité, la priorité est la stabilité financière »

« Ik wil op termijn genoeg verdienen om zonder het OCMW verder te gaan in mijn leven. Ik heb er nog niets over verteld tegen mijn maatschappelijk werker. Ze zouden het ook niet zo erg vinden denk ik. »

« Je n'étudie pas à cause de mes problèmes de santé mentale. Je veux d'abord les maîtriser et m'en débarrasser. Plus tard, je veux reprendre des études. Surtout dans le domaine des soins de santé. Mais à cause des problèmes, je n'ai pas réussi à terminer mes études secondaires. »

« Ik ben gestopt met studeren vanwege de therapie die ik moest volgen. Dat viel niet met elkaar te combineren en de therapie was echt wel belangrijker. Ik wil later wel terug beginnen studeren. Toen ik dat vertelde aan mijn maatschappelijk werker was er al een klein dispuut. Zij wilt liever dat ik me na de therapie eerst inschrijf bij de VDAB of begin met werken. Ik wil direct terug gaan studeren. Ze is er dan wel meegaand in en is bereid om erover te spreken met het comité. Het zal dan volgens haar eerder hogeschool zijn dan universiteit. »

« Ik heb nog een diploma verkoop van het middelbaar, de maatschappelijk werker wil eigenlijk dat ik daar iets in zoek. Maar de verkoop ligt mij gewoon niet meer. »

« La raison pour laquelle je ne veux pas retourner à l'école est que je veux d'abord être financièrement autonome. Ainsi, j'aurai plus confiance en moi dans la vie. Oui, en fait, je veux juste me sortir du CPAS le plus rapidement possible. »

4. Enkele inspirerende praktijken

Tijdens de gesprekken werden de gesprekspartners uitgenodigd om inspirerende praktijken die zij kennen te delen. Hieronder volgen de genoemde initiatieven:

De organisatie van informatiesessies door het OCMW voor leerlingen van het 5de en 6de middelbaar onderwijs.

Vertrekkende van de vaststelling dat jongeren het OCMW en haar opdrachten niet kennen, organiseerde een OCMW informatiesessies in de lokale middelbare scholen. Tijdens deze informatiesessies ontdekken de leerlingen de rol en de werking van het OCMW. Het was meteen een gelegenheid om een "begrotingsspel" te spelen, waarmee leerlingen bepaalde vaardigheden kunnen verwerven:

- Administratief beheer
- Algemene kennis van budgetbeheer zoals dat normaliter van ouders wordt verlangd

In samenwerking met andere gemeenten zullen binnenkort meerdere workshops over budgetbeheer worden georganiseerd voor dezelfde doelgroep.

Het opzetten van een programma voor prestatiebeheer voor leerlingen

Het groeiende aantal jongeren met een GPMI-student zette dit OCMW ertoe aan om met de hulp van een gegevensanalist een programma te ontwikkelen voor de opvolging van studieresultaten. Dit programma zal binnen het OCMW met een structureel gegevensbeheer een objectivering van het academische succes dan wel falen toelaten.

Samenwerking van het OCMW met een externe organisatie, de Leerwinkel

De 'Leerwinkels' zijn een netwerk van plekken die informatie geven over levenslang leren. Mede gefinancierd door de Vlaamse gemeenschap biedt een Leerwinkel jongeren en volwassenen informatie en begeleiding bij het kiezen van een opleiding, training of onderwijs. Leerwinkels willen zoveel mogelijk ontwikkelingskansen bieden aan elke persoon met een leervraag.

In een samenwerking met een OCMW voert een Leerwinkel een test uit die peilt naar de interesses van jongeren, om hen vervolgens te helpen hun weg te vinden in het studieaanbod. De Leerwinkel onderzoekt ook de motivatie van jongeren en geeft begeleiding bij het uittekenen van een studietraject.

De Leerwinkel werkt ook voor anderstalige nieuwkomers met een diploma. Het begeleidt hen in een omscholingstraject om het diploma uit hun land van herkomst optimaal te benutten.

Andere OCMW's werken ook samen met externe partners in het kader van:

- Het traject van jonge niet-studenten: met de hulp van een vereniging van oud-leerkrachten die deze jongeren begeleidt bij het uitzetten van hun traject in het leven
- Jobcoaching: met de organisatie Emino, die actief is op de Brusselse en Vlaamse arbeidsmarkt, of met de steun van de VDAB

VI. Besluit en aanbevelingen

1. Preambule

Klankbordgroepen overschouwen de resultaten door “het veld” — Na de kwantitatieve en kwalitatieve analyses die tijdens het onderzoek werden uitgevoerd, verkenden vier focusgroepen een aantal stellingen zoals de onderzoeksresultaten die suggereerden.

Vier focusgroepen van 2 uur met experts en 1u15 met studenten werden online gehouden, respectievelijk in het Frans en het Nederlands. De homogene samenstelling van de groepen maakte diepgaande discussies mogelijk tussen deelnemers met een vergelijkbare achtergrond. De taak van de groeps gesprekken bestond erin een aantal resultaten van het onderzoek te valideren, mogelijke inspirerende praktijken te identificeren en ontwerpaanbevelingen te formuleren.

Met instemming van alle deelnemers werd van elke discussie een video-opname gemaakt.

Aan de focusgroepen met professionals participeerden 22 Nederlandstalige en 25 Franstalige deelnemers: OCMW-verantwoordelijken, maatschappelijk werkers en andere medewerkers van OCMW's en een inspecteur van de inspectiedienst van de POD MI. Om de groepen samen te stellen werd een uitnodiging tot deelname verstuurd naar de OCMW's van de initiële steekproef en werd de oproep gepubliceerd in de E-cho nieuwsbrief van de POD MI van maart 2023.

Daarnaast vonden twee gespreksgroepen plaats met in totaal 26 studenten: 13 Franstalige en 13 Nederlandstalige jongeren. Dit waren deelnemers aan de online enquête die ermee hadden ingestemd om in een later onderzoeksstadium opnieuw te worden gecontacteerd.

2. Jongeren weten niet dat ze een GPMI ondertekenden

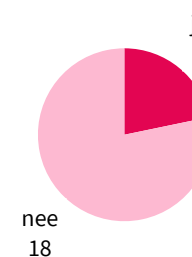
Jongeren kennen de afkorting GPMI niet — Op de vraag “wie weet wat een GPMI is, of waar de afkorting GPMI voor staat” hadden slechts 5 van de 23 studenten een eerste antwoord. Slechts één student - een toekomstig maatschappelijk werker - kan de betekenis van het woord correct aangeven, een andere merkt op dat hij vermoedt dat het een “sociaal integratieproject” is. Deze onbekendheid met de term is niet verwonderlijk, aangezien maatschappelijk werkers zelf toegeven de term niet of nauwelijks te gebruiken en het instrument liever “het contract”, “het project” of “het plan” noemen.

Jongeren herinneren zich zelden een GPMI-contract te hebben ondertekend — Jongeren herinneren zich overeenkomsten met hulpverleners, maar deze staan los van het contract.

Het GPMI als druk- en sanctiemiddel veeleer dan ondersteuning — Studenten melden dat ze veel druk voelen van maatschappelijk werkers om aan hun verschillende verplichtingen te voldoen. Sommige maatschappelijk werkers lijken de dreiging van het “intrekken van het leefloon” te gebruiken om jongeren “in het gareel” te houden. Anderzijds bevestigen verschillende OCMW's en maatschappelijk werkers dat zij het GPMI-contract vooral gebruiken als sanctiemiddel en niet als een echt ondersteuningsinstrument.

Moet het GPMI daarom een andere naam krijgen? — Verschillende maatschappelijk werkers stelden voor om het instrument een andere naam te geven, eenvoudiger en dynamischer, wat toegankelijker zou zijn voor de doelgroep van studenten.

Weten de 18-25-jarigen wat een GPMI is (n=23)

Antwoorden van studenten die deelnamen aan de focusgroep

« Le mot PIIS ne signifie pas nécessairement quelque chose pour eux, car nous utilisons le terme 'contrat'. Par contre, ils savent qu'ils ont signé un contrat. »

Maatschappelijk werker (focusgroep)

« Een GPMI is verplicht, maar bij het OCMW worden er zoveel documenten ondertekend. De afspraken onthouden jongeren wel, maar dat dat in een contractvorm gegoten werd, weet ik niet of jongeren er zo bewust van zijn. »

Maatschappelijk werker (focusgroep)

« Le CPAS me met la pression sur le respect des clauses et par rapport aux résultats. »

Student (focusgroep)

3. Studeren zou zonder ondersteuning van het OCMW moeilijk of onmogelijk zijn

De overgrote meerderheid van de studenten met een GPMI-student zou ook zonder (financiële) steun van hun OCMW hun studie proberen voort te zetten — Het niet hebben van begeleiding van een maatschappelijk werker weerhoudt studenten er niet van hun studie te beginnen of voort te zetten. Studenten die steun aanvragen bij een OCMW zijn vaak vastberaden om hun studie te vervolmaken. Tegelijk beklemtonen sommigen dat zonder de financiële steun van hun OCMW het voor hen eenvoudigweg onmogelijk zou zijn om hun studies te realiseren.

Het leefloon leidt naar een comfortabeler studentenleven — De (financiële) steun van het OCMW speelt uiteraard een belangrijke faciliterende rol. Dankzij het leefloon en eventuele andere financiële steun kunnen studenten een aantal persoonlijke problemen en moeilijkheden oplossen, zoals de toegang tot individuele huisvesting dan wel een kot. Verschillende studenten geven aan dat ze door de financiële steun van het OCMW het einde van de maand en de studies met meer gemoedsrust tegemoet kunnen zien, met veel minder financiële kopzorgen. Deze gemoedsrust heeft een positieve invloed op hun succes en de duur van hun studies.

Toch geven sommige studenten aan dat het zonder de financiële steun moeilijk voor hen zou zijn geweest om aan hun studie te beginnen en dat ze gedwongen zouden zijn geweest om de arbeidsmarkt te betreden.

Steun van het OCMW gaat verder dan de studie — De door het OCMW geboden steun kan andere gebieden van het leven van de studenten bestrijken, afhankelijk van hun behoeften.

« Het opzet is dat er een leefloon wordt gegeven om mensen kansen te geven om te studeren. De studenten willen een diploma behalen. Dus de focus ligt voornamelijk op dat studeren. Maar hangt een beetje af van de omliggende omstandigheden, als ik kijk naar mijn cliënten. Dit is voornamelijk het geval bij een student die nog inwoont bij de ouder(s), daar kun je je bijna uitsluitend toeleggen op de schoolresultaten. Bij de alleenwonende student is dit anders, die komt ook nog andere zaken tegen op z'n pad. »

Maatschappelijk werker (focusgroep)

« Sans le CPAS, j'aurais tout de même fait des études. Mais plus difficilement. »

Student (focusgroep)

« Ik kan wel zonder steun studeren. Ik betaal alles zelf van mijn studie. Ik heb OCMW nodig voor privé zaken : huur en elektriciteit. Dat soort zaken. »

Student (focusgroep)

« Au lieu du long mot PIS qu'il faut ensuite réexpliquer et que les étudiants ne comprennent pas. Abandonner le terme contrat. Parler de plan ou de plan d'orientation. »

Maatschappelijk werker (OCMW)

Voor studenten die nog inwonen bij een ouder(s), kan de steun van de maatschappelijk werker zich richten op de schoolresultaten. Daarentegen bij meer geïsoleerde studenten, zonder sociaal netwerk, is de ondersteuning meestal breder en richt die zich niet alleen op de studie, maar op de hele leefomgeving van de student.

« Sans le RIS, je n'aurais jamais eu les moyens d'étudier et aurais été forcé de trouver un travail ne demandant pas de formation et ma vie aurait sûrement été aussi catastrophique que celle de mes parents. Je suis heureux et fier d'habiter dans un endroit où les inégalités sociales et la misère sont combattues. »

Student (online enquête)

« Étudier en étant bénéficiaire du CPAS permet de réaliser ses études plus confortablement et de s'y concentrer entièrement. »

Student (online enquête)

« De steun ging ruimer : wat wil ik met mijn leven? Verre toekomst plannen... Daar hielpen ze nu mee. »

Student (focusgroep)

4. Studenten slagen in hun studie

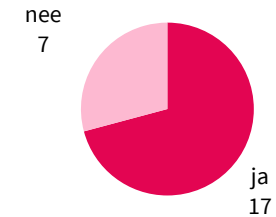
Studenten met een leefloon boeken vooruitgang in hun studie — Met name jongeren met een GPMI-student in het hoger onderwijs volgen vergelijkbare trajecten als 'reguliere' studenten.

Met het GPMI-student kunnen jongeren zich concentreren op hun studie — Dankzij de financiële steun die ze ontvangen, zijn studenten minder afgeleid door financiële kwesties en kunnen ze zich meer op hun studie concentreren.

Hoewel de steun van het OCMW naar een grotere motivatie leidt, voelen sommige studenten een druk: het risico om hun leefloon te 'verliezen' wanneer ze de verplichtingen van hun GPMI-student niet nakomen.

Succes is een relatief begrip — Succes definiëren is een lastige oefening. Bovendien zijn veel OCMW's niet in de mogelijkheid om het succes van 'hun' studenten te objectiveren. Wel namen verschillende OCMW's een aanvang met het creëren van instrumenten voor zo'n gegevensanalyse. Bovenop de cijfers: “Zelfs als de student zijn studies niet afmaakt, maximaliseren de vaardigheden die hij verwierf door te studeren zijn kansen op professionele integratie, wat een prestatie op zich is!” Maatschappelijk werker (Focusgroep).

Ik slaag (bijna) even goed als studenten die niet door het OCMW geholpen worden (n=24)

Antwoorden van studenten die deelnamen aan de focusgroep

« Il y'a moins de stress, j'ai été beaucoup plus concentrée sur mes études sans jamais devoir redoubler ... »

Student (online enquête)

« Ik heb niet het gevoel dat omdat ik bij het OCMW ben dat mijn punten naar beneden duwt. Ik heb juist minder zorgen. Ik kan me meer toelagen op mijn studies. En dat gaat niet slechter dan bij anderen. »

Student (focusgroep)

« Je suis menacée de perdre mon CPAS pour un cours ... »

Student (focusgroep)

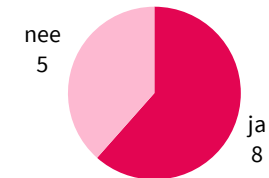
Het vooruitzicht niet langer afhankelijk te zijn van het OCMW — Studenten met een GPMI-student willen op termijn ‘op eigen benen staan’, volledig onafhankelijk van het OCMW. Ze zien de steun van het OCMW als een tijdelijke fase, die eindigt wanneer ze afstuderen en de arbeidsmarkt kunnen betreden.

Hoe sneller ze afstuderen, hoe sneller die ‘vrijheid’ in het verschiet ligt.

« Afstuderen om te beginnen, en gewoon volledig autonoom kunnen zijn. Tegen het OCMW kunnen zeggen: ‘dankjewel om mij te helpen, maar nu kan ik het alleen.’ Dat is het grootste doel voor de komende jaren. »

Student (individueel interview)

Het GPMI-student vergroot mijn kansen op het vinden van een baan (n=13)

Antwoorden van studenten die deelnamen aan de focusgroep

5. Verschillende studentenprofielen

Leerlingen uit het secundair onderwijs en studenten uit het hoger onderwijs zijn in veel opzichten andere groepen — Jongeren met een GPMI-student in het secundair onderwijs bezitten vaak een ander profiel dan andere scholieren, terwijl studenten uit het hoger onderwijs, maar met een GPMI-student, dichterbij hun 'reguliere' collega's staan.

De maatschappelijk werkers en de jongeren zelf zijn het erover eens: een student van 18 jaar of ouder die nog secundair onderwijs volgt, bezit waarschijnlijk een moeilijk persoonlijk traject waarin hij, tenzij hij een zevende beroepsjaar volgt, al een zekere onderwijsachterstand heeft opgelopen. De meeste leerlingen in het secundair onderwijs zijn jonger dan 18 jaar en hebben dus geen recht op een leefloon.

De maatschappelijk werkers begeleiden deze jongeren anders, omdat deze groep door hun onderwijsmoeilijkheden het risico loopt om de school voortijdig te verlaten. In tegenstelling tot studenten uit het hoger onderwijs die een levensplan bezitten - studeren - zijn deze jongeren nog op zoekende naar een levensweg en kloppen ze niet allemaal aan bij een OCMW. Sommigen melden zich via organisaties die hen naar een OCMW doorverwijzen, of ze maken ingrijpende gezinssituaties of -breuken mee waardoor derden hen naar het OCMW doorverwijzen. Anderen daarentegen krijgen toegang tot het leefloon als samenwonende van een rechthebbende.

Hen motiveren, aanmoedigen en begeleiden bij het oplossen van hun problemen zijn uitdagingen die de maatschappelijk werker aangaat met veelvuldige contacten met de jongere.

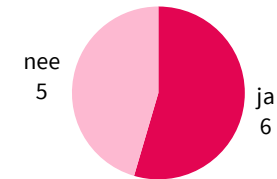
Toch zijn er overeenkomsten tussen beide groepen:

- *Een gebrek aan kennis over het OCMW, hoe dat werkt en welke hulp er beschikbaar is.* Instellingen, scholen, organisaties, het persoonlijke netwerk... zijn allemaal wegen die de student naar een OCMW kunnen leiden. Sommige studenten hebben geen toegang tot deze kanalen en komen pas laat bij een OCMW, wanneer hun persoonlijke situatie (nog) verslechterde. Veel studenten stellen dat ze een gebrek aan kennis hebben over het OCMW. Zij vertellen dat zij geen duidelijk en globaal zicht hebben op de werking ervan, dat het hen ontbreekt aan informatie over de stappen die ze moeten ondernemen of het aanbod van het OCMW, of nog op de verschillende steunen waarop zij aanspraak kunnen maken.
- *Behoeftte aan psychologische ondersteuning.* Jongeren met een GPMI-student benaderen een OCMW niet zonder reden. Het zijn jonge mensen, wiens 'rugzak' soms al behoorlijk vol zit. Veel studenten zeggen dat ze lijden aan psychische stoornissen (angst, depressie, psychotische stoornissen, enz.). Zij zouden graag deskundige professionele zorg krijgen voor deze stoornissen. Momenteel is deze ondersteuning beperkt tot enkele gratis sessies. Daarna moeten de jongeren ervoor betalen. Door hun beperkte financiële middelen hebben de meesten van hen echter geen toegang tot de noodzakelijke behandelingen en/of therapieën en stopt de psychologische ondersteuning.

Maatschappelijk werkers zien de noodzaak van counseling, maar aarzelen om het in het GPMI op te nemen.

Verschillende profielen, verschillende ondersteuning? — Verschillende maatschappelijk werkers gaven aan dat er meer onderscheid moet komen tussen de alleenstaande student (alleenwonend) en de samenwonende student (samenwonend met ouders - meestal een

Weten 18-25-jarigen dat ze bij moeilijkheden bij het OCMW terecht kunnen (n=11)

Antwoorden van studenten die deelnamen aan de focusgroep

« Ik wist zeer laat dat ik bij het OCMW terecht kon. Ik sukkelde al lang met studeren en alleenwonen. Pas toen ik dakloos was, zegden instanties mij dat. Ik had toen al een jaar recht daarop. Maar ik wist dat niet. »

Student (focusgroep)

« ... er ligt nog een drempel bij studenten om zich bijvoorbeeld psychologisch te laten begeleiden. Als je dat dan nog eens gaat opnemen in zo'n contract, is dat voor hen heel demotiverend. Omdat wij het GPMI ook wel gebruiken als sanctiemiddel. Het GPMI is voor de maatschappelijk werker ook iets in handen hebben om de student te schorsen voor een maand. Als je dan psychologische begeleiding erin gaat zetten en dat loopt wat moeizaam (wat vaak het geval is), is dat niet zo bevorderend voor de hulpverlening. »

Maatschappelijk werker (focusgroep)

alleenstaande moeder). Volgens deze maatschappelijk werkers zouden deze studenten minder financiële problemen ontmoeten dan studenten die alleen wonen of andere leefloongerechtigden.

Alleenwonende studenten worden geacht financieel veel zwakker te staan, ondanks het feit dat zij wellicht een iets hogere studiebeurs ontvangen. Maatschappelijk werkers stellen daarom voor om deze doelgroep meer door het OCMW te ondersteunen dan samenwonende studenten.

6. Het veranderende onderwijslandschap en de rol van de maatschappelijk werker

De complexiteit van het (hoger) onderwijs heeft gevolgen voor de rol van de maatschappelijk werker — Het onderwijslandschap veranderde de afgelopen jaren sterk en werd bijzonder complex om te begrijpen.

Maatschappelijk werkers geven aan dat ze te weinig kennis hebben op dit gebied. Dit maakt het voor hen erg moeilijk om studenten advies te geven over hun studierichting, voortgang, enz.

Meer tijd krijgen om studenten te begeleiden wordt essentieel, evenals het verwerven van meer expertise en kennis over het onderwijslandschap.

Samenwerking met andere, externe diensten lijkt aangewezen.

Deze complexiteit wordt ook ervaren door studenten die zich moeilijk kunnen oriënteren. En maatschappelijk werkers hebben zelden personen waarop ze kunnen terugvallen om hen daarbij te helpen.

« dat de studies ingewikkeld in elkaar zitten. Dat vind ik ook wel, je merkt er zijn zoveel verschillende soorten studies dat het echt nog moeilijk is om te begrijpen van hoe ziet het traject er uit, wanneer hebben ze examens, wanneer niet. Je moet eigenlijk al een goed contact hebben met de sociale dienst van de school en de trajectbegeleider daar, terwijl dat die er ook niet altijd zijn bij ieder traject. Het is niet evident. »

Maatschappelijk werker (focusgroep)

« Maak een instrument rond studiekeuze, het juiste advies te geven. Ook om de studie-resultaten te kunnen interpreteren. Om aangepaste trajecten te kunnen uitwerken of al dan niet goed te keuren. Het studielandschap is ook heel erg complex geworden. »

Maatschappelijk werker (focusgroep)

7. De meeste studenten met GPMI hebben een studentenbaan

Niet werken leidt tot sancties — De meeste studenten hebben een studentenjob tijdens de zomermaanden of ergens gedurende het jaar, zoals ook aangestipt in het GPMI-contract. Maatschappelijk werkers melden dat het niet hebben van een studentenbaan de belangrijkste aanleiding tot een sanctie is.

Studentenarbeid in zijn huidige vorm is een bron van moeilijkheden voor de jongeren — Naast de stress veroorzaakt door het risico op een sanctie, wijzen studenten op een reeks werkgerelateerde moeilijkheden:

- Er zijn aanzienlijke verschillen tussen OCMW's
- Het is niet altijd mogelijk een baan te vinden
- Sommige opleidingen zijn moeilijk te combineren met werken
- Werken impliceert minder tijd om te studeren
- Het succes van in de schoolloopbaan kan worden beïnvloed door arbeid
- Werken brengt veel administratief beheer met zich mee (loonfiches opvragen en doorgeven)
- Werken is financieel niet aantrekkelijk
- Door werk en studies te combineren resten er voor de student weinig adempauzes

Studenten zouden meer willen profiteren van de vruchten van hun arbeid.

« Mon premier assistant social voulait absolument que je travaille, or on me retirait la moitié de ce que je gagnais. J'aurais pu utiliser ce temps pour étudier. »

Student (focusgroep)

« ik deed echt moeite om te werken, maar als je teveel verdient, valt je leefloon weg. Ik werkte heel hard. De hele zomer. En dan viel mijn leefloon weg. Ik deed moeite voor mijn eigen geld. Waarom moest ik dan werken? Ik kon evengoed op mijn gat blijven zitten. En had niets meer geld want ze hielden leefloon in. Het leek op bestraffen. Dat stimuleert niet. Nu kon ik eens iets extra hebben of wat sparen. Dat wordt meteen afgepakt van jou. Wij willen echt wel werken, maar laat het ons dan houden. »

Student (focusgroep)

« J'essaye de travailler de temps en temps, car même quand on travaille, le CPAS refait un calcul et 'il estime que notre salaire est trop haut, il ne donne pas de RIS. Car nous savons subvenir à nos besoins avec ce que nous avons gagné. Je trouve les choses mal faites, pourquoi nous inviter à bosser, si pour dernière ne pas fournir d'aide quand le salaire est trop haut. Justement ça pousse les gens à rester dans le canapé et profiter du système. »

Student (focusgroep)

« Ik wil werken en bijverdienen. Ik wil niet profiteren. Ik had gewerkt, tweemaal per maand, moest dat signaleren aan OCMW en wachten op antwoord. Het vertraagde nog bij het OCMW omdat ze herberekenen omdat je verdiende. Ik kon mijn kot niet op tijd betalen daardoor. Eerst loonfiche binnenbrengen bij OCMW... Ik doe moeite en heb last. Ik kon dat goed gebruiken hé. Ik was alleen. Ik had kosten: wassen, scooter, gsm, fiets, ... »

Student (focusgroep)

8. De geografische afstand van studenten uit het hoger onderwijs beïnvloedt de relatie met de maatschappelijk werker en de ondersteuning die zij krijgen

Veel studenten wonen in de stad waar ze studeren, afgesneden van hun OCMW — De afstand tussen de stad waar de student naar school gaat en de locatie van het OCMW bemoeilijkt zondertwijfel de begeleiding door een maatschappelijk werker.

Voor studenten kan de reis naar en van het OCMW lang uitvallen, voor een gesprek dat in hun ogen eerder kort en niet noodzakelijk lijkt. Ook het administratieve beheer is complexer.

Van hun kant merken sommige maatschappelijk werkers op dat het moeilijk is om een diepe band met studenten op te bouwen. Ze melden ook dat ze weinig zicht hebben op wat “hun” studenten tijdens het academiejaar uitvoeren: bij studenten uit het hoger onderwijs is hun aanwezigheid in de lessen immers onmogelijk te controleren en bij kotstudenten kunnen er eenvoudigweg geen huisbezoeken plaatsvinden. De relatie vertrekt vanuit het vertrouwen dat de maatschappelijk werker in de student stelt.

Studenten laten volgen door de OCMW's van studentensteden — Verschillende maatschappelijk werkers vermeldden de mogelijkheid om de opvolging van studenten toe te vertrouwen aan de OCMW's van studentensteden. Deze OCMW's zouden specifieke (centra van) deskundigheid kunnen ontwikkelen rond onderwijsgerelateerde kwesties. Maatschappelijk werkers zouden worden aangeworven om uitsluitend studenten te begeleiden. Hierdoor zouden deze OCMW's beter kunnen inspelen op de vragen van studenten.

« Il faut trouver un système de communication. On reçoit des courriers recommandés chez les parents. Ce n'est pas facile d'en prendre connaissance, les contacts ne sont pas nombreux. Il faudrait privilégier les mails. »

Student (focusgroep)

9. Er zijn belangrijke verschillen tussen OCMW's

Verschillende visies op het GPMI-student leiden tot verschillende praktijken — OCMW's verschillen in hun waarden en normen.

Zowel maatschappelijk werkers als studenten vinden dat er belangrijke verschillen zijn tussen OCMW's in de manier waarop studenten ondersteund worden en in de beslissingen die over hen genomen worden. Deze verschillen hebben vooral betrekking op:

- De extra financiële hulp die studenten soms toegewezen krijgen
- De duur van de toegestane tijd om een studie te voltooien
- Het recht om al dan niet verder te studeren na het behalen van een eerste diploma (bijvoorbeeld een masterdiploma na een professioneel bachelordiploma)
- Het standpunt ten aanzien van studentenarbeid
- ...

Naar meer billijkheid? — Maatschappelijk werkers zouden meer homogeniteit in de begeleiding als rechtvaardiger zien. Sommigen pleiten om de soms verschillende aanpakken en begeleidingsvormen die binnen een GPMI-student mogelijk zijn, danig te reduceren. Ook studenten willen een gelijkwaardiger aanpak. Het verstrekken van duidelijke en transparante informatie zou daar zeker aan bijdragen.

« Ik merk heel veel verschillen tussen de verschillende OCMW's. Ik vind dat altijd bizar. Dus misschien inderdaad een meer uniforme aanpak. »

Maatschappelijk werker (focusgroep)

« Il faut rendre les CPAS plus égalitaires. Donner les mêmes droits à tous les étudiants. »

Étudiant (Focus group)

« ... werk dan ook een deftig sjabloon uit. Er zijn zoveel GPMI's als OCMW's zijn. En daar gaat heel veel tijd en energie aan verloren en eigenlijk vind ik dat soms wel onverantwoord dat we met z'n allen zelf iets liggen uit te werken. Sociale balans, iedereen doet naar beste vermogen iets, hetzelfde met het GPMI-contract. Daarstraks hebben mensen gezegd, we werken elk jaar met een nieuw contract. Wij werken bijvoorbeeld met addendum. Zo zal iedereen zelf iets hebben ontwikkeld en eigenlijk is dat een verspilling van tijd en van middelen vind ik. »

Maatschappelijk werker (focusgroep)